

Összefoglaló az új magyar bv. törvény tervezetéről szóló nemzetközi konferenciáról

Nemzetközi szakmai konferenciát rendeztek az új magyar büntetés-végrehajtási kódex tervezetéről a Belügyminisztérium Márványaulájában 2013. szeptember 25-én. A tanácskozáson részt vett a cseh, a román, a szlovák és a szlovén büntetés-végrehajtás delegációja, az Európa Tanács felügyelő szerve, a CPT képviselője; jelen voltak a Belügyminisztérium, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, a BVOP, a Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal munkatársai, továbbá az Országos Kriminológiai Intézet, a Legfőbb Ügyészség és a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács szakemberei, illetve a sajtó képviselői.

Az új magyar büntetés-végrehajtási törvény tervezetéről megtartott nemzetközi konferencia, 2013. szeptember 25-e óta számos, a törvénytervezetet érintő fejlemény történt: a társadalmi vita lezárult, a kormány megtárgyalta a tervezetet, dr. Navracsics Tibor igazságügy-miniszter 2013. november 19-én benyújtotta az új büntetés-végrehajtási kódex tervezetét az Országgyűlésnek. Fontos megjegyezni, hogy a tervezet legújabb változata több módosítást tartalmaz a korábbi verzióhoz, a konferencián elhangzottakhoz képest, melynek oka a jogalkotási folyamat sajátosságaiban keresendő.

Mielőtt a nemzetközi konferencián elhangzott legfontosabb előadások szerkesztett változatát közölnénk, az alábbiakban röviden összefoglaljuk a tanácskozás történéseit.

A konferencia résztvevőit *dr. Pallo József* bv. ezredes, a BVOP főosztályvezetője – a tanácskozás levezető elnöke – köszöntötte. A bevezető előadást *dr. Felkai László*, a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára tartotta az új rendészeti környezet és az új bv. törvény szerepéről. Mint kiemelte: a törvény célja, hogy az elítélteket visszavezesse a társadalomba, csökkentse a börtönök zsúfoltságát, ésszerűen minimalizálja a fogvatartás költségeit és valósítsa meg a nemzetközi egyezményekben leírt elvárásokat. *Dr. Gáva Krisztián*, a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium közjogi jogalkotásért felelős helyettes államtitkára előadásában az új bv. kódex kodifikációs folyamatáról beszélt, jelezve hogy a 34 éves Bv. trv.-t felváltó új törvényt várhatóan még idén elfogadja az Országgyűlés.

Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka előadásában mérőföldkönek nevezte a törvénytervezetet. Rövid történeti visszatekintésében kiemelte, hogy az 1979-es törvényerejű rendelet a maga korában korszerű volt, azonban a számtalan változtatás következtében kialakult „eklektikus jellege” miatt megújításra szorult. Utalt rá, hogy az intézetek túlzásfoklaga behatárolja a szakmai munkát, ezért új megoldásokra, szemléletre és megfelelő jogi környezetre van szükség. *Schmehl János* bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese az új szabályozás legfontosabb szakmai elemeit, üzeneteit ismertette, majd *Varga Valéria* bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok gazdasági és informatikai helyettese az új bv. kódex költségvonzatait elemezte.

Ezt követően *Mikola Gnatovszkij*, az Európa Tanács Kínzás elleni bizottságának alelnöke fejtette ki véleményét a törvénytervezetről. Elismerően szólt a bv. kódexről, ugyanakkor felhívta a figyelmet a fogvatartottak minimális életterére vonatkozó szabályok betartására, a kényszerítő eszközök és a magánzárka alkalmazásának veszélyeire.

A konferencia délutáni programja a külföldi delegációk és a hazai szakemberek hozzászólásaival folytatódott. Elsőként *dr. Pavel Horak PhD*, ezredes, a cseh büntetés-végrehajtás képviselője fejtette ki véleményét a tervezetről. Mint

elmondta: Csehországban is hasonló kodifikációs folyamat zajlik, mint Magyarországon, és utalt arra, hogy a kockázatértékelés intézményét ők már bevezették. *Prof. dr. Vókó György* egyetemi tanár, az OKRI igazgatója hozzászólásában többek között kiemelte, hogy a mediáció beemelése a bv. kódexbe mindenképpen üdvözlendő, ugyanakkor a téma további módszertani kifejtését hiányolta. *Cornel Martin*, a román büntetés-végrehajtás képviselője a videókonferencia alkalmazásának tapasztalatairól számolt be, illetve a fogvatartottak mobilhasználatának lehetőségei felől érdeklődött. *Dr. Magyariné dr. Nagy Edit*, a Belügyminisztérium szabályozási és koordinációs helyettes államtitkára a bv. kódex jövőre kidolgozandó végrehajtási szabályainak fontosságára hívta fel a figyelmet. *Michael Sedliak* alezredes, Szlovákiát képviselve hangsúlyozta, hogy a magyar és a szlovák büntetés-végrehajtásnak hasonló céljai, problémái és megoldási javaslatok vannak. *Jasmin Musič*, a szlovén büntetés-végrehajtás részéről szintén elismerően szólt a magyar bv. törvény tervezetéről.

Csóti András zárszavában reflektált az elhangzottakra, megköszönve az észrevételeket és a kritikai megjegyzéseket, majd összefoglalta a tanácskozás eredményeit. A társadalmi vita, a nyilvánosság szerepéről szólva idézte Törökfalvi Török Kálmánt, a szegedi börtön első igazgatóját: *„Mindaddig, amíg ügyünk iránt a társadalmat rokonszenvesebb érzelmekre és emberjavítási törekvéseinket illetőleg közreműködésre megnyerni nem sikerül, hazánkban a börtönügy haladását bármilyen fényes és tagadhatatlanul nagymérvű haladások jelzik is, az ügy szellemi diadalát, annak a társadalomra nézve üdörös eredményét még nem biztosítottuk.”*

(A Szerk.)

Felkai László**Gondolatok az új büntetés-végrehajtási kódex kapcsán**

Úgy gondolom, több ország is lehet abban a helyzetben, hogy végiggondolja a büntetés-végrehajtási rendszerét, kell-e azon változtatnia, mint ahogy Magyarország tette az elmúlt 20 évben. A rendszerváltás óta eltelt időszak hat kormánya közül három is elhatározta, hogy új bv. kódexet készít. Első alkalommal a ciklus végére eljutottak a kódex megszövegezéséig, de a tervezetet a Parlament elé már nem terjesztették, a második alkalommal szintén eljutottak a kódextervezetig a ciklus végére, és bár a Parlament elé terjesztették, de az Országgyűlés már nem tárgyalta. Most szintén a ciklus végén járunk, elkészítettük a kódexet, terveink szerint beterjesztjük, és meg is fogja tárgyalni még ebben a ciklusban a Parlament.

Mit jelképez ez az én számomra? Azt jelképezi, hogy sok kormány – sok ország – érzi úgy, hogy a büntetés-végrehajtási rendszeréhez hozzá kell nyúlnia, változtatni kell rajta, azonban nem ezt tartja legfontosabb feladatának. Tudja azt, ha egy rendszerhez hozzányúl, és egy másik rendszert épít fel, az pénzbe kerül, és nem biztos, hogy a közvélemény a büntetés-végrehajtási rendszer megújítását – amelyhez jelentős pénzügyi források kellene – nagy lelkesedéssel fogadja. A büntetés-végrehajtás rendszer megújításához való hozzáállást, viszonyulást – szerintem – mostanáig ambivalens érzés kísérte végig. Bízunk benne, hogy az ellentmondást úgy sikerül feloldani, hogy végül is egy új és az eddiginél jobb bv. törvény fog születni.

Néhány gondolatot emelek ki azok közül, amit én magam fontosnak tartok az új büntetés-végrehajtási kódex kapcsán. Elsősorban nem is az intézményrendszerről, a jogintézményekről fogok beszélni, hanem inkább az elvekről; az új jogintézményeket ismertetik majd az utánam szólók.

Az egyik dolog, ami nagyon fontos, hogy ha egy kormány, egy Parlament törvényt alkot, az a törvény legyen reális és betartható. Úgy vélem, semmi értelme nincs annak, hogy jól hangzó nemzetközi előírásokat tegyünk be az alapelvek közé, mondván, ezzel minden létező nemzetközi szervezet követelményének megfelelelünk, majd eközben az intézményrendszer megújításához ne legyenek meg a humánerőforrások, illetve az anyagi források. Azt gondolom: egy kormány, egy Parlament nem hazudhat, nem vezethet félre senkit, kizárólag olyan törvényeket szabad alkotnia, amelyeket tökéletes biztonsággal meg is tud valósítani. Szerintem ez nagyon fontos dolog, mert a korábbi negatív példáinkkal nem va-

gyunk egyedül, több ország is eljutott oda, hogy nem teljesen reális jogszabályokat alkotott. Ez pedig az egész jogtudatra, az állampolgári jogkövetésre rossz hatással van – bármelyik országról is legyen szó.

A másik elv, amit én fontosnak tartok: olyan büntetés-végrehajtási kódexet kell alkotni, amelynek az a célja, hogy az elítéltek emberi méltóságát megőrizze, visszavezesse őket a társadalomba. Ezzel nagyjából mindenki egyet is ért, azonban olyan körülményeket célszerű teremteni, amelyek létrehozásánál figyelembe vesszük az adott ország ún. átlagos életszínvonalát. Mondok egy példát! Akkor, amikor meghatározzuk azt, hogy mennyi férőhely jusson egy elítéltre, nem lehet eltekinteni attól, hogy Magyarországon vagy bármelyik más országban mekkora az átlagos lakásnagyság, vagy hány négyzetméter jut egy átlagos lakosra. Ha ezekről a realitásoktól elfelejtkezünk, akkor a közvélemény nem fogja ezt a rendszert befogadni, és társadalmi befogadottság nélkül egy intézményrendszer nem működhet.

A nemzetközi egyezmények anyagi feltételeket is meghatároznak, ennél fogva ezeknek a megállapodásoknak – legalábbis szerintem – két, nem feltétlenül pozitív következményük van:

1) Az egyezmények aláírói különböző anyagi lehetőséggel rendelkező országok, ami érthető, hiszen attól nemzetközi egy egyezmény, hogy sok ország a tagja, és amennyiben eljutnak az igénymeghatározás szintjén a konkrétumokig, nagyon könnyen elképzelhető, hogy ez a nemzetközi standard, ez a nemzetközi átlag egyes országok kultúrájához, anyagi lehetőségeihez képest túl magas, más országok lehetőségeihez képest viszont túlságosan alacsony, ami rögtön magában hordozza a be nem tarthatóság konfliktusveszélyét.

2) A nemzetközi egyezmények általában abból indulnak ki – mert ritkán van válság a világban, amikor szövegezik a nemzetközi egyezményeket –, hogy ha valamilyen szociális vagy egyéb téren egy ország elért valamit, attól visszalépni nem lehet. Ezt egyébként a magyar alkotmány, Magyarország Alaptörvénye is magába foglalja, ha nem is direkt módon. Ugyanakkor, ha jön egy válság, egy több évig tartó gazdasági krízis, akkor a társadalom minden területén vissza kell lépni valamiből. Csökken az emberek az életszínvonala, átlagkeresete, csökken a foglalkoztatás és így tovább. Itt válik fontossá a nemzetközi egyezmények kérdése, mert válság esetén ezek éppúgy érvényesek. Ez megint egy konfliktusforrás, amit ebben a kódexben értelmes módon, a társadalom tűrőképességét figyelembe véve kell kezelni.

Az előzőekhez hasonló dilemma a reintegráció problematikája. A börtönből szabadult bűnelkövetők visszavezetése a társadalomba nagyon fontos dolog. Ebben a kódexben – bizonyára Önök is olvasták – szerepel, hogy a szabadságvesztésből szabadultaknak szükség esetén közfoglalkoztatást biztosítunk, vagy megpróbálunk számukra kedvezményes lakhatást biztosítani. Mert hogyan illeszkedjen vissza egy 10 évet a börtönben töltött ember a társadalomba, ha a kezdeti időszakban ezek az eszközök nem állnak a rendelkezésére? Az újabb felmerülő kérdés: Az állam meddig biztosítson munkalehetőséget és kedvezményes lakhatást? A válasz végig gondolásánál figyelembe kell venni, hogy az illető or-

szágban általában a lakhatási és a munkalehetőségek milyenek, továbbá azt, hogy a börtönből szabadultak számára nem lehet kedvezőbb feltételeket meghatározni azokénál, akik nem követtek el jogsértést.

Ezekkel a példákkal csak rávilágítani szándékoztam arra, hogy vannak olyan konfliktusforrások, amelyeket megpróbálunk – jól vagy rosszul, az majd kiderül, de – kezelni ebben a büntetés-végrehajtási kódexben, ami éppen ezért, ezen el-
lentmondások miatt nem könnyen megalkotható mű.

A következő felvetés, amit én fontosnak tartok, a költséghatékonysággal van kapcsolatban. A büntetés-végrehajtást illetően abból indul ki a közvélemény, hogy van egy büntetés-végrehajtási intézet, ott jó vastag falak vannak, valamint az intézetek biztonságos működtetéséhez nagy létszámú őrszemélyzet kell. Én úgy vélem, ez nem feltétlen van így, és el kell gondolkodni a költségek ésszerű minimalizálásán. Mire gondolok? Azoknak a fogvatartottaknak az elhelyezésére, kezelésére, akik vétséget, kisebb súlyú bűncselekményt követtek el, akik gondatlan elkövetők, akiről úgy ítélte meg a bíróság, hogy rövid időtartamú szabadságvesztést kapjanak, mert nem veszélyesek a társadalomra, megítélésem szerint teljesen felesleges a magas biztonsági fokozatú büntetés-végrehajtási intézet, illetve a nagy létszámú személyzet. Hiszen ha az illető elítélt a bv. intézetből, mondjuk, „eltávozik” – amit könnyebb megtennie, ha alacsonyabb a biztonsági fokozata –, fogolyszökés miatt sokkal nagyobb ítéletet fog kapni, mint amiért alapesetben a börtönbe került. Ugyan ki az az értelmes ember, aki ilyen kockázatna? A börtönhöz fűződő anyagi, biztonsági elveket is – szerintem – alaposan végig kell gondolni a költségcsökkentés irányában.

Említek egy másik témát, ami vélhetőleg a külföldi országok számára nem új, csak Magyarország számára lesz az, ha megvalósítjuk. Nincs annak semmi akadálya, sőt elősegíti a társadalomba való visszailleszkedést, ha az elítélt szabadságvesztés-büntetésének utolsó időszakát már nem a börtönben tölti, hanem otthon, olyan elektronikus bilincset viselve, amely lehetőséget ad a hatóságoknak arra, hogy észlelje, ha elhagyta az otthonát. A megfelelő szankciókat alkalmazva ez a megoldás egyrészt olcsóbb, másrészt a visszailleszkedést is segíti. Tehát, azt gondolom, ez a másik fontos elv, amit megpróbáltunk végiggondolni, és többé-kevésbé végigvinni ebben a kódexben, hogy miként lehet az ésszerűség keretei között minimalizálni a büntetés-végrehajtási költségeket.

Úgy vélem, az is egy fontos elv, hogy a társadalmat meggyőzzük arról: bizonyos juttatások a büntetés-végrehajtásban nem jutalmak, hanem éppen a helyes társadalmi cél érdekében járnak az elítéltnak. Mire gondolok? Elvárjuk az illetőtől, hogy akár 8, 10, 15 év szabadságvesztés-büntetés után is: illeszkedjék vissza a társadalomba, tartsa fenn magát. Ugyanakkor a jelenlegi magyar jogszabályok szerint a börtönben töltött idő – akkor is, ha az elítélt dolgozik – nem számít nyugdíjszerzési időnek. Következésképp, ha szabadul a bv. intézetből, és mondjuk, eléri a nyugdíjkorhatárt, nem kap egy fillér nyugdíjat sem. Akkor hogyan várjuk el tőle a társadalmi beilleszkedést? Az nem a társadalomnak a kegye, hogy a börtönbeli munkavégzést nyugdíjszerző időnek ismeri el, hogy megadja a nyugdíjbiztosítási ellátás önkéntes igénybevételének lehetőségét. Ez nemcsak érzelmi szempontból,

hanem gazdasági szempontból is fontos. Ha e téren nem változtatunk a jogszabályokon, akkor a volt elítélt „rászabadul” a társadalomra: vagy visszaeső lesz, vagy az önkormányzati, illetve az állami szociális szektor támogatására szorul, ami pénzben ugyanúgy terhet jelent. Ezért ebben a kódexben – és remélem ezt a közvélemény is akceptálni fogja – megpróbáltuk bevezetni azt, hogy az elítélt, aki a börtönben egyébként dolgozik, aki önként befizeti a nyugdíjárulékot, az jogosult legyen a nyugellátásra.

Azt gondolom továbbá, hogy ha néhány nemzetközi cikket, kódexet elolvas az ember, azokban általában az elítéltek jogai jelennek meg, ami egyébként helyes, mert azt kell kódexbe foglalni, azt kell a közvélemény elé tární, ami nem magától értetődő. Viszont ugyanolyan hiba az, hogy ha az elítélteknek abszolutizáljuk a jogait. Ezzel egyrészt nem segítjük őket, másrészt pedig megint abból indulok ki, hogy a társadalom nem fogadja el az intézményrendszert, amit megalkotunk. Megint mondok példát, hogy mire is gondolok. Sokan vannak, különösen a súlyosabb bűncselekményt elkövetett személyek közül olyanok, akik riportokat adnak, az általuk elkövetett bűncselekményükről könyvet írnak és így tovább. Az utóbbi időben elég élesen felmerült – vannak pro és kontra érvek –, hogy a nyilatkozattétel szabadsága, ami általában is egy alkotmányos alapjog, amellet az Emberi Jogok Európai Egyezményében is lefektetett alapjog, mennyiben konkurál a sértett azon jogával, hogy azt a bűncselekményt, amit a sérelmére elkövettek, ne kelljen neki nap mint nap a tömegtájékoztatási eszközökön keresztül újraélnie. Ebben a bv. kódexben úgy próbáltuk ezt a konfliktust feloldani, hogy egyértelművé tettük: a sértetti jogokat magasabb rendűnek tartjuk, mint az elítélt nyilatkozattételi jogát.

Nem ritka eset, pont a legsúlyosabb bűncselekményt elkövetőknél, mert a tömegtájékoztatás az ő személyük, illetve az elkövetett tettük indítéka iránt mutat igazán érdeklődést, hogy igen jelentős összeget kapnak a nyilatkozatukért vagy az általuk megírt műért. Az új bv. kódex felteszi azt a kérdést, hogy vajon ez a szerzői jog, ami egy másik alapjog, korlátozható-e akkor, ha valaki bűncselekményt követ el, ha egy társadalom, ha egy bíróság elítéli, vagyis az elkövető fogvatartása alatt, ha bármilyen szerzői művet létrehoz, bármit nyilatkozik, akkor ebből neki anyagi haszna származhat-e. Például, ha valakit a bűncselekményért öt évre elítéltek, akkor kaphat-e több millió forintot a büntetése letöltése után, ha a „börtönélményeit” elmeséli, vagy nem kaphat.

Azért került társadalmi vitára ez a tervezet, mert bizonyos kérdésekre várjuk a választ. A társadalmi vitának pont az a célja, hogy ezeknek a nem jogi, hanem erkölcsi elveknek a megítélése valamilyen módon visszacsatolódjon a vitában résztvevőktől, hogy megtudjuk, a társadalom tagjainak mi a véleménye ezekről az elvekről.

A büntetés-végrehajtással kapcsolatban többen úgy vetik fel a kérdést, hogy melyik a célravezetőbb, a szigor vagy a nevelés? Azt gondolom, hogy a két fogalom szembeállítását nem helyes, hiszen a szigorban önmagában van nevelő hatása. Akik ismerik Magyarország közbiztonságát – inkább a közlekedésbiztonságát a közbiztonságon belül –, azok tudják, hogy hazánk hosszú időn keresztül elké-

pesztó szinten állt közlekedésbiztonsági szempontból. Lehet, hogy tévedek, de úgy emlékszem, hogy a '90-es évek elején Európában talán csak Albánia volt mögöttünk az egy lakosra jutó halálos, illetve súlyos közlekedési bűncselekmények, balesetek terén. A magyar életszínvonalhoz képest rendkívül szigorú bírságolási gyakorlatot vezettünk be, aminek a következménye az lett, hogy ez év tavaszán Magyarország kapta meg az Európai Unió egyik társadalmi szervétől azt az elismerő oklevelet, ami azt bizonyította, hogy az európai országok közül egy év alatt Magyarországon volt a legnagyobb fejlődés a közlekedésbiztonság területén. E fejlődés révén életek százait, ezreit mentettük, mentették meg. Tehát amikor azt mondjuk, hogy „szigor”, aminek pejoratív a jelentése, azért gondoljuk végig, nincs-e a szigornak nevelő hatása, és akkor lehet, hogy árnyaltabban fogunk ehhez a fogalomhoz közeledni.

A büntetés-végrehajtási jog – a régi európai uniós terminológiával élve – nem az első pillérbe tartozó, azaz nem közös jog, hanem minden országnak megvan a szuverenitása abban, hogy ezen a téren milyen jogot alkot. Ugyanakkor azt gondolom, hogy az Európai Unió egyben egy közös kultúrát is jelent, tehát a büntetés-végrehajtási jogot csak annak keretei között lehet létrehozni; az új bv. kódexet úgy kell megalkotni, hogy az egésznek az eszenciája, végkicsengése, hangulata nem lehet más, mint az Európai Unió többi tagállama büntetés-végrehajtási törvényének.

Ezért is tartom nagyon fontosnak, hogy külföldi vendégeink eljöttek, elmondják a saját tapasztalataikat, és segítenek minket abban, hogy az a „termék”, amit megalkotunk, ne különbözzék lényegesen szomszédjaink hasonló törvényétől, csak annyiban, amennyiben azt Magyarország jogi hagyományai és egyes speciális megoldásai megkövetelik.

Az új büntetés-végrehajtási törvény kodifikációs folyamata

Tisztelettel köszöntöm Önöket ezen a szakmai konferencián, amelynek témája Magyarország új, jelenleg előkészítés alatt álló, a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló törvénynek a tervezete. Röviden szeretnék ennek a munkának az előzményeiről beszélni.

A kormány idén júniusban fogadott el egy koncepciót, amely tartalmazta a jelenlegi kódexnek a főbb elemeit, azokat a pontokat, azoknak a területeknek a megnevezését, amelyeknek a módosítása szükséges, illetve meghatározta, melyek azok az értékek, amelyeket az eddigi szabályozásból, a büntetés-végrehajtási gyakorlatából meg kell őrizni. Ennek eredményeképpen készült el szeptemberben az a szövegtervezet, amelyet széles körű – mind hazai, mind nemzetközi – egyeztetésre bocsátottunk. Mi magunk is bevalljuk, hogy nem nálunk van a bölcsek könyve, számítunk mindazoknak a szervezeteknek a véleményére, a szakembereik tapasztalataira, akik valamilyen formában kapcsolódnak a büntetés-végrehajtás tevékenységéhez, akár itthon, akár más államban.

Egy sajátos, közös munka eredménye az eddig elkészült tervezet, és annak a további finomítása is az lesz. A magyar jogalkotás tulajdonsága, hogy a büntetések és intézkedések végrehajtását szolgáló törvény tervezetének előkészítése két tárca – a Belügyminisztérium és az Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium – kompetenciájába is beletartozik, munkájukat tehát szükségszerűen együttműködve kell végezniük.

A munkamegosztás nyilván úgy alakult ki, hogy a Belügyminisztérium, mögötte a büntetés-végrehajtás teljes feladatrendszerével hozta magával azokat a gyakorlati követelményeket, tapasztalatokat, amelyeknek szerintük az új kódexnek meg kell felelnie, míg az igazságügy az alkotmányos követelményekkel, a Büntető Törvénykönyvvel, az emberi jogi kívánalmakkal való összhangért, végső soron a kodifikáció egységességéért, a törvény egységes szerkezetbe foglalásáért felelős.

Az új büntetés-végrehajtási kódex, ha megalkotásra kerül – terveink szerint, ha minden jól megy, az Országgyűlés még ebben az évben elfogadja ezt a törvényt –, egy 34 éves, korábbi jogszabályt vált fel, amely formáját tekintve törvényerejű rendeletként van jelen a magyar jogrendszerben. Kövületnek is nevezhető, hiszen ez a jogforrási forma ma már nem használatos a jogrendszerünkben. Még a szo-

cializmus időszakából ismert a törvényerejű rendelet fogalma, amikor a kollektív államfői testület, az Elnöki Tanács jogosult volt az Országgyűlés helyett ugyanolyan erejű jogszabályt kiadni, mint egy törvény. Tehát már ennél fogva is indokolt végre egy új, a jogállami és a mostani alkotmányos jogforrási hierarchiának megfelelő jogszabályi formába önteni a büntetések és intézkedések végrehajtásának a szabályait.

A büntetés-végrehajtási intézményrendszer, mint az állami büntetőhatalom része, a bírósági ítéletben megállapított joghátrány érvényesítését hivatott elvégezni, s akár állami kényszer útján is annak érvényt szerezni. Mindezt azonban nem teheti önkényesen, hanem a demokratikus jogállami berendezkedés által behatároltan, meghatározott cél, nevezetesen a társadalom védelme érdekében. Ugyanakkor megállapítható, hogy az egyetemes jogfejlődés nyomán az államok a szuverenitásukat az emberi jogok tiszteletben tartása mellett, a nemzetközi egyezmények által is meghatározottan gyakorolják.

Mint a régió tagállamai, Magyarország is részese valamennyi, a fogvatartottak helyzetét és a fogvatartottakkal való bánásmód tekintetében meghatározó jelentőségű nemzetközi emberi jogi egyezménynek. Kiemelendő, hogy Magyarország csatlakozott a kínzás elleni egyezmény fakultatív jegyzőkönyvéhez, az OPCAT-hez, és 2015. január 1-jével létrejön hazánkban is a nemzeti megelőző mechanizmus, amelynek működtetését számos európai országhoz hasonlóan az ombudsman, vagyis az alapvető jogok biztosa fogja ellátni.

A kormányzat számára fontos, hogy a vonatkozó nemzetközi egyezményeknek, az azok hatályosulását ellenőrző monitoring rendszerek ajánlásainak megfelelő, valóban 21. századi büntetés-végrehajtási kódex szülessen, amely modern, európai, ugyanakkor a Kormány büntetőpolitikáját is megfelelően tükrözi.

Engedjék meg, hogy először – szélesebb perspektívából közelítve a témához – röviden bemutassam a kormányzat eddigi büntetőpolitikai törekvéseit, és azt, hogy ebbe a folyamatba hogyan illeszkedik be az új büntetés-végrehajtási kódex megalkotása. A jogalkotás mérföldkövét jelentette a 2013. július 1-jén hatályba lépett Büntető Törvénykönyv, amely a korábbi, 1978-ban elfogadott Btk.-t váltotta fel. Az új Btk. szervesen illeszkedik abba a jogalkotási folyamatba, amely az Alaptörvény elfogadását követően, a sarkalatos és kódexjellegű törvényeken keresztül, a jogrendszer legfontosabb elemeinek felülvizsgálatát célozza meg.

Az új Büntető Törvénykönyvben a kormányzat büntetőpolitikai szándékának megfelelően a korábbinál hangsúlyosabban jelenik meg a tettarányos büntetőjogi szemlélet. Koncepcionális alapelvként a hatékonyság, következetesség, egyszerűség, korszerűség négyes követelménye érvényesült az új Btk. kidolgozásakor, kiegészülve a társadalom fokozottabb védelmét szolgáló szigorúság követelményével. E követelmények egymásból következnek, és együtt érvényesülve fel is erősítik egymás hatását.

Az 1978-as Büntető Törvénykönyv előkészítésekor még nem volt kiforrott a büntetés-végrehajtási jogi szabályozás, sőt önállósága is tudományos viták tárgya volt, így a régi Büntető Törvénykönyvben a büntető anyagi jogi rendelkezések között számtalan büntetés-végrehajtási rendelkezés is szerepelt. A büntetés-kiszá-

bás és a büntetés végrehajtása során érvényesülő, az eljárás különböző szereplői által érvényesítendő eltérő szempontoknak megfelelő hatékonyabb szabályozás kialakítása érdekében az új Btk. a büntető anyagi jogi és a büntetés-végrehajtási szabályokat világosan elkülönítette.

A társadalmi változások és az arra választ adó büntetőpolitika, amely az új Büntető Törvénykönyvben testesült meg, aktuálissá tette egy új, tartalmát és szabályozási elveit tekintve modern büntetés-végrehajtási kódex megalkotását. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az új Btk. elfogadásával, amely immáron a szankciórendszer kereteit hosszú időre meghatározza, felszállt a fehér füst az új büntetés-végrehajtási törvény megalkotása előtt.

A hatályos büntetés-végrehajtási jogszabályok a hazai viszonyokat szem előtt tartva ültették át a különböző nemzetközi egyezményekben megfogalmazott alapelveket, elvárásokat. Ennek során különös tekintettel voltak az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló római egyezményre, az ehhez kapcsolódó strasbourgi bírósági gyakorlatra, illetve a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről szóló európai egyezményre, valamint ehhez kapcsolódóan a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzésére megalakult Európai Bizottság, ismertebb néven a CPT jelentéseiben megjelenő ajánlásokra.

A még hatályos büntetés-végrehajtási törvényerejű rendelet átfogó módosítására a rendszerváltást követően 1993-ban került sor. Akkor az egy olyan novelláris módosítás volt, amely a demokratikus intézményrendszernek megfelelő átalakítást jelentett, de nem hozott lényegi szakmai megújulást, és nem volt teljes körű. Több kormányzati ciklusban is felmerült már az új büntetés-végrehajtási kódex megalkotását célzó elképzelés, és folytak szakmai előkészítő munkálatok is, de az új Btk. elfogadásával érett meg igazán a helyzet a koncepcionális átalakításhoz.

Lényegét tekintve a rendszerváltás óta várat magára büntetés-végrehajtási jogterület átfogó felülvizsgálata. A mostani elkészítő munkálatok során az említett nemzetközi egyezmények és ajánlások, illetve a nemzetközi ellenőrző szervek javaslatai, az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletei a továbbiakban is irányt mutatnak, és segítséget nyújtanak egy jogállami szabályozás kialakításához.

Az új kódex több tekintetben is új alapokra kívánja helyezni a büntetés-végrehajtást. Hiánypótló a büntetés-végrehajtási jogviszony fogalmának bevezetése, amelyet a tervezet egy hierarchikus jogviszonyként határoz meg, melynek egyik oldalán az állam, illetve az állam által delegált hatáskörben a büntetés-végrehajtási szervezet, mint a központi büntetőhatalom kizárólagos birtokosa helyezkedik el, míg a másik pozícióban a fogva tartott személy áll. A jogviszony jellegéből adódik, hogy a feleket – a szabadságelvonásból fakadó sajátos helyzetre figyelemmel – jogok és kötelezettségek kölcsönösen megilletik, illetve terhelik.

A tervezet a bíróság és az ügyész büntetés-végrehajtási feladatait meghatározó legfontosabb szabályokat a hatályos szabályozáshoz képeset átláthatóbban és részletesebben rögzíti.

Az új Btk. a bíróság által alkalmazható joghátrányok körének szélesítése érde-

kében a szankciórendszer tekintetében is komolyabb változásokat hajtott végre. Új büntetési nemként vezette be az elzárást és a sportrendezvények látogatásától való eltiltást, az intézkedések körében pedig a jóvátételi munka és az elektronikus adat hozzáférhetetlenné tétele jelent meg, mint új szankció a Btk.-ban. Ezen új büntetések és intézkedések végrehajtási szabályai már az új Büntető Törvénykönyv hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló törvényben megalkotásra kerültek 2012-ben. Ugyanakkor az új büntetés-végrehajtási kódex tervezete nem pusztán ezek mechanikus átvételét hajtja végre, hanem tartalmi, a gyakorlati tapasztalatokra épülő változásokat is megvalósít. Pl. az elzárás szabályai tekintetében szerkezeti átalakítás történik, ami technikailag a korábbi jogszabályban nem volt kivitelezhető, de az új kódex erre kiváló lehetőséget teremtett, így egy egységesebb és következetesebb fogalomhasználatú szabályozással leszünk gazdagabbak.

A szabadságvesztés, mint a legszigorúbb és a büntetés-kiszabási gyakorlatot tekintve egyik legelterjedtebb büntetési nem, újraszabályozása az új kódex egyik leghangsúlyosabb része. Új elemként jelennek meg a törvényben a szabadságvesztés végrehajtásának alapelvei. A hagyományos alapelvek – mint a törvényesség, a fokozatosság, a normalizáció és az egyéniesítés elve – mellett új, a jelenlegi társadalmi helyzetre reagáló alapelvek kerülnek kimondásra, úgymint a rugalmasság, a káros hatások minimalizálása, a pragmatizmus, és az egyéni aktivitás is hangsúlyos szerepet kap, kijelölve ezzel a végrehajtás fő irányvonalait.

Az új kódex tervezetében központi helyet kap az egyéniesítés, valamint kiemelkedő célként szerepel a társadalomba való visszailleszkedés elősegítése, az elítéltek hatékonyabb oktatása és foglalkoztatása, a szabadulás utáni jogkövető életmód kialakításához szükséges feltételek biztosítása.

Az állampolgárok és a társadalom részéről számos esetben kifogásként jelenik meg a negatív börtönhatások mellett a végrehajtás költségessége. A börtönártalmak kivédését szolgálják a jól kidolgozott elkülönítési szabályok és speciális részlegek kialakítása, valamint a reintegrációt hatékonyabban elősegítő programok. A költséghatékonyaságot illetően nem kergetünk illúziókat: a büntetés-végrehajtás, mint állami feladat, komoly pénzforrásokat igényel, de erős a kormányzati szándék aziránt, hogy az elítéltek mind szélesebb köre legyen foglalkoztatható hasznos munkával, mely egyrészt segíti az elítélt reintegrációját, emeli önbecsülését, és nem elhanyagolható módon kompenzációt is megtestesít a társadalom számára, mivel az elítélt munkájával hozzájárul a büntetés-végrehajtás önellátását szolgáló igények kielégítéséhez.

A fogvatartottak reintegrációja, valamint a fogvatartottak e tevékenységben való aktív és személyes közreműködésének kialakítása érdekében a tervezet bevezeti a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszert és az ezen alapuló rezsimszabályokat. Alapvető célkitűzése a tervezetnek, hogy a fogvatartás biztonságának és rendjének fenntartása mellett, az egyéniesítésre figyelemmel, a kedvezmények és hátrányok körének bővítése is sor kerüljön. Erről bővebben a büntetés-végrehajtási kollégák fognak minden bizonnyal beszélni.

A jogbiztonságot erősítő lépésnek tekinthető, hogy az intézkedések közül a

kényszergyógykezelés és a javítóintézeti nevelés végrehajtása vonatkozásában jelentős mennyiségű, törvényi szabályozást igénylő, de jelenleg alacsonyabb szinten szabályozott rendelkezés végre törvényi szintre kerül a tervezetben. Fontos kiemelni a javítóintézeti nevelés kapcsán, hogy annak alkalmazhatóságát az új Btk. a 21. életévig bővítette ki. A javítóintézeti nevelés szabályozása köréből még kiemelném, hogy a hatályos rendelkezések a biztonsági intézkedéseket illetően igen hézagosak (bár azokra szükség van az intézet rendjének fenntartása érdekében), és többségükben rendeleti szinten jelennek meg. A tervezet felszámolja ezt a rendezetlen szabályozást, és a szabadságvesztéshez hasonlóan részletesen megjeleníti a javítóintézetekben alkalmazható biztonsági intézkedéseket és a testi kényszer alkalmazhatóságának feltételeit, amely utóbbi igazodna a fiatalkorúak életkorához, fejlettségéhez, így a 16. életév alatt csak korlátozottan lenne lehetőség a testi kényszer alkalmazására.

Végezetül a távolabbi jövőben megvalósítandó új büntetőeljárás törvény kodifikációjáról is ejtenék néhány szót; ez jelenti tulajdonképpen az alapvető büntetőjogi témájú jogszabályok megújítására vonatkozó kormányzati törekvések véghezvitelét. Az első lépés volt az új Btk. megalkotása, ezt követi a büntetés-végrehajtási kódex kidolgozása, a következő lépés lesz új büntetőeljárás kódex megalkotása. Jelenleg a koncepcióalkotás fázisában tartunk, ez év őszén remélhetően a kormány el fogja fogadni a koncepciót, majd ezt követően kezdődhet meg a büntetőeljárás kódex kodifikációja. Az új büntetőeljárás törvény Országgyűlés általi elfogadása a következő kormányzati ciklusban történhetne meg.

E konferencia megrendezése céljaink szerint lehetőséget teremt arra, hogy a kidolgozott új törvényi szabályozással összefüggő kérdéseket a résztvevők össze tudják vetni a meghívott országok jogszabályi környezetével, így a hazai szakértők közvetlen információkat, észrevételeket kaphassanak a külföldi szakértőktől az alkalmazni kívánt elemek hatásairól. Nagyon remélem, hogy mind önök, mind mi profitálni fogunk ebből a konferenciából. Arra biztatnám önöket, hogy hasznos felszólalásaikkal segítsék elő azt, hogy minél jobb és hatékonyabb büntetés-végrehajtás kódexe legyen Magyarországnak.

Csóti András

A magyar büntetés-végrehajtási szervezet múltja, jelene és jövője az új büntönügyi változások tükrében

Magyarország kormánya 2010-től új értékalapokra helyezve alakítja át a társadalom működését alapjaiban meghatározó jogi környezetet. Ennek a komplex munkának hangsúlyos elemét képezi az átfogó igazságszolgáltatási reform, amelynek során pragmatikus módon valósul meg a joganyag teljes korszerűsítése. Ehhez kapcsolódóan 2011-ben kormánydöntés született arról, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet a nemzetközi elvárásoknak való megfelelésségét mérje fel, és tegyen javaslatot e normák és a magyar gyakorlat elemeinek közelítésére. E munkában fontos volt számunkra, hogy megismerjük, egyértelműen pontosítsuk a nemzetközi büntönügy fejlődésének irányait, az egyes országok végrehajtásának meghatározó elemeit, a büntetés-végrehajtási szakmánk legjobb gyakorlatait. Természetesen ennek során áttekintettük a törvényességi felügyeletet ellátó ügyészség véleményét, javaslatait, illetve kritikáit. Figyelembe vettük az alapvető jogok biztosának megállapításait, valamint teljes körűen áttanulmányoztuk a CPT több alkalommal hazánkban tett látogatásai kapcsán tett ajánlásait. Ezt a munkát elvégeztük, és alapvetően ennek alapján kezdtük meg az új bv. kódex kidolgozásának munkálatait.

Nagy jelentőséget tulajdonítok annak, hogy az új szabályozás kidolgozásában szervezetünk – az érintett két minisztérium vezető munkatársai és szakértői mellett – jelentős szerepet kapott. Álláspontom szerint ez egyben nagy felelősséget is jelent, ugyanis az elkövetkezendő évek, évtizedek munkáját alapozhatjuk meg. Meggyőződéssel állítom, hogy az új bv. törvény tervezetének előkészítésével mérföldkőhöz érkeztünk, mert ezzel egy valóban jogállami és korszerű szabályozás várományosai lettünk. De van ennek egy másik, jelképes és a történetiséghez köthető üzenete is: A rendszerváltást követően 23 évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy formálisan mi is megtehessek a magunk rendszer- és korszakváltását.

(A múlt)

Korszakváltást említettem, így kézenfekvő, és előadásom címéből is következik, hogy historikus szempontból nagyon röviden felidézzem a magyar büntönügy fejlődésének legfontosabb állomásait. Ha tekintetünket a múltra vetjük, akkor a horizonton mindenképpen az 1878. évi V. törvénycikk, a Csemegi-kódex jelenik meg. A büntönügy tekintetében azért bír a kódex kiemelkedő jelentőséggel, mert ez volt az első jogszabály, amely rögzítette azt a végrehajtási struktúrát és

rendet, amely a mai rendszer alapját is képezi. Nem beszélve arról, hogy ennek a törvénytörvény hatására addig soha nem látott büntönépítési hullám indult el Magyarországon, kialakítva a napjainkban is meghatározó infrastrukturális alapokat. Túlzás nélkül állíthatom, hogy ezen időszak a magyar büntönügy fénykorának tekinthető.

Hazánkban 1945 után, már a koalíciós időkben elkezdődött ennek a fejlett és finoman kidolgozott struktúrájának egy sajátos lebontása, ideológiai áthangszerezése. Jellemző volt, hogy a végrehajtásra vonatkozó rendelkezések csak bv. szabályzatban jelentek meg, végképp vulgarizálva ezzel ezt a joganyagot.

1966-ban született meg az első jogszabály, amely kifejezetten a végrehajtás részleteit rendezte, és megjelenítette a nevelés eszményét. Az 1973-as jogpolitikai határozatok hatásaként 1978-ban megszületett az új Btk., majd komoly előkészítő munka után elfogadásra került az 1979. évi 11. számú törvényerejű rendelet, amely a maga korában előremutató és korszerű szabályozást tartalmazott.

Kérem, engedjenek meg nekem egy személyes megjegyzést. Ebben az időszakban én már a testületnél szolgáltam, így testközelségből figyelhettem ennek a munkának a végrehajtását. A testközelség annyit jelentett, hogy táskavivőként a főnököm után vihettem az anyagokat az ilyen jellegű konferenciákra és vitákra; de azért láttam, és mélyen megőriztem emlékezetemben azt a felelősségteljes és elkötelezett munkát, amivel elődeink ezt a jogszabályt megalkották. Ma is állítom, hogy jó munkát végeztek, amelyet az is bizonyít, hogy számtalan változás mellett a rendelkezések 34 év után is joghatályosak, és keretet adnak szolgálatunknak.

Természetes, hogy a hatályban lévő szabályozás a rendszerváltás után több változtatáson esett keresztül, ezek közül kiemelkedik az 1993. évi novelláris módosítás, amely egyértelműen és következetesen az európai normákhoz való közelítés jegyében született. Mindezen jobbító szándékú törekvések ellenére azonban a végrehajtásra vonatkozó joganyag napjainkra eklektikus jellegűvé vált. Az előzőeket nem cáfolva, talán megengedik nekem azt a hasonlatot, ha azt mondom, hogy olyan, mint egy patchwork: színes is, foltos is, jó ránézni, a baj csak az, hogy ugyanakkor nagy lyukak tátongnak rajta.

(A jelen)

A magyar büntetés-végrehajtási szervezet feladatrendszerén végigtekintve azt láthatjuk, hogy egyedülállóan komplex tevékenységi kört tudhatunk magunkénak. A büntetőjog minden területéről és a szabálysértési jog előírásaiból is származnak azok a személyi szabadság elvonásával járó jogkövetkezmények, amelyeket szervezetünknek kell végrehajtania. E tekintetben munkánk két fő irányba hat. Egyrészt a klasszikus feladatunk az ítéletben foglalt joghátrány maradéktalan, jogszerű és szakszerű végrehajtása a törvényes keretek között. Másrészt ezzel egyenrangú cél az elítéltek reintegrációja, a szabadulás utáni sikeres társadalmi visszailleszkedés esélyének növelése. A két szorosan összefüggő, ám sok ponton ellentétes hatásrendszer mentén működő tevékenység elvégzése és a siker záloga nem lehet más, mint a megfelelő háttér biztosítása.

Engedjék meg nekem, hogy tájékoztassam önöket: a mai napon 18 345 főt tartunk fogva a magyar bv. intézetekben. A számnál azonban nagyobb problémát jelent, hogy az intézményrendszer szempontjából ez 145%-os túlszűfolttságot jelent, ami szakmai munkánk lehetőségeit jelentősen behatárolja és korlátozza. Kozmetikázhatnánk azzal e tényt, hogy a zsűfolttság tekintetében nem mi vagyunk a sereghajtók Európában, de úgy gondolom, ez rossz irány lenne; e helyett inkább új megoldásokat igyekszünk kidolgozni a magyar börtönügy legégetőbb problémájára. Ennek jegyében a bv. szervezet új szemléletű jogintézmények (reintegrációs őrizet, elektronikus távfelügyelet, ABE-rendszer*, nyári börtön, telítettség kiegyensúlyozó program) kidolgozásával, a Kormány pedig férőhelybővítésekkel és új börtönök építésének elkötelezettségével kíván javítani a túlszűfolttságon.

Ezen, a mondhatni, infrastrukturális adottságból eredő helyzeten túl elengedhetetlenül szükséges a megfelelő jogi környezet és háttér is. A mostani kodifikáció során – számunkra megtisztelő munkamódszert alkalmazva – a jogalkotás alulról építkezett, és a bv. szervezet számára lehetővé tette, hogy koncepcionális szinten alulról dolgozza ki a jövőre vonatkozó elképzeléseit. Báttran kijelenthetem, hogy a feladathoz mérten a szakma legkiválóbbjai, sőt a teljes személyi állomány bevonásával eleget tettünk az elvárásoknak, és örömmel vettünk részt ebben a munkában, amely az átfogó igazságszolgáltatási reform nagyon fontos irányává vált. Munkatársaim szoros és napi együttműködésben a Közigazgatási és Igazságügyi, valamint a Belügyminisztérium vezető tisztségviselőivel, szakértőivel, elméleti és gyakorlati ismereteik teljes körű felhasználásával végezték ezt a feladatot.

Már említettem, hogy 1978–79-ben alulról nézhettem ezt a folyamatot; most megadott nekem, hogy felülről láthassam. Ma ugyanazt az elkötelezettséget tapasztalom, ezért őszintén remélem, hogy 30–40 év múlva utódaink ránk is úgy fognak emlékezni, mint ahogy én a hetvenes évekbeli munkatársaimra.

A büntetés-végrehajtási szervezet jelenét összefoglalva feladatainkat a következőképpen tudom megfogalmazni:

- A szakmai tevékenység színvonalának fenntartása, amelyben kiemelt szerepet kap a foglalkoztatás, ezen belül a munkáltatás, oktatás és az önellátás kiteljesítése. A jelenleg hatályos jogszabályok maradéktalan betartásával biztosítani kell a büntetés-végrehajtási szervezet biztonságos és folyamatos működését. (Munkatársaimnak ezt röviden úgy szoktam lefordítani: nyugodt hátteret kell biztosítani a jogalkotónak, hogy ebben az úgynevezett átmeneti időszakban semmi olyan ne történjen, amely jelentős irányváltást okozna bárki részéről.)
- Nyilvánvaló, hogy további feladatunk az aktív és folyamatos közreműködés a kodifikációs folyamatban, a társadalmi vita és a közigazgatási egyeztetés során beérkezett vélemények, javaslatok feldolgozása, beépítése a törvénytervezetbe. Napjaink feladata, hogy megteremtjük azt az infrastrukturális hátteret, illetve azt a megfelelő módszertani környezetet, amelyről a későbbiek során vezető munkatársaim külön és részletesen is szólnak.

* Az alacsony biztonsági fokozatú elítéltek elhelyezésének, kezelésének rendszere. (A Szerk.)

- Már a jelen feladata a felkészülés és felkészítés az új törvény befogadására, a szervezeten belüli elfogadtatására és alkalmazására. E szempontból bizakodásra ad okot, hogy a magyar büntetés-végrehajtási szervezet személyi állományának képzési rendszerét teljesen új alapokra helyeztük, megteremtve ezzel azt a lehetőséget, hogy mind a hatályos előírásokra, mind pedig az új törvényre vonatkozóan a kollégák megfelelő felkészültséggel lépjenek szolgálatba.

Ha már előadásom elején a múltról egy hasonlattal éltem, engedjék meg, hogy a jelen helyzet értékelésére is egy hasonlatot hozzak. A gödröt kiástuk, a kis fát el is ültettük, most már csak az a dolgunk, hogy öntözzük és szeretettel ápoljuk ezt a fát, hogy meglombosodjon annak érdekében, hogy az árnyékában majd valamikor meg tudjunk pihenni.

(A jövő)

Miután az előadás címében a múlt és a jelen mellett a jövő is szerepel, engedjék meg, hogy röviden erről is szóljak. Államtitkár úr és helyettes államtitkár úr is említette, hogy az elmúlt években készült már koncepció is, meg törvényjavaslat is. Ülünk itt a teremben páran, akik ezekkel elég jelentős számú munkaórát eltöltöttünk. Nagyon bízom abban, hogy az új törvénytervezet a szakmai viták, közigazgatási egyeztetések után a kormányzat elé kerül, majd az Országgyűlés el is fogadja. Ebben az esetben rövid távon további intenzív jogalkotás várható, hiszen e magas szintű jogszabály alkalmazhatóságának biztosítása érdekében a rendeleti szintű normák kimunkálása következik, ami a gyakorlatban dolgozó szakemberek számára éppen olyan fontos, mint a törvényi szabályozás. Úgy gondolom éppen ezért, hogy megfelelő előkészítés után a jelenlegi munkamódszert alkalmazva kell ezt a feladatot is végrehajtanunk.

Közép- és hosszú távon nem lehet más feladatunk, mint a törvény és a rendeleti normák jog- és szakszerű alkalmazásával, a társadalom és a kormányzat elvárásának megfelelően működtessük a büntetés-végrehajtási szervezetet, középpontba állítva a fogvatartotti reintegrációt, mint szervezetünk legfontosabb küldetését.

Kiemelten fontosnak tartom azt is, hogy a büntetés-végrehajtás „embermentő” tevékenysége szélesebb körben váljék ismertté, és ez által a szervezet elismerően és tudottan értékek hordozójaként jelenjen meg – úgy, ahogy a küldetésnyilatkozatunkban is szerepel – az egész társadalom előtt.

E célkitűzések eredményességét az új szabályozással – személy szerint és vezető munkatársaim véleménye alapján is – biztosítottnak látom. Úgy gondolom, hogy egy olyan normarendszer születik meg, amely kiérdemli ismételten a korszakváltó jogszabály megnevezést az utánunk következő szakmai generációk tagjaitól, s olyan megkerülhetetlen útjelző lesz a magyar büntönügy történetében, amely még sokáig meghatározza tevékenységünket.

Őszintén bízom benne és remélem, hogy mai konferenciánk eredményei, az itt elhangzó hozzászólások is ezt a célt fogják szolgálni.

Schmehl János

Az új szabályozás főbb szakmai elemei és üzenetei

Mint ahogyan a korábban elhangzott előadásokból is egyértelműen kitűnik, a büntetés-végrehajtási joganyag korszerűsítését formai és tartalmi okok egyaránt indokolják. A legfontosabb formai fogyatékoság az elavult jogszabályi megjelenési forma, amelynek mindenképpen lehet egy olyan nem kívánatos üzenete, hogy a büntetés-végrehajtási jog nem egyenrangú a társ-jogágakkal, kevésbé fontos azokhoz képest. Azért is visszas ez a helyzet, mert e törvény az egyik legalapvetőbb emberi jog, a személyi szabadság elvonásának vagy korlátozásának részleteit szabályozza. Napjainkban átfogó igazságszolgáltatási reformról beszélünk, amely természetesen magában hordozza annak a modernizációnak az igényét is, amely pragmatikus szemléletmóddal az elmélet és a gyakorlat közelítését szolgálja.

A büntetés-végrehajtási szervezet kodifikációs munkacsoportja ennek megfelelően mind dogmatikai, mind gyakorlati oldalról fogalmazta meg álláspontját, törekedve arra is, hogy a több évtizedes múltra visszatekintő – az országos parancsnok úr által patchworkhöz hasonlított – kódexben lévő lyukakat megszüntesse.

Kérem, engedjék meg, hogy néhány lényegi elemet kiragadva érzékeltessem a tervezet főbb üzeneteit:

– Bármennyire is hihetetlen, a jelenleg hatályos szabályozás nem határozza meg a *büntetés-végrehajtási jogviszony fogalmát*. Ezáltal egy alapkategória hiányzik, hiszen a végrehajtás szabályai és jellege ehhez a definícióhoz kellene, hogy igazodjanak. Úgy gondolom, hogy sikerült ezt a hiátust felszámolni, és nemcsak a fogvatartottak jogi helyzetére koncentrálni, hanem első alkalommal a bv. szervezetet is nevesítve a fogalmi keretben.

– A *szabadságvesztés céljáról* való új gondolkodásmóddal azt kívánjuk elérni, hogy olyan reintegrációs programok valósuljanak meg, amelyek arra ösztönzik az elítéltet, hogy aktívan vegyen részt ezeken, felismerve, hogy a társadalomba való visszailleszkedésének ez az első és megkerülhetetlen állomása. Ezt az újfajta szemléletet tükrözi vissza, hogy szakmai nyelvezetükben az új célokat jobban kifejező terminusokat használunk (nevelés → reintegráció, nevelő → reintegrációs tiszt, gyógyító-nevelő csoport → gyógyító-terápiás csoport).

– Meggyőződésünk, hogy a sikeres visszailleszkedés egyik kulcsa a munka mint érték megjelenítése. Éppen ezért törekszünk arra, hogy a fogvatartotti *munkáltatás* minél szélesebb körben valósuljon meg, és ehhez rendelünk reintegrációs elemeket, ezzel is elősegítve az intézetek önálló tevékenységét. Fontos, hogy megteremtettük a lehetőségét annak, hogy a fogvatartott – választása alapján, egyéni

felelőssége mellett – társadalombiztosítási jogszerző időt szerezhet, ha részt vesz a munkáltatásban.

– Az elmúlt évtizedekben gyakran érte a bv. szervezetet az a vád, hogy nem működtet olyan szakmai mechanizmusokat, amelyek alapján hatékonysága mérhetővé válna. Ennek megoldása érdekében egy új munkamódszert alakítunk ki, amely lehetőséget ad a visszaesővé válás prognosztizálására. Az elítéltek reintegrációs hajlandóságának mérésével és az ebből nyert információk alapján történő végrehajtással a bűnmegelőzés eszközei a bv. intézetekben is megjelennek. Az integrációs elv, más megközelítésben a felelősségi elv szintén minden elítéltre vonatkozik. A büntetés-végrehajtás egész folyamatát át kell hatnia, és nem szabad csupán az elbocsátás előtti időszakra korlátozódnia. Ezen elv érvényesítésével a fogvatartottnak segítséget kell adni ahhoz, hogy önmagán tudjon segíteni. A beilleszkedést erősítheti az elítéltek felelősségének, önbecsülésének és önállóságának fejlesztése. Az önálló életvitelre történő előkészítés egyrészt a mindennapi börtönélet „hotelfunkcióinak” visszaszorítását igényli, másrészt az elítélt felelősségének fokozását, önállóbb életvezetésének elősegítését és szorgalmazását. A felelősség elvéből is következik, hogy az elítélt a büntetés-végrehajtásnak nem tárgya, hanem alanya, aki jogokkal és kötelezettségekkel, vagyis felelősséggel kell, hogy rendelkezzen.

Míndezek jegyében az új törvény vitathatatlanul legnagyobb újítása a *Kockázat Elemzési és Kezelési Rendszer (KEKR)* kialakítása és működtetése, amely megteremti az elmélet, az eszközök és a módszerek szintézisét.

Eddig nem rendelkezünk arra vonatkozó mérésekkel és adatokkal, hogy a szabadságvesztését megkezdő fogvatartottat milyen visszaesési kockázattal lehet jellemezni, és az sem volt mérhető, hogy a fogvatartás során milyen fejlődésen, változáson megy keresztül, azaz reintegrációs hajlandósága mely irányba változik. Míndez csak akkor működhet megfelelően, ha az egyénre koncentrálvá alakítjuk ki a rendszer hatásmechanizmusát.

Ennek érdekében a törvény kellőképpen strukturált és differenciált rezsimszisztémát alakított ki, amelynek egyes elemei biztosítják az elítélt személyiségéhez mért és legmegfelelőbb reintegrációs programot, amelynek egyes elemeit áthatják az individualizációs elvek.

Míndez abból a szempontból is nagy jelentőséggel bír, hogy a sajátos magyar végrehajtási fokozatok – fogház, börtön, fegyház – közötti átjárhatóság megvalósulhasson. Végső soron az a célunk, hogy az elítélt személyiségében megtaláljuk azt a rejtett kiskaput, amelyen keresztül az társadalom segíteni akarása utat találhat. Igen fontos üzenet fogalmazódik meg az elítélt számára is, mégpedig az, hogy nem számkivetettként tekintünk rá, és nem mondott le róla a társadalom, hanem határozottan és hatékonyan segíteni akarunk neki a visszatérésben. A feladatunk arra is kiterjed, hogy az ezt meghallani képtelen személy receptorait érzékennyé tegyük az üzenet befogadására.

Ennek a szakmai alapú diagnosztikai és kezelési rendszernek a bevezetése megkövetelte egy új, speciális célkitűzésű intézet létrehozását, amelynek feladata:

- a hosszabb tartamú szabadságvesztésre ítélték diagnosztizálása,
- az őket befogadó intézetek kijelölése,

- reintegrációs programjuk kidolgozása az ítéletben meghatározott végrehajtási fokozaton belül.

Ennek érdekében kerül kialakításra a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (KKMI). A központban elhelyezendő, tizennyolc hónapot meghaladó tartamú szabadságvesztésre ítélték esetén a KKMI nemcsak az elítéltek kategorizálását végzi, hanem jelentős szerepet vállal a végrehajtásban alkalmazott módszerek és eljárások kidolgozásában a pragmatizmus alapelveivel összhangban. Mindez azt jelenti, hogy standard módon alkalmazhatók a korszerű büntetés-végrehajtási elvek.

E rendszer működtetése teszi lehetővé az elítéltek kategorizálását, melynek eredményeként a KKMI-ben történik meg:

- az elítéltek bv. kockázati csoportba sorolása és
- a feltárt szükségletekhez igazított kezelési igények meghatározása.

A kategorizálás az elítéltek megfigyelését, a kapcsolódó iratok elemzését, a fogvatartott szakterület-specifikus szempontból történő kivizsgálását és az azt követő véleményalkotást foglalja magában. Ezt a 30 napos periódust szakmai szempontok alapján további 30 nappal lehetne meghosszabbítani. Ezen időszakot az ún. összegző jelentés zárná, amely pontokban vagy százalékos formában határozza meg az elítélt befogadáskor mért általános (visszaesési) kockázatát. Az összegző jelentés kötelezően javaslatot tenne a kockázat csökkentéséhez szükséges konkrét reintegrációs programokra, azok prioritását is meghatározva. A KKMI jelentős szerepet fog vállalni abban is, hogy egyéb meghatározott szakmai helyzetekben (pl. feltételes szabadságra bocsátás) elvégi az elítélt kockázatelemzését.

A KKMI tevékenysége jellegéből adódóan koncentráltan jut olyan információkhoz, amelyek mind a bűnmegelőzésben, mind a reintegrációs munkában értékes adatokat jelentenek, amelyeket elemezni és értékelni szükséges, továbbá megfelelő módon fel kell használni és hasznosítani azokat a mindennapokban.

– A törvényes végrehajtás egyik előfeltétele egy stabil, de ugyanakkor kellően rugalmas közeg kialakítása, amely a rend és a fegyelem köré szerveződik. Ennek jegyében az új törvényben strukturáltabbá tettük a *jutalmak és a fegyelmi fenyítések* rendszerét, amely lehetővé teszi az egyén magatartásához igazodó legmegfelelőbb eszköz alkalmazását. Ugyancsak kidolgoztuk és bővítettük a jogorvoslati struktúrát, eleget téve ezzel a nemzetközi elvárásoknak is. (pl. a Különleges Biztonsági Részlegen történő elhelyezéshez indokolt határozat szükséges, azt időszakosan felül kell vizsgálni, valamint ellene fellebbezéssel lehet élni.)

– Mindenki által ismert, hogy a bebörtönzés káros hatásokat indukál az ember személyiségében. Ennek minimalizálása – új alapelveként – kiemelten fontos momentumként jelenik meg a szabályozásban. Ennek jegyében lehetőséget teremtünk arra, hogy a *fogvatartottak kommunikációs lehetőségei* (a rezsimszabályokhoz igazodva) kiteljesedjenek. A kapcsolattartás klasszikus formái kibővülnek a számítógépes levelezés, videótelefon és a mobiltelefon alkalmazásával. A hatályos szabályozás szerint a vezetékes telefont a fogvatartottak csak meghatározott időtartamban használhatják, amelyhez szükséges a személyi állomány jelenléte is. A speciális, külön a büntetés-végrehajtás számára készített mobiltelefonok alkalmazása lehetővé tenné, hogy a fogvatartott a hozzátartozóját szélesebb időkorlát között érje el.

- Kényes kérdés, de a *fogvatartottak véleménynyilvánítási szabályait* törvényes keretek között maradvra újragondoltuk, ha úgy tetszik, szigorúbbá kívánjuk tenni ezeket a szabályokat. A jó törvény erkölcsileg is támadhatatlan, ezért annak támogatása, hogy valaki bűncselekményének vagy a bűnöző életmódjának propagálásával anyagi előnyökhöz jusson, nem elfogadható. Miért? Mert ez egyszerűen erkölcstelen! A törvénytervezetben leírtak nem a fogvatartottak ellen, hanem a társadalom egésze érdekében fogalmazódtak meg!

- Elhangzott, hogy a *zsúfoltság*, mint megannyi más országnak is, az egyik legnagyobb problémánk. Ennek kezelése érdekében olyan új büntetés-végrehajtási jogintézményt kívánunk bevezetni, amely az eddig is meglévő, a zsúfoltság csökkentése érdekében ható eszközeinket jól kiegészíthetik. A jogintézmény a *reintegrációs őrizet* nevet viseli.

Ennek az új jogintézménynek a bevezetésével a büntetés-végrehajtás eszköztára jelentősen bővül a progresszív szabadságelvonás, a normalizáció és a sikeres társadalmi visszailleszkedés elősegítése tekintetében. Az a jogerősen elítélt elkövető, aki reintegrációs őrizetbe kerül, korlátozottan visszanyeri személyi szabadságát, távozhat a bv. intézetből, de csak a büntetés-végrehajtási bíró engedélye alapján, az általa kijelölt lakásba, amelyet csak meghatározott esetekben és célból hagyhat el. Tevékenységét elektronikus távfelügyeleti eszközökkel folyamatosan nyomon követik, a meghatározott szabályok megszegése esetén a büntetés-végrehajtási bíró visszavonhatja a reintegrációs őrizetet.

A társadalmi visszailleszkedés ilyen módon lépcsőzetesen valósul meg, a teljes szabadságelvonás és a felelős, önálló életvezetés közé belép egy, az állami szervek által felügyelt életszakasz, amely legfeljebb 6 hónapig tarthat. Ebben az időszakban az elítélt biztosíthatja önálló megélhetését, munkát kereshet és vállalhat, újraalakíthatja, illetve erősítheti családi, társadalmi kapcsolatait.

Ugyancsak előremutató kezdeményezésnek tartjuk, hogy az *elektronikus távfelügyelet* alkalmazása is bevonul eszköztárunkba, amelynek a legális intézetelhagyások (munkáltatás, külkórházi kihelyezés, kegyeleti jog gyakorlása, kimaradás) alakalmával vesszük jó hasznát.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A rendelkezésre álló idő nem teszi lehetővé valamennyi újítás részletes bemutatását, így csak ezekre keríthettem sort. Az elhangzottaktól függetlenül szeretném elmondani, hogy az elkészült tervezetet, amelyet módjukban állt megismerni, a szakma támogatja, és azt végrehajthatónak tartja. Természetesen ez az időszak arról szól, hogy a „több szem többet lát” elve alapján valamennyi jobbító szándékú észrevételt és javaslatot meg kívánunk vizsgálni, és a nagy, közös cél érdekében fel is kívánunk használni.

Ez a nagy cél nem más, mint az, hogy 34 éves útja végén elengedjük a korábbi szabályozást, hogy helyébe egy minden szempontból megfelelőbb, vállalhatóbb norma lépjen, amelyre valóban – ahogy azt az országos parancsnok úr említette volt – a magyar büntetés-végrehajtás korszakváltó jogszabályaként tekinthessünk.

Ehhez a nem könnyű munkához kérem együttgondolkodásukat és támogatásukat!

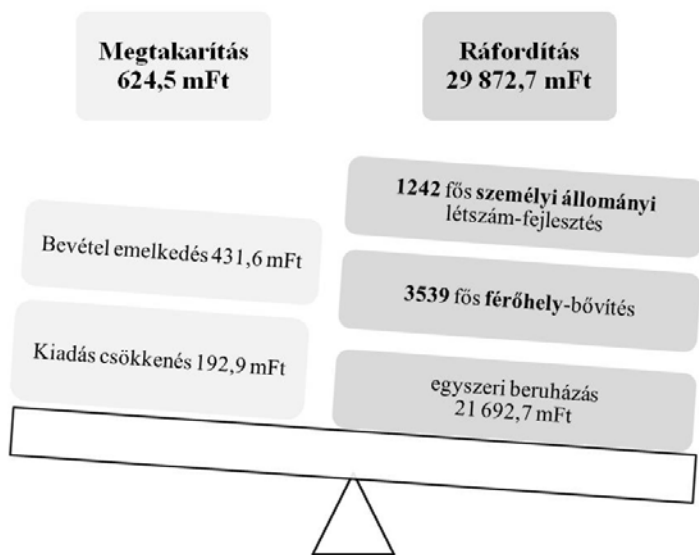
Varga Valéria

Gazdasági kihívások az új bv. kódex vonatkozásában

Az eddig elhangzott előadásokból megismerhettük az új büntetés-végrehajtási kódex koncepcionálisan felépített, rendszerbe foglalt, illetve korszerű, modern jogi intézményeken alapuló, a büntetés-végrehajtási célokat eredményesen szolgáló szabályait. Rám hárult az a feladat, hogy meggyőzzem Önöket arról, hogy azok a kiadások, amelyeket be fogok mutatni, ugyanúgy eredményesen és hatékonyan szolgálják azokat a célokat, amelyeket megismertek.

Kétségtelen tény, hogy minden új jogi intézménynek, új rendszernek a működtetése, bevezetése többletforrásokat igényel. Ugyanúgy többletforrást igényel a büntetés-végrehajtási kódex bevezetése és fenntartása is. Látható, hogy a ráfordítások, a mérleg nyelvét a megtakarítások oldaláról erősen átbillentik a maguk oldalára.

A ráfordítások, amelyek ennek az új rendszernek a bevezetését, működtetését igénylik, közel 30 milliárd forintot jelentenek, amely euróba átszámolva kb. 100 millió eurót tesz ki. Jó hír azonban, hogy ez a ráfordítás, illetve a ráfordításnak a 70%-a csak egyszer terheli a költségvetést, tehát mintegy 22 milliárd forint, azaz 72,3 millió euró az, amelyet csak egyszer kell megfinanszírozni. A maradék 30%, 8 milliárd forint, mintegy 27 millió euró, az a kiadási szükséglet,

amelynek tartósan be kell épülnie a szervezet költségvetésébe ahhoz, hogy ez a rendszer eredményesen működhessen.

A mérleg másik oldalán a megtakarítások találhatók. A megtakarítások tervezésénél felmerülhet az, hogy túlzott óvatossággal jártunk el. Ennél sokkal nagyobb megtakarításra számítunk, de itt csak a legalapvetőbb és a legbiztosabban bejövő forrásokat vettük figyelembe, és így – számításaink szerint – mintegy 2 millió euró megtakarítás jelentkezik a költségvetés számára.

A ráfordítások tekintetében a fókuszban a férőhelybővítések állnak. Mint hallottuk: az új bv. törvény számos új jogintézményt vezet be, kockázatelemzési kezelési módszer használatát írja elő, a kódexben központi helyet kap az egyéniesítés. Ahhoz, hogy ez a rendszer eredményesen tudjon működni, hogy az új technikákat, módszereket eredményesen tudjuk alkalmazni, szükség van arra, hogy a jelenleg túlszűfolt intézeteket egy élhetőbb, kezelhetőbb rendszer jellemezze.

Az elhelyezhető létszám bővítésére vonatkozó intézkedéseket – a 2010-től 2015-ig terjedő időszakot tekintve – három ütemre oszthatjuk.

A férőhelybővítés vonatkozásában vissza kell tekintenünk a ciklus elejére, hiszen a Kormány már 2010-ben, megalakulását követően kiemelten kezelte a büntetés-végrehajtás túlszűfoltosságát, és 2010 második félévében férőhelybővítő programokat határozott meg. 2011-ben áttekintette a büntetés-végrehajtás helyzetét a nemzetközi elvárások tükrében, és egy olyan stratégiai intézkedési, illetve akciótervet fogadott el, amelyben a férőhelybővítés szintén kiemelt szerepet foglal el. 2011 végére már 562 férőhellyel tudtuk bővíteni a bv. intézetek befogadóképességét úgy, hogy a meglévő, használaton kívül lévő objektumokat alakítottuk át a legköltséghatékonyabb módszerrel.

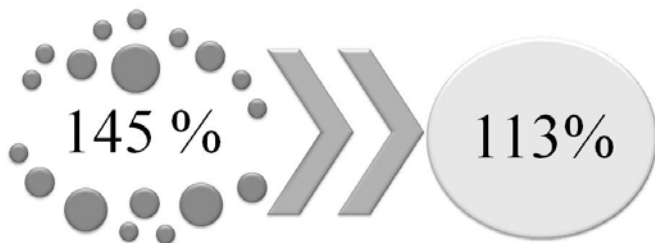
A második ütem, amely napjainkban zajlik, 158 fős férőhelybővítést jelent. Ezek a bővítések a Fővárosi Bv. Intézetet érintik elsősorban, itt az előzetesek elhelyezésére koncentrálnak. A kecskeméti és a pécsi intézetünkkel, amelyek a legszűfoltabb bv. intézetek közé tartoznak, együtt összesen 158 új férőhelyt alakítunk ki ez év végéig. Ezek a beruházások is a meglévő intézetek korszerűsítése, a szervezeti struktúra átalakítása révén tudnak megvalósulni.

A büntetés-végrehajtási törvény koncepciójában jelenik meg a harmadik ütem létszámfejlesztési programja, amely 2014-ben és 2015-ben további 3 539 fős férőhelybővítést fog eredményezni. Örömmel számolhatok be Önöknek arról, hogy a Kormány elkötelezettsége, amelyet Csóti vezérőrnagy úr is említett előadásában, már 2013-ban is megnyilvánult, hiszen a 2014. évi beruházások előkészítésére mintegy 1 milliárd forintot biztosított a Kormány a büntetés-végrehajtás részére, tehát el tudjuk kezdeni a férőhelybővítések tervezetét és a pályázatát, bízva abban, hogy 2014-ben ezek meg is fognak valósulni. Szintén örömmel jelenthetem Önöknek, hogy a 2014. évi költségvetés tervezése napjainkban zajlik, és az előirányzataink között már szerepel a férőhelybővítéshez szükséges forrás.

Napjainkban 145%-os a telítettség a magyarországi bv. intézetekben, mintegy 12 600 férőhelyen több mint 18 ezer fogvatartott van elhelyezve. Ha a jelzett

férőhelybővítések megvalósulnak, a harmadik ütem végére, 2015-re a magyar büntetés-végrehajtás telítettsége 113% körüli mértékre fog csökkenni.

A telítettség várható alakulása a férőhelybővítés eredményeként

- Fogvatartotti létszám: 18 354 fő
- Elhelyezhető létszám: 12 639 fő

- Fogvatartotti létszám: 18 500 fő
- Elhelyezhető létszám: 16 336 fő

Természetesen kockázati tényező, hogy magasabb lesz a fogvatartottak száma, de hallottuk az előző előadásban, hogy vannak az új büntetés-végrehajtási kódexben olyan új jogintézmények, amelyek lehetővé teszik a távfelügyeletet, ezáltal számítunk arra, hogy kevesebb fogvatartott lesz egy adott pillanatban a bv. intézetekben. A növekmény és a csökkenés ki kell, hogy egymást egyenlítse, ezért úgy gondolom, hogy nem irracionális elvárás, nem utópia a 110%-os telítettség elérése.

Engedjék meg, hogy a férőhelybővítés harmadik ütemére fókuszáljak! 2014 végére, illetve 2015 végére fog megvalósulni a 3 539 fős férőhelybővítés, a költségvetést legnagyobb mértékben ez fogja terhelni 2014-ben és 2015-ben, mert ennek a harmadik ütemnek a forrásigénye 15,4 milliárd forint, mintegy 51 millió euró. Az is igaz, hogy – figyelemmel az államháztartási hiánycélra – 2014-ben ennek a forrásigénynek a kisebb hányada jelentkezik (5,6 milliárd forint), és 2015-ben jelentkezik egy nagyobb hányad. Tehát körülbelül 36%, amely 2014-ben terheli a költségvetést, és 64% ami 2015-ben.

A 2014-ben leelőször megvalósuló férőhelybővítés egy különleges státuszt fog majd a büntetés-végrehajtás működésében jelenteni, hiszen a Szombathelyi Országos Bv. Intézet keretén belül fogunk egy 405 férőhelyet érintő bővítést megvalósítani. (Mint említettem: ennek a beruházásnak az előkészítésére már az idén megkaptuk a forrásokat.) Azt hiszem, hogy az összes férőhelybővítő beruházás közül talán ez a legköltséghatékonyabb, mert itt egy férőhelyet másfél millió forintból, azaz 3 000 euróból tudunk megvalósítani. Úgy gondolom, ennél költséghatékonyabb módszert nehéz találni napjainkban. A megoldás sajátossága abban rejlik, hogy a Szombathelyi Országos Bv. Intézet az egyike azon két intézetnek, amely PPP-konstrukcióban működik Magyarországon. A férőhelybővítés, a beruházás és azt követő működtetés azonban nem PPP-konstrukcióban fog megvalósulni.

A szombathelyi intézetünk 2008-ban kezdte meg a működését, a beruházás PPP-módszerrel történt, mint ahogy a működtetés is így zajlik. Az intézet olyan

műszaki és a humánerőt érintő adottságokkal rendelkezik, amelyeknek a nem kihasználása főbenjáró bűn lett volna a büntetés-végrehajtás részéről. Az infrastruktúra olyan lehetőségeket biztosít, hogy tényleg a legrövidebb idő alatt és a leginkább költségkímélő módon tudjuk megvalósítani ezt a beruházást. Sikerült elfogadtatnunk az intézet „vegyes fenntartású” státuszát. Lesz egy olyan intézeti rész, amely a PPP-konstrukció alapján működik, és az intézetnek lesz olyan része, amelynek a működtetése klasszikus költségvetési formában valósul meg.

A 2014. év végére megvalósítandó férőhelybővítések között már megtalálható olyan is, amely zöldmezős, illetőleg barnamezős beruházás. Ez a miskolci intézet szomszédságában megvalósuló szirmabesenyői új bv. intézet. 2015 végére várható egy ezerfős befogadó képességű intézet megvalósítása – teljesen zöldmezős beruházásként – az Észak-kelet Magyarországi Régióban. Ezeken kívül valamennyi férőhelybővítő beruházás olyan, amely a büntetés-végrehajtásnál valamilyen formában rendelkezésre álló objektumok átalakítását, a meglévő épületek újra üzembe állítását, új fogvatartotti körleteket kialakítását jelenti.

Az, hogy sikerült a költségeket minimalizálni és ésszerű kereteken belül tartani, az annak köszönhető, hogy felmértük, hogy milyen forrásokkal rendelkezünk, milyen műszaki és humánerő-forrásokkal számolhatunk, és úgy alakítottuk ki a koncepciókat, hogy azokat maximálisan igénybe tudjuk venni.

Mint ahogy mondtam, a harmadik ütem végére megvalósul majd egy teljesen új, zöldmezős beruházás az intézeti létszámokat tekintve legsúfoltabb Észak-kelet Magyarországi Régióban. 2015 végére létrehozunk két új körletet is az alacsony biztonsági kockázattal bíró fogvatartottak elhelyezésére. Itt igyekszünk építészeti szempontból olyan műszaki, biztonsági, fogvatartási körülményeket megvalósítani, amelyek a fogvatartottak biztonsági kockázatához igazodnak, tehát éppen ezért lehet az építészeti költségeket minimalizálni.

El kell mondani azt is, hogy a büntetés-végrehajtási kódex kapcsán nem csak beruházási kiadások jelentkeznek, hanem a személyi állomány létszámfejlesztése is szükséges, illetve a fenntarthatóság szempontjából a dologi kiadásokat is bővítenünk kell. Mint említettem, az építészeti megoldásoknál mindenfajta módszerrel, technikával kerestük a korszerű, de költséghatékony megoldásokat; ugyanez elmondható a humán erőforrásokról is. Éppen azért, mert gyakorlatilag csak egyetlen új intézet jön majd létre klasszikus zöldmezős beruházásként, minden férőhelybővítés a meglévő intézet humánerő-forrására is épül. Tehát a személyi állomány fejlesztése kifejezetten a végrehajtói állományt érinti, hiszen nem szükséges a management létszámát fejleszteni a férőhelybővítések kapcsán; azokat a feladatokat, amelyek a vezetői munkakörökbe tartozik, azok fogják ellátni az adott intézetnél, akik most is ellájták.

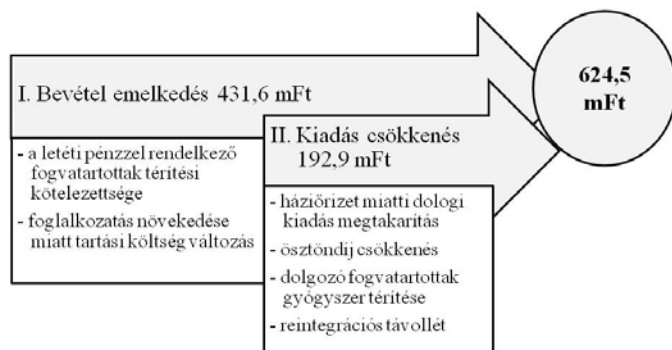
A bv. kódex fókuszában – mint mondtam – a férőhelybővítés áll, ugyanakkor ezek a beruházások csak azt az infrastrukturális környezetet biztosítják, amelyben az új módszereket hatékonyan tudjuk alkalmazni. A férőhelyek bővítése mellett ezért ezeknek a hatékony eszközöknek a megvalósítása és a működtetése éppolyan fontos. Ezek közé tartozik, amiről hallottunk az előző előadásban, a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer. Ennek a létrehozását is költséghatékonyan

fogjuk megvalósítani, úgy, hogy egyidejűleg a másik égető problémánkat, a zsúfoltságot is próbáljuk orvosolni; a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer infrastruktúrájának kiépítése meglévő körlet adott ingatlanon belüli áthelyezésével valószínűleg majd meg.

A bv. kódex szakmai koncepciójához kapcsolódó kiadások közül a Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer kiépítésével kapcsolatos költségek 2015-ben fognak igazából jelentkezni. 2016-ban pedig azok a kiadások terhelik majd a költségvetést, szintén egyszeri jelleggel, amelyek a fogvatartottak korszerű kapcsolattartását teszik lehetővé. 2016-ban teremtjük meg a feltételeit az elektronikus távfelügyeleti rendszer bevezetésének, beleértve a reintegrációs őrizetet is, illetve a fogvatartottak részére az elektronikus levelezés, elektronikus kapcsolattartás, videotelefon használatát is tervezzük.

A kiadások mellett – mint ahogy már mondtam – számolunk megtakarítással is. A megtakarítás mértékénél az óvatosság elvét képviseltük, csak azzal számoltunk, ami nagy valószínűséggel realizálható lesz. Ugyanakkor számítottunk arra, hogy a munkáltatás növekedni fog, a munkáltatás révén több fogvatartott lesz abban a helyzetben, hogy a tartási költségeihez hozzá tud járulni, ezáltal növelhető a bevételi oldalunk, és csökkenthető a költségvetési támogatás. A távfelügyelet, a reintegrációs őrizet lehetővé teszi, hogy a fogvatartottak ne a büntetés-végrehajtás keretein belül töltsék büntetésüket, így a kieső ellátási költségek szintén megtakarításként fognak jelentkezni.

A koncepció megvalósulásához kapcsolható megtakarítások

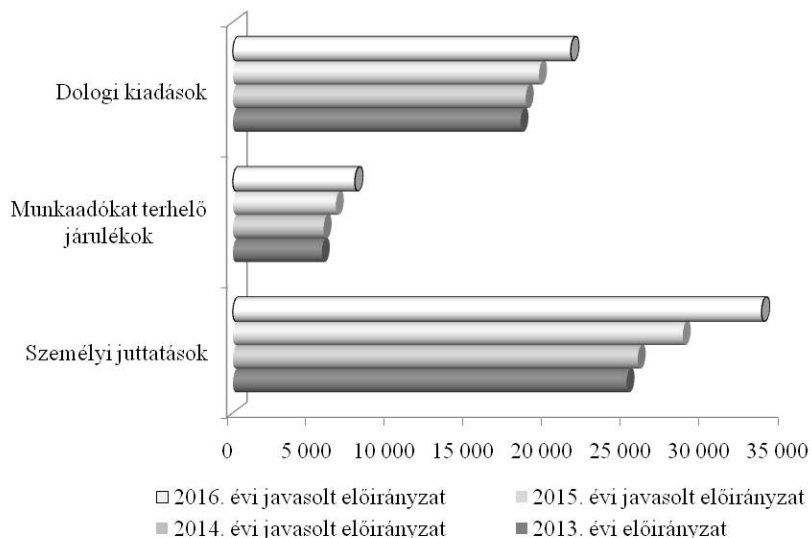

Elmondható az is, hogy az új bv. kódexben az önfenntartás, önellátás jegyei is fellelhetők, ehhez kapcsolódnak a bevételnövekedések és a kiadások megtakarításai. Államtitkár úr említette, hogy bizonyos juttatások nem jutalomként kezelhetők, tehát lesznek olyan szolgáltatások, amelyekhez a fogvatartottak ellenszolgáltatás mellett jutnak majd hozzá.

Hangsúlyozni kívánom, hogy a költségvetésre nem egy év alatt zúdulnak rá a bv. kódex bevezetésének kiadási költségei, hanem 2014-re, 2015-re és 2016-ra elosztva, méghozzá olyan módon, hogy a működésbe beépülő kiadások 2016-ban fognak

csak igazán növelni a büntetés-végrehajtás forrásszükségletét. 2014-ben csekély mértékű, 2015-ben még csekélyebb mértékű lesz a kiadások növekménye.

A működési kiadások várható alakulása 2013-2016. (mFt-ban)

A felhalmozási kiadások várható alakulását tekintve 2015-ben fog kulminálni a beruházási szükségleti igény, 2014-ben kevesebb lesz a költségvetési igényünk, illetve 2016-ban már valójában a szakmai feladatellátásokra szükséges forrásokra van szükség. A költségvetési kiadásokat tehát sikerült jól elosztanunk az elkövetkezendő három évre.

A bevételek 2016-ban fognak majd jelentős mértékben növekedni, de bízunk abban, és miért is ne lennénk optimisták, hogy – noha a jelen pillanatban a ráfordítások jelentősek, 8 milliárd forint szükséges a működés fenntartásához – a bevezetőmben említett mérleg nyelve előbb-utóbb ki fog egyenlítődni, és a részbeni önellátás, önfenntartás meg tud valósulni.

Az előadásom címe az volt, hogy „Gazdasági kihívások az új büntetés-végrehajtási kódex tükrében”. Úgy gondolom, hogy nemcsak a szervezet gazdasági területét állította kihívás elé az új büntetés-végrehajtási kódex, hanem a szakmai területeket is, hiszen olyan technikákat, olyan módszereket kellett találni, amelyek biztosítják a költségvetési ráfordítási igény és a költségvetés teherbíró-képessége egyensúlyát, valamint a korszerű, eredményes szakmai feladatellátás optimalizált működtetését.

Úgy vélem, hogy ennek sikerült eleget tennie a büntetés-végrehajtás valamennyi szakterületének, és biztos vagyok abban, hogy ha ezek a beruházások megvalósulnak és az új feladatrendszerek kiépülnek, akkor egy finanszírozható, fenntartható, a szakmai feladatellátás szempontjából korszerűbb és eredményesebb büntetés-végrehajtási szervezet fog 2016-tól működni.

Estók József

A büntetés-végrehajtás függelmi viszonyrendszerének, felügyeletének története 1867–1990. között

A börtönügy, illetve a büntetés-végrehajtás felügyelete, irányítása korszakonként változó módon valósult meg. A jelenlegihez hasonló, jogilag szabályozott, jól nyomon követhető, áttekinthető felügyeleti rend kialakítása a 19. század második feléig váratott magára.

Ha az irányítás és a felügyelet oldaláról vizsgáljuk meg az azóta eltelt közel 150 évet, az alábbi általános következtetések vonhatók le.

A börtönügy, illetve a büntetés-végrehajtás szervezete vertikálisan és horizontálisan is tagolódott, tagolódik:

- A vertikális felépítés alsó szintű szervezeti egységei mindig a különböző típusú, eltérő feladatokat megvalósító intézetek – mint elsőfokú szervek – voltak, a legfelső szinten pedig mindig valamelyik – kormányzati szerv – minisztérium volt;
- az intézetek irányítása, felügyelete korszakonként is igen eltérő képet mutat. Volt időszak, amikor egyes intézetek felett a felügyeletet közvetlenül valamelyik minisztérium gyakorolta, míg ugyanebben a korban más típusú intézetek felett a felügyeletet a minisztérium közvetett módon, „közbeeső szervezeti egységen keresztül” látta el, illetve egyes időszakokban pedig a minisztérium közvetlenül egyetlen intézetet sem felügyelt;
- korszakonként változott az is, hogy melyik minisztérium – az igazságügyi vagy a belügyi tárca – volt legfelsőbb szinten a börtönügy, illetve büntetés-végrehajtás felügyeleti szerve.

A horizontális felépítés pedig a különböző – adott esetben eltérő feladatokat – végrehajtó intézetek, intézmények szintjén jelent, jelenik meg.

A dolgozatomban igyekszem bemutatni – terjedelmi okok miatt a teljesség igény nélkül, de a legfontosabb tényeket nem mellőzve –, hogy egy adott korban az irányítói, illetve a felügyeleti feladatokat ellátó szervezetnek milyen jogszabályi, szakmai kihívásokkal kellett szembesülnie, továbbá azt is, hogy bizonyos időszakokban milyen „politikai elvárásoknak” kellett eleget tennie, és a végrehajtás szintjén a feladatokat és az „elvárásokat” milyen szervezeti struktúrák létrehozásával oldották meg. Az irányítást és a felügyeletet ellátó szervezetnek volt ugyanis a feladata és kötelezettsége gondoskodni a jogszabályi, adott időszakban kifejezetten a politikai elvárások alapján:

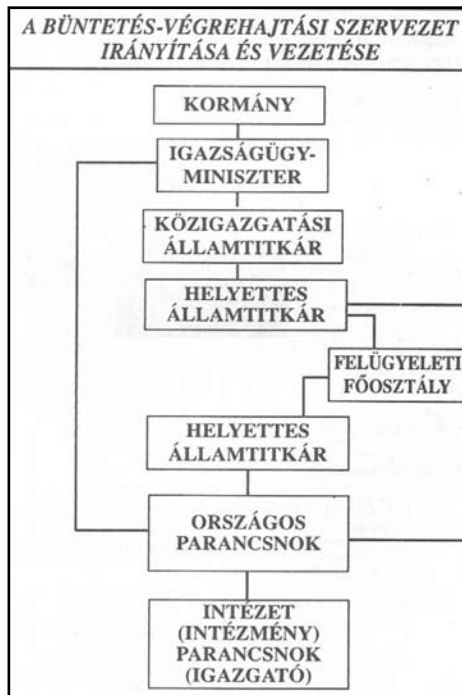
- a jogalkotó szándékának, esetenként a „politikai kívánalmaknak” megfelelő intézetek létesítéséről, az intézményhálózat fenntartásáról, felújításáról;
- a magasabb szintű jogszabályok alapján az alacsonyabb szintű, a konkrét végrehajtást meghatározó belső utasítások, illetve az irányítás egyéb jogi eszközeinek – parancsok, intézkedések, leíratok stb. – megalkotásá-

ról, azok aktualizálásáról;

- a feladatok végrehajtásához szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosításáról;
- továbbá arról is, hogy a börtönügyben, a büntetés-végrehajtásban dolgozó személyzet a ráháruló feladatokat törvényesen, a jogszabályi előírásoknak megfelelően hajtsa végre.

A következő szervezeti struktúra bemutatja, hogy a büntetés-végrehajtási szervezet felügyelete, irányítása milyen formában valósult meg az 1995. évi CVII. tv.¹ hatálybalépését követően. Ezzel azt a felügyeleti, irányítási rendszert szeretném illusztrálni, amelyik a „legtávolabb, legbonyolultabb” formának bizonyult a magyar büntetés-végrehajtás eddigi története során. A téma iránt érdeklődő a korábbi időszakokat vizsgálva ennél egyszerűbb felügyeleti, irányítási formákkal, megoldásokkal találkozhat.

Felügyeleti rend az 1995. évi CVII. tv. szerint²

1 1995. évi CVII. tv. a büntetés-végrehajtási szervezetről

2 Lőrincz József – Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon. Budapest, 1997, BVOP. 161. o.

1. A börtönügy felügyeleti rendszerének korai előzményei Magyarországon

Magyarországon a XVIII. század második felétől csökkent a halálbüntetés alkalmazása, és ezzel párhuzamosan növekedett a szabadságvesztés jelentősége, ugyanakkor hazánkban kifejezetten a szabadságvesztés végrehajtására szolgáló épületek nem épültek, illetve nem voltak, ezért a szabadságvesztés jellegű büntetéseket

- a vármegyék tömlőceiben, ahol az irányítás, a felügyelet a megyei alispán, a tiszti főügyész, illetve a várnagy hatásköre volt;
- a törvényhatósági joggal felruházott városok tömlőceiben, ahol a főbíró, a város fiskálisa, illetve a porkoláb kezében volt a rendelkezési jog;
- a pallosjoggal rendelkező feudális uradalmak tömlőceiben, ahol az uradalmi fiskális és a porkoláb voltak a rendelkező, intézkedő, illetve kezelő személyek; továbbá
- a nagyobb községek börtöneiben, amelyek a település bírójának felügyelete és irányítása alatt állottak; hajtották végre.

A katonaság váraiban, erődítményeiben helyezték el a hajóvontatásra és a sáncmunkára ítélt rabokat, valamint a politikai foglyokat.

A törvényhatósági vármegyei börtönök feletti felügyeletet a vármegyék gyakorolták általában a II. alispánon és a tiszti főügyészen keresztül. A törvényhatósági börtönökben és a különböző helyeken működő tömlőcökben igen eltérő szabályok vonatkoztak a rabokra és azok tartására, kezelésére.

Tóth Mór *Tanulmányok a börtönügy terén* című művében így mutatja be az akkori viszonyokat: „Hazánkban a 48-as évek előtt a börtönök három irányban, de fájdalom! csak egy rendszer szerint voltak kezelve: ...a megyei alispán, tiszti főügyész és a várnagy, ...a főbíró, város fiskálisa és porkoláb, ...az uradalmi fiskális és a porkoláb, voltak az intéző, rendelkező személyzet, kiktől a rabok elhelyezése, foglalkozása, sorsuk könnyítése, vagy súlyosbítása függött; valóban pedig csak is a várnagyok, porkolábok és uradalmi hajdúk voltak a börtönkezelésnél a legnagyobb hatalmak, és pedig azért, mert előljáróik magasabb társadalmi állása ily csekélységek feletti gondoskodást nem engedhetett meg.”³

A várnagy és a hajdúk feladatkörét leíró, 1813-as keltezésű iratok találhatóak a sátoraljaújhelyi Zemplén Levéltárban. A korabeli börtönparancsnok, a várnagy részletes feladatait a „Várnagy instrukciója” című irat, a rabok őrzését ellátó vármegyei hajdúk feladatait a „Hajdúk regulamentuma” tartalmazza. A várnagy minden hó elején eligazítást tartott a hajdúkra, illetve a börtönre vonatkozó „Rendszabásokról”.

Mint Tóth Mór írja: „A börtönök önkényes ellenőrizhetetlen kezeléséhez hasonló volt a börtönök állapota is, melyek a 40-es évek előtt a legszomorúbbak és legelhanyagottabbak voltak hazánkban, Oroszországot kivéve.”⁴

A probléma korántsem volt új keletű. A Helytartó Tanács már 1763. évi körrendeletében „véleményadásra szólította fel a vármegyéket, hogy... »fenyítőházakat« hol

3 Tóth Mór: *Tanulmányok a börtönügy terén*. Eger, 1874. 8–9. o.

4 Tóth: i. m. 9. o.

és mi módon lehetne felállítani. A megyék azonban, bár a gondolat felvetését helyeselték, de mivel az intézmény felállításával járó anyagi terheket nem akarták vállalni, az ügyet az országgyűlésre tartozónak vélték.”⁵

Nálunk az első központi börtön – Európa nyugati feléhez viszonyítva jelentős késéssel – magánkezdeményezésre létesült. Gróf Esterházy Ferenc, Mária Terézia magyar tanácsosa 1770-ben telket és épületet ajánlott fel Szempcen egy országos fenyítőház létesítésére. Az intézmény 1772-ben nyitotta meg kapuit, a fenyítőházat 1780-ban szintén a gróf birtokán lévő Tallósra helyezték át, ahol 1785-ig fogadta a beutaltakat. Végül az intézetet 13 évi működés után a szegedi várba költöztetik. A szegedi fenyítőház, korabeli kifejezéssel: javítóház (Domus Correctoria Szegediensis) 1832-ig állt fenn.

A fenyítőházak működtetése az igazgató, az ellenőr és a felügyelő együttes felelőssége volt. Az őrséget a katonai parancsnokság adta. „Az első fenyítőház... sajátos keveréke volt a mai börtönnek, dologháznak, illetve a fiatalkorúak javító intézetének. [...] Ide utalták a »javíthatatlanokat és a kihágókat, illetve a halálbüntetésre kevésbé érdemeseket, vagy attól kegyelemből felmentetteket«. De felvettek a fenyítőházba szülők által beküldött rossz magaviseletű gyermekeket is, amennyiben eltartásukról a szülők gondoskodtak.”⁶

A fenyítőház(ak) feletti felügyeletet a Helytartó Tanács látta el, a szegedi fenyítőházat 1807-ig a Helytartó Tanács, 1807-től a Csongrád megyei alispán felügyelte. A beutalás a Helytartó Tanács jogköre volt, azzal a feltétellel, ha volt jogerős bírói ítélet és a féléves rabtartási költséget a vármegyék kifizették. Működését(üket) a Helytartó Tanács rendeletben részletesen szabályozta.

Létesítésük óriási jelentőséggel bírt – függetlenül attól, hogy milyen funkciót láttak el –, mert

- ez volt az első komoly lépés a büntetés-végrehajtás egységesítésére,
- „ez volt az első kísérlet arra, hogy a szabadságvesztés végrehajtásában uralkodó középkori viszonyokat valamiféle céltudatos rendszer váltsa fel.”⁷

Erdélyben 1787. január 1-jétől működött a szamosújvári tartományi (provinciális) börtön amit – a katonai várból – II. József 1786. március 27-i udvari rendelete alapján szervezték börtönné. Létrehozásában jelentős szerepe volt az erdélyi kormányzásnak, ugyanis a javaslatukra történt meg az erőd börtönné történő átalakítása, abból a célból, hogy a megyei börtönökben őrzött rabokat egy helyre gyűjtsék össze – jobb elhelyezést és megfelelő biztonsági körülményeket biztosítva.

A szamosújvári börtön felügyeletét és igazgatását az erdélyi főkormánysszék látta el. „A börtön elöljárósága ebben az időben a következő volt: egy várnagy, egy írnok, egy őrmester, egy takarítószolga és 24 tartományi ór. Az utóbbiakat a katonai szolgálatból kilépett, félrokkant katonákból is fel lehetett fogadni.”⁸

5 Kabódi Csaba – Lőrincz József – Mezey Barna: Büntetéstan alapfogalmak. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2005. 127. o.

6 Kabódi – Lőrincz – Mezey: i. m. 127. o.

7 Kabódi – Lőrincz – Mezey: i. m. 127. o.

8 Megyery István: A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek. Közvetlen a magyar kir. Igazságügyministerium. Budapest, 1905. 11. o.

2. A hazai börtönügy függelmi viszonyai a 19. század második felében

2.1. A szabadságharc és a kiegyezés közötti időszak börtönügye

A szabadságharc bukását követően, 1852–1860. között Magyarországon hatályba léptették az osztrák birodalmi büntető törvénykönyvet. A törvénykönyv központi büntetési neme a szabadságvesztés volt, amit az igazságszolgáltatás gyakran alkalmazott is, azonban ennek végrehajtásához, a megnövekedett elítéltségszám befogadására nem volt elegendő férőhely.

1854-ben megszületett a döntés az állami fegyintézetek felállításáról. A probléma megoldására a Habsburg-kormányzat gyors és főként olcsó megoldást keresett. Ezt a célt a legkézenfekvőbb módon a meglévő objektumok (várak, katonai erődök és más középületek) átalakításával tudták elérni. Így lett fegyintézet 1854 és 1858 között a korábban katonai erődítményként működő Lipótvár, Illava és Munkács vára, a váci nemes ifjak kollégiumának épített intézet, illetve Márianosztrán az egykori pálos rendi kolostor. Hozzájuk csatlakozott 1857-től Erdélyben – az egyetlen, eleve fegyintézetnek épített – nagyenyedi és a már 1786-tól „provinciális” börtönként működő szamosújvári intézet, Horvátországban pedig Lepoglaván a szintén pálos rendi kolostor és a zágrábi erőd.

1852–1860. között a magyarországi állami fegyházak felügyeletét a m. kir. helytartótanács, Erdélyben a kolozsvári kir. kormányzóság, Horvátországban pedig a zágrábi helytartótanács látta el. Az intézetek felszerelését és eszközeit a m. kir. állam-számvevőség évente leltározta, és erről jelentést készített a helytartótanácsnak, az építkezések felügyeletét a budai cs. kir. építészeti bizottság látta el.⁹

A büntetések végrehajtására az *osztrák büntetőtörvénykönyvnek a büntetés- végrehajtásra vonatkozó rendelkezései* és más, alacsonyabb szintű birodalmi jogszabályok – többek között az *1850. évi cs. bir. belügyminiszteri börtönszabályzat* – voltak érvényben.

1854-ben az osztrák igazságügyi minisztérium rendeletben szabályozta a hatósági fogházak szervezetét és a foglyokkal való bánásmódot. Ebben az időben a hatósági fogházak felügyeletét a cs. kir. megyei törvényszékek és a városi bíróságok látták el.

1861–1867. között az állami fegyintézetek változatlanul a helytartótanács felügyelete alá tartoztak. A személyzeti és a fontosabb gazdasági ügyek a m. kir. udvari kancellária hatáskörébe kerültek.

A hatósági fogházak a megyei kormányzók, a főispánok, ezek távollétében az első alispánok felügyelete alatt működtek. *A hatósági fogházak szervezetéről* a helytartótanács 1863. július 10-én a 20.172. sz. *rendeletében* intézkedett.

1867. március 10-étől, a m. kir. igazságügyminisztérium felállításától a *börtönügy*, így annak felügyelete is az *igazságügyi tárcához* került. A kiegyezést követően Horvát Boldizsár igazságügy-miniszter áldozatos tevékenységének köszönhetően

⁹ Megyery: i. m. 37–38. o.

lázás munka vette kezdetét, nemcsak a jogalkotás, hanem a börtönügyi kérdések rendezése terén is.

1868. május 1-jétől az erdélyi intézetek a kormányzék felügyelete alól az Igazságügyi Minisztériumhoz kerültek. Ezzel egységesen igazságügyi irányítás alá került a magyar börtönügy és az igazságszolgáltatás átfogó szabályozása érdekében – szinte hihetetlen intenzitással – megkezdődtek a kodifikációs munkálatok, megszülettek azok a sarkalatos törvények, amelyek alapján végre rendezettebb viszonyok alakultak ki a börtönügy terén.

2.2. Kodifikációs munkálatok

Elkészült és elfogadásra került az 1871. évi XXXII. tc. a kir. törvényszékekről és járásbíróóságokról, valamint az 1871. évi XXXIII. tc. a királyi ügyészségről, illetve a miniszter kiadta a fogházrendtartásról szóló IM rendeletet, amely rendezte a börtönök felügyeleti viszonyait.

Az ügyészségről szóló 1871. évi XXXIII. tc. 25. §-a szerint: „Az ügyész a törvényszéki fogház fölött felügyel, és öröködi különösen, hogy a foglyokkal való bánásmód, azok őrizete, élelmezése, ruházata, a fogházak tisztántartása, és egyáltalában a fogházi rend és fegyelem iránt fennálló törvényes rendeletek pontosan végrehajtassanak, és e végett a fogházakat havonként legalább egyszer megvizsgálja.”¹⁰

A közigazgatási hatóságok fogházai, a törvényhatósági börtönök 1871-ig a vármegyék, így a Belügyminisztérium fennhatósága alatt működtek. Az 1871. évi XXXII. és XXXIII. tc. az Igazságügyi Minisztérium, illetve az ügyészség alá rendelte azokat is.

1869. február 10-i hatállyal az igazságügy-miniszter kiadta a „Házszabályok és szolgálati utasítások a m. kir. országos fegyintézetek és az azoknál alkalmazott hivatalnokok és őrök számára” című IM rendeletet, amely megreformálta a fegyintézetek vezetésének kérdését és az intézetek teljes belső rendszerét, továbbá részletes szabályokat tartalmazott az új házirend, a kezelés és a felügyelet terén is.

A változások, a gyakorlat során szerzett tapasztalatok újabb átfogó szabályozás végrehajtását tették szükségessé. A miniszter – rövid időn belül – az 1870. június 10-én kelt IM rendelettel a fentiekben jelzett házszabályok és szolgálati utasítások javított, illetve bővített változatát adta ki. Ezzel egy időre a börtönügy részletszabályozása befejeződött.

1874. február 18-án az igazságügy-miniszter – egy addig részletesen nem szabályozott terület zavartalan, jogszerű működésének érdekében – kiadta a 696. sz. IM rendeletet (továbbiakban: foghr.) „a kir. elsőfolyamodású bíróságok fogházainak és börtöneinek kezelése és az azokban letartóztatottak irányában követendő bánásmód tárgyában”.¹¹

A felügyeleti rend az előzőekben jelzett jogszabályok szerint a következőképpen alakult: a kir. törvényszékek és a járásbíróóságok mellett működő fogházak

10 1871. évi XXXIII. tc. a királyi ügyészségről. Ezer év törvényei – www.1000ev.hu

11 Megyery: i. m. 151. o. – Megyery István idézett művében szükségesnek tartotta megjegyezni (169. o.), hogy ebben az időben „a börtönügy fejlődését jelentékenyen előmozdították a budapesti és a marosvásárhelyi kir. főügyészek útmutató rendeletei is.”

feletti felügyeletet a kir. ügyészek látták el, amelyet a törvényszéki fogházaknál ők maguk végeztek, a járásbírósi fogházaknál pedig helyettük a kir. járásbírók látták el. A járásbírósi fogház felett a kir. járásbírósg vezetője (foghr. 180. §), a törvényszéki fogház felett a kir. ügyészség vezetője, vagy annak helyettese gyakorolta a felügyeletet (1871. évi XXXIII. tc. 25. §, foghr. 179. §).

Az országos büntetőintézetek közvetlenül az Igazságügyi Minisztériumnak voltak alárendelve. Ide tartoztak a fegyházak, az államfogházak, néhány kivétellel a kerületi börtönök, továbbá a közvetítő és a javító intézetek. A bírósági fogházaknak a kir. főügyész volt a másodfokú (1871. évi XXXIII. tc. 27. §-ának d. pontja, 1891. évi XVII. tc. 2. §-ának 3. pontja), illetve az Igazságügyi Minisztérium volt a harmadfokú felügyeleti hatósága. *Tehát valamennyi intézet felett a legfőbb felügyeletet az igazságügy-miniszter gyakorolta.*

Magyarországon „*az igazságügyi tárcához került börtönügy irányításához nem állítottak fel az osztrák megoldáshoz hasonló országos felügyelőiséget, ehelyett először osztálytanácsost bízta meg a börtönügyek intézésével, majd különböző ügyosztályokhoz – a II. és a III-hoz. – került a börtönügy (csupán 1906-ban alakítottak ki önálló ügyosztályt a börtönök általános felügyeletére).*”¹²

A 1876. évi VI. tc. a közigazgatási bizottságról szerint a bizottság hatásköre a börtönügyre is kiterjedt, ennek alapján a bizottság az igazságügy-miniszter ügykörét érintő hatásköre által vizsgálhatta a börtönök általános állapotát, élelmezését, egészségügyi viszonyait stb.¹³

A kir. ügyészség vezetőjének jogszabályokból fakadó kötelezettsége volt, hogy a felügyelete alatt álló törvényszéki fogházakat havonként legalább egyszer (1871. évi XXXIII. tc. 25. §), a működési területén lévő járásbírósi fogházakat pedig évente legalább egyszer meg kellett vizsgálnia.

A főügyész vagy helyettese kétévenként egyszer (a 4.600/1899. sz. r. ügyészségi utasítás 93. §-a alapján) köteles volt megvizsgálni a hatósági területén lévő törvényszéki fogházakat, és ennek eredményéről jelentést kellett tennie az igazságügy-miniszternek (1871. évi XXXIII. tc. 27. §, 1891. évi XVII. tc.).

Az igazságügy-miniszter (a személyes ellenőrzésein túl) az országos büntetőintézetek általános felügyeleti vizsgálatára időnként miniszteri biztost rendelhetett ki (a börtönrendtartás 89. §-a és a fegyházrendtartás 72. és 90. §-ai alapján).

2.3. Az intézetek személyzete, szervezeti struktúrája a századfordulón

Magyarországon 1872-ben „*a kir. törvényszéki (ügyészségi) fogházak száma a budapesti és a marosvásárhelyi kir. főügyészségek területén 107, az ügyészségi fogházaktól elkülönített járásbírósi fogházak száma pedig 274 volt.*”¹⁴ A kir. ügyészségi fogházakban rendszerint egy fogházfelügyelő, egy-két börtönőrmester, illetve több börtönőr, míg a kir. járásbírósi fogházaknál egy-két börtönőr teljesített szolgálatot.¹⁵ A felügyelő és őrszemélyzet létszáma 1872-ben 1 206 fő (102 fogházfelügyelő, 123

12 Kabódi – Lőrincz – Mezey: i. m. 131. o.

13 Megyery: i. m. 175. o.

14 Megyery: i. m. 151. o.

15 Megyery: i. m. 174. o.

börtönőrmester, 981 börtönőr) volt, a börtönörök létszáma 1873-ban 1 358 főre emelkedett.¹⁶ Az intézeti státuszok alábbi felsorolása egyben az intézetek szervezeti struktúrájára is utal.

Országos büntető intézetek személyzete

Tisztviselői állások:

- igazgató
- titkár
- büntetőintézeti főtiszt, illetve tiszt (ellenőr, gondnok, igazgatási irodavezető, díjnok, kezelő)¹⁷
- főorvos, orvos
- őrparancsnok

Altiszti állások:

- főfegyőrök és fegyőrök
- börtönőrmesterek
- börtönőrök

Műszaki alkalmazottak:

- munkavezetők, gépészek

A közvetítő intézetekben:

- főfelügyelők és felügyelők

Az IMEI-ben:

- főápolók és ápolók

Kir. ügyészek, illetve a járásbírák vezetése alatt álló fogházak személyzete

- kir. ügyész/járásbíró
- fogházvezető tiszt (fogházfelügyelő, fogházgondnok)
- orvos (tiszteletdíjas)
- lelkész (tiszteletdíjas)
- tanító
- fogházőrmester
- fogházőrök

Érdekességképpen közöljük a *Sátoraljaújhelyi kir. törvényszéki fogház* 1905-ös szervezeti felépítését.¹⁸

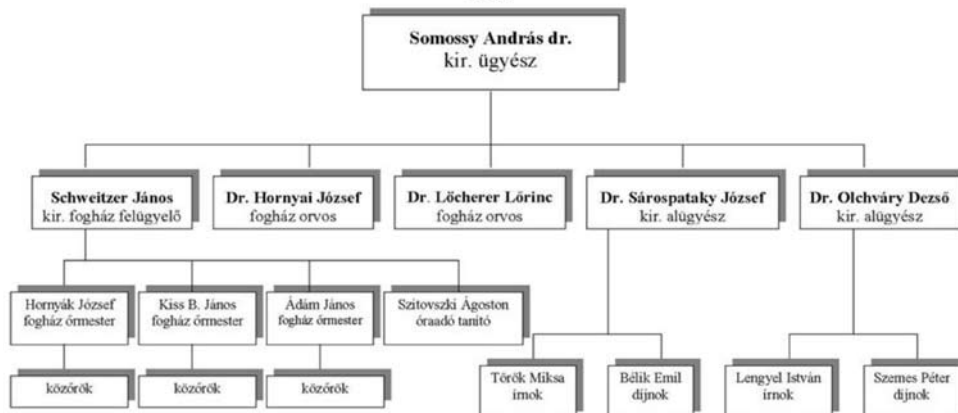
---

16 Megyery: i. m. 174. o.

17 A jogi képzéssel bíró tisztviselőket a „büntető-intézeti fogalmazó” cím illette meg.

18 A királyi törvényháztól a fegyház és börtönig. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön centenáriumi évkönyve 1905–2005. (Szerk. Estók József) Sátoraljaújhely, 2005, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön. 328. o.

*A Sátoraljaújhelyi Királyi Törvényszéki Fogház szervezeti felépítése
1905*

2.4. A korszak börtönügyére ható egyéb tényezők

A korszak börtönügyének irányítását, felügyeletét, az intézetek belső életét számos további jogszabály, kormányzati döntés és intézkedés határozta meg. Az igazságszolgáltatás, illetve az igazságügyi irányítás alá került magyar börtönügy átfogó szabályozása érdekében tovább folytatódtak a kodifikációs munkálatok.

Horvát Boldizsárnak, majd Pauler Tivadarnak köszönhetően megindult az *első magyar büntető törvénykönyv* kodifikációja, ami 1878. évi V. tc.-ben öltött testet, és *Csemege-kódex* néven vonult be jogi irodalmunkba.

A kódex:

- a büntettek és a vétségek kategóriáira tartalmazott rendelkezéseket;
- a szabadságvesztés-büntetés öt különálló nemét határozta meg: a *fegyházat*, az *államfogházat*, a *börtönt*, a *fogházat* és az *elzárást*;
- a börtönrendszerre nézve az 1843-as törvényjavaslatnál lényegesen kevesebb rendelkezést tartalmazott, csak a büntetések neveinek lényegét rögzítette, a humanizmus, az igazságosság és a fokozatosság (progresszív rendszer) talaján állt;
- a részletszabályok kidolgozását a miniszteri indoklás – az igazságügy-miniszter parlamenti felelősségére hivatkozva – a tárca vezetőjének rendeleti hatáskörébe utalta.

Az igazságügy-miniszter a miniszteri indoklásra figyelemmel kiadta 1880-ban a 2.106. sz. *IME rendeletet* a fegyházbüntetés végrehajtásával kapcsolatosan, egyúttal e rendelet módosításaival hatályban tartotta az 1874. évi 696. sz. *IM rendeletet* a fogházak és a börtönök rendtartására vonatkozóan. A *kihágásokról külön törvény*, az 1879. évi XL. tc. rendelkezett.

Az új Btk. rendelkezéseinek végrehajtásához, illetve a fokozatos rendszer megvalósításához új börtönöket kellett építeni. A 19. sz. utolsó negyedének gazdasági fellendülése azóta is példátlan méretű börtönépítkezési programot tett lehetővé. 1883-ban létesítették a *kishartai* (ma Állampuszta) mezőgazdasági jellegű közvetítő intézetet, majd 1885-ben adták át rendeltetésének a csillagrendszerben épült *Szegedi Kerületi Börtönt*. 1886-ban nyitották meg az elhagyott cukorgyár helyén épült Sopronkőhidai Fegyintézetet, illetve ebben az évben kezdte meg működését a főváros által ingyen felajánlott telken az ugyancsak csillagrendszerben épített *Budapesti Gyűjtőfogház*. 1892-ben épült fel a *Budapesti Törvényszéki Fogház*, a Markó. 1996-ban létesítették a *Letartóztatottak és Elítéltek Országos Megfigyelő és Elme gyógyító Intézetét*, amely 1906-os újjászervezése során kapta az *Igazságügyi Országos Megfigyelő és Elme gyógyító Intézet* nevet.

Ha megkíséreljük ennek a korszaknak a börtönüggyel kapcsolatos valamilyen szempontok szerinti összefoglalását, akkor abban – megítélésem szerint – az alábbi két momentumnak mindenféleképpen szerepelnie kell:

- A 19. század végén, illetve a századfordulót követő első években épült a törvényszéki és járásbírói fogházak zöme (a mai börtöneink több mint 80%-a).
- A gazdasági fellendülés kedvezett a rabipar fejlődésének is, valamint a gyorsuló ütemben fejlődő gazdaság pedig szinte kivétel nélkül alkalmazta a börtönből szabadult munkaerőt.

A börtönügy eredményei és fejlődése szempontjából nyugodtan nevezhető a 19. és a 20. század fordulója és az azt megelőző időszak virágkornak, mint ahogy azt a *Börtönügy Magyarországon* című, 1997-ben megjelent kézikönyv írja: „A magyar börtönügy e múlt század végi virágkora történetének eddig legkiegyensúlyozottabb szakasza volt.”¹⁹

3. Börtönügyünk felügyeleti viszonyai a századfordulótól 1945-ig

„Az I. világháborúig kiteljesedő börtönhálózat 9 országos fegyintézetből, 65 törvényszéki és 315 járásbírói fogházból állt. Ezekben a férőhelyek száma megközelítette a 17 ezret (ebből a magánzárkás elhelyezés száma a 2 700-at). A fogvatartottak létszáma az I. világháborút megelőző húsz évben 14-16 ezer között ingadozott.”²⁰

A börtönök a századfordulót követően is a – korábbi felügyeleti rendnek megfelelően – az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alatt álltak. Mint már említettük: „*csupán 1906-ban alakítottak ki önálló ügyosztályt a börtönök általános felügyeletére*”.²¹ A börtönügy felügyeletéről az IM Közlöny 1918. december 31. számában röviden összefoglalva az alábbiak olvashatók:

- A miniszter a Börtönügyi osztályon – a VI. ügyosztály hat fő beosztottján – keresztül – gyakorolja a főfelügyeletet a büntetések végrehajtása felett.

19 Lőrincz - Nagy: i. m. 35. o.

20 Lőrincz - Nagy: i. m. 35. o.

21 Lásd a 11. lábjegyzetet!

- Emellett létrehoznak – hat fővel – egy újabb osztályt, az V. ügyosztályt a fiatakorúak ügyeinek intézésére, a fiatakorúakkal kapcsolatosan bevezetett büntetőjogi és büntetés- végrehajtási ügyek felügyeletére.

A századfordulótól 1918-ig, az I. világháború befejezésig azonban több fontos változás következett be a hazai büntető igazságszolgáltatásban, így a börtönügy terén is.

1908-ban az *I. büntetőnovella* rendezte a fiatakorúak börtönügyét a felnőttektől elkülönített fogházbüntetés és speciális végrehajtási rendszer előírásával (az oktatás, képzés előtérbe helyezése stb.)

1910 végéig tizenhárom, a főügyészségi székhelyen lévő törvényszéki fogházat jelöltek ki fiatakorúak befogadására. (1913-tól az egy évnél hosszabb szabadságvesztésre ítéleteket a budapesti Gyűjtőfogházba vonták össze, lemondva az új intézet építéséről.)

Az 1913. évi XXI. tc. vezette be a *dologház intézményét*, a közveszélyes, munkakerülő csavargókkal szemben alkalmazandó biztonsági rendszabályt. 1916-ban a *jászberényi járásbíróság* fogházában a férfi, a *kalocsai törvényszéki fogházban* pedig a női dologházat rendezték be.²²

1920. június 4-e, a trianoni békeszerződés után az ország nem csak kb. kétharmadnyi területtel lett kisebb, hanem a határokon túlra került az állami vagyon – a természeti értékek, gyárok, középületek stb. – jelentős része is. A korábbi fejlett, jelentős számú intézetből álló börtönhálózatunk is erre a sorsra jutott.

A Trianon utáni Magyarországon

- 6 országos büntetőintézet,
- 24 törvényszéki és
- 90 járásbírószéki fogház maradt.

A megmaradt intézetek közül, példaként, a hat országos intézet nevét említem meg, melyek a következők: budapesti országos gyűjtőfogház, váci országos fegyintézet és közvetítőintézet, soproni országos fegyintézet és szigorított férfi dologház, hartai országos büntetőintézet, márianosztrai országos büntetőintézet és szigorított női dologház, szegedi kerületi börtön és államfogház.

„A megkisebbedett országterületre eső letartóztatottak száma megduplázódott és az intézetek túlzásfoltta váltak (az új határok között 1920 májusában a rablétszám meghaladta a 14 ezret, holott a háború előtt 7 700 körül mozgott ugyanezen a területen).”²³

Trianon után a hazai börtönügy a perifériára szorult területek közé került, ezt az időszakot nyugodtan nevezhetjük a „mély depresszió” korszakának. „A honi börtönügy szakmai fejlődését ráadásul még az is nehezítette, hogy a leszerelt hadsereg számos tisztjét a börtönök élére helyezték, amelynek következményeként a börtönélet erőteljes militáris vonásokat öltött.”²⁴

Különböző okok miatt – jövedelmezőség, a börtönpopuláció összetétele (a fogvatartottak 40%-a a mezőgazdasággal foglalkozók közül került ki) stb. „a rab-

22 Lőrincz – Nagy: i. m. 36. o.

23 A királyi törvényháztól...: i. m. 134. o.

24 Lőrincz – Nagy: i. m. 36. o.

*munkáltatás fő vonása az első világháborút követően az ipari jellegűről a mezőgazdasági termelésre való áttérés volt. [...] A változásokkal összhangban az Igazságügyi Minisztériumban külön ügyosztály alakult a büntetés-végrehajtás gazdasági ügyeinek az intézésére, ...nem annyira a börtönügy finanszírozása, mint inkább a rabmunkából befolyó jövedelmek fokozása lett a célja az új szervezeti egységnek.”*²⁵

Az 1920-as évektől három intézetben – a nyíregyházi, a pestvidéki és a pécsi fogházakban – helyezték el a fiatakorúakat.

A 7.000/1925. ME sz. rendelet módosította a kinevezés útján betöltendő állásokkal kapcsolatos jogköröket. A XI-VIII. fizetési osztályig saját hatáskörében a miniszter, a VII. fizetési osztályba sorolás esetén a minisztertanács hozzájárulásával az igazságügy miniszter nevezett ki, a VI. vagy magasabb fizetési osztályba való kinevezés joga – a minisztertanács előzetes hozzájárulásával – az államfőé volt. Az 1891. évi XVII. tc. 57. §-a alapján az igazságügy-miniszter a kir. ügyészeket kérelmükre továbbra is megbízhatta – állásuk és rangsoruk megtartása mellett – az országos büntetőintézetek és fogházak igazgatásával.²⁶

Az 56.029/1925. sz. rendelet az országos büntetőintézetek általános felügyeleti vizsgálatáról rendelkezett (korábban a 24.600/1910. sz. rendelet hatályon kívül helyezte a főügyész évenkénti kötelező helyszíni vizsgálatát).

Az 1928. évi X. tv. vezette be a szigorított dologház intézményét a visszaesők azon körével szemben, akiket a bűnözői életvitel, szokásszerű bűnözés jellemez. A férfiakat ideiglenesen a *soproni* fegyházban, a nőket a *márianosztrai* fegyintézetben helyezték el. (A szigorított dologház-büntetés 3 évtől életfogytig terjedhetett, a cél a „*munkásberré-nevelés*” feltételek, módszerek hiányában jó szándékú törekvés maradt.) A törvény a dologházakkal kapcsolatosan különálló intézetek létesítését irányozta elő, azonban a jogintézmény 1950-ben történt megszüntetéséig ilyen létesítmény nem épült.²⁷

Az 1930/31. évi kimutatás szerint a főállású börtönügyi tisztviselők (igazgató, titkár, főtiszt, orvos, lelkész, tanító, őrzőparancsnok, fogalmazó, fogházgondnok stb.) létszáma 94 fő, a tiszteletdíjas alkalmazottak (orvos, lelkész, tanító) létszáma 88 fő volt, az őrszemélyzet 1 460 főből állt.²⁸

1941 októberében a politikai ügyek tárgyalására létrehozták a Magyar Honvéd Vezérkari Főnökség (VKF) Bíróságát és több büntetőintézetet jelöltek ki katonai, illetve a fasizmus és a háború ellen fellépő személyek fogvatartásának foganatosítására. (Az intézet vezetését általában a korábbi parancsnokok, igazgatók látták el, akiket katonai tartalékos állományba vettek, illetve neveztek ki. Ez egyben azt is jelentette, hogy a Magyar Honvéd Vezérkari Főnökség (VKF) Bíróság hatáskörébe tartozó, a börtönügyet érintő ügyekben a hadsereg illetékes szervei rendelkeztek felügyeleti jogkörrel.

25 A királyi törvényháztól...: i. m. 134. o.

26 Szöllősy Oszkár: Magyar börtönügy. A büntetések és biztonsági intézkedések végrehajtása. 2., bőv. kiad. Budapest, 1935, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. 393. o.

27 Lőrincz - Nagy: i. m. 36. o.

28 Lőrincz - Nagy: i. m. 37. o.

4. A börtönügy irányítási rendszerének változásai 1945-től 1962-ig

4.1. A korszak büntetőpolitikájának a börtönügyre, büntetés-végrehajtásra gyakorolt hatásai

„A II. világháború befejeződése után az újjáformálódó politika erőik közös törekvése a fasiszta maradványok felszámolása volt. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány első intézkedései közé tartozott a jogrend helyreállítása és a számonkérés feltételeinek megteremtése.”²⁹

Az 1945-ben létrehozott népbírói jogban – a fegyházon és börtönön kívül – bevezetik az internálás és a kényszerszolgálat büntetéseit. Az internálás nem sokáig maradt a büntetési rendszerben, mert rendőri kényszerintézkedéssé változtatták, így lehetővé vált, hogy törvényi garanciák nélkül politikai fegyverként lehessen alkalmazni mindazokra, akik a „demokrácia ellenségeiként” voltak számon tartva.

A különbíróként létrehozott népbírók mellett, a köztörvényes bűncselekmény elbírálása a hagyományos büntetőbírói szervezet keretein belül a Csemegi-kódex büntetési és végrehajtási rendszerének alkalmazásával történt, de 1946-ban eltörölték az államfogház-büntetést.³⁰

„Az úgynevezett koalíciós időszak jellegzetes, a büntetőpolitikai és gazdasági érdekeket sajátosan ötvöző büntetés a kényszerszolgálat volt.”³¹ A kényszerszolgálatra ítélt internáltak táborszerű elhelyezést kaptak, átnevelő, felvilágosító oktatásban részesültek, és kemény fizikai munkával vették ki részüket a romhalmazba döntött ország újjáépítéséből. A munkatáborok felállítása azonban nem a politikai hatalom igényének megfelelő ütemben haladt, Ries István igazságügy-miniszter 1949 őszén a munkatáborok felállításának elmaradásának egyik okaként a háború előtről visszamaradt börtönrendszer alkalmatlanságát jelölte meg.

Az igazságügyi kormányzat álláspontja 1947-től az volt, hogy a büntetés, annak végrehajtása nem lehet az állam számára veszteséges. Az ítélt munkáltatásának új, gazdaságos alapokra helyezését az akkor meginduló hároméves terv központosított keretei között kívánták megvalósítani.³²

1949-től megkezdődött az osztályjellegű, a proletárdiktatúra elnyomó funkcióját reprezentáló sztálini büntetőpolitika térhódítása. „Honi börtönügyünk „az ’50-es évek elejétől az egypártrendszerű, monolitikussá merevedő állami politika direkt irányítású eszközevé torzult, amely a korszerű és hangzatos elveket képviselt ugyan, de gyakorlatában az osztályharc egyik előretolt bástyájaként a „szocializmus” építésével szembe forduló megkezdését végezte el.”³³

1949–50-ben a börtönök személyi állományának teljes cseréjét hajtották végre. „Az új a személyzet nem előképzettség és szakmai rátermettség, hanem főképpen a poli-

29 Lőrincz - Nagy: i. m. 37. o.

30 Az államfogház büntetést az 1946. évi. XIV. tc. szüntette meg.

31 Lőrincz - Nagy: i. m. 37. o.

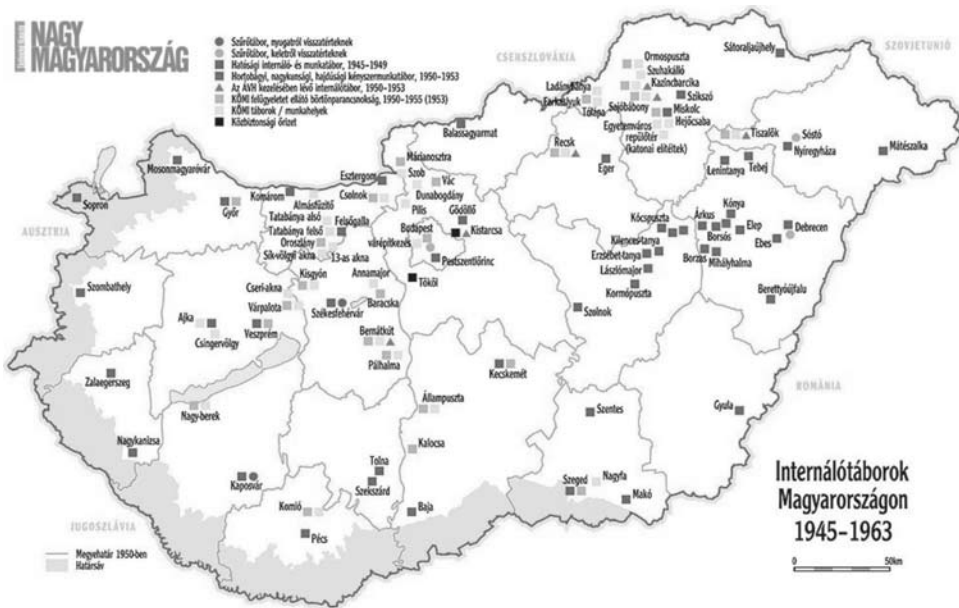
32 Lőrincz - Nagy: i. m. 37–38. o.

33 Lőrincz - Nagy: i. m. 38. o.

titikai megbízhatóság kritériumai alapján verbuválódott.”³⁴ Feltehetően ez is hozzájárult ahhoz, hogy soha nem tapasztalt gyűlölet alakult ki a személyzet többségének részéről a rabok iránt; a személyzet és az elítéltek mint politikai ellenfelek álltak egymással szemben. „Az őrszobákon kihelyezett parancsoló jelmonda, a „ne csak őrizd, gyűljöld is” gyakorlatában elterjedt a durva, embertelen bánásmód, az elítéltek mély, meg-alázó alávetése az »osztályharcra edzett«, átmilitarizált személyzetnek.”³⁵

Az 1950. évi II. tv. (Btá.), amely 1951. január 1-jén lépett hatályba, eltörölte a Csemegi-kódex egész büntetési rendszerét, az új szabályozás csak egyféle szabadságvesztést ismert, a „börtönt”. E mögött az egyre növekvő számú elítélt akadálytalan munkába állításának szándéka húzódott meg. A politikai igényeket kielégíteni akaró igazságszolgáltatás „az elítélteknek hazai történelmükben példátlan tömegét zúdította a börtönökre.[...] 1952 márciusára az elítéltek száma országosan mintegy hatvanezerre (az internáltaké százezerre) duzzadt.”³⁶ Az intézményrendszer gyors bővítésére érdekében – szovjet minta alapján – alapján alakultak egymás után a „nyitott végrehaj-tási helyek”, és megkezdődött a gyáraknak, üzemeknek, bányáknak stb. átadása a büntetés-végrehajtás számára. 1949-ben kezdődött el, és 1952 végére már szinte az egész országot behálózták az úgynevezett őrparancsnokságok, illetve munkahely-parancsnokságok; országszerte mintegy 45 helyen dolgoztattak elítélteket.³⁷

(Forrás: Nagy Magyarország, 2010/5.)

34 Lőrincz - Nagy: i. m. 38. o.

35 Lőrincz - Nagy: i. m. 38. o.

36 Lőrincz - Nagy: i. m. 38. o.

37 Lőrincz - Nagy: i. m. 38. o.

„A politikai hatalomnak 1953 tavaszától – Sztálin halálától – kezdődő átmeneti megín-gása lehetővé tette a büntetés-végrehajtási tevékenység jogi szabályozásának, a törvényes-ség, vagy annak látszata megerősítésének napirendre tűzését.”³⁸ A következő években a büntetőpolitika éles fordulatokat vett, amelyeket a következőképpen foglalhatjuk össze. Megkezdődött az ártatlanul bebörtönzöttek rehabilitálása; újabb letartóztatási hullám kezdődött 1955 nyarától a szélsőbaloldali büntetőpolitika pozíciójá-nak erősödése következtében; megindult a külső rabmunkahelyek felszámolása, 1955 végére az elítéltek többsége újból zárt intézetbe került; a politikai vezetés 1955 novemberében a bűnüldöző szervek tevékenységét korlátozó büntetőpoliti-kai elveket fogalmazott meg; 1956. október elejéig a börtönök fogvatartotti létszá-ma a felére csökkent.

Az 1956-os forradalom leverése után a forradalom résztvevőivel, a rendszer ellenségeinek kikiáltott „osztályidegenekkel” szemben véres leszámolás vette kezdetét; „a polgári és katonai bíróságok által 1956. november 4-től 1957. július 31-ig ha-lálra ítélték száma 131 fő (egyres források szerint a forradalmi eseményekben való részvétel miatt kivégzettek összlétszáma meghaladta a 350 főt), míg a politikai okokból bebörtönzöt-tek száma 5 813 fő volt.”³⁹

A Csemegi-kódexet teljes mértékben felváltó, a szocialista jogalkotás termé-kének tekintett új Btk., az 1961. évi V. tv., „az előző években kialakult gyakorlatnak megfelelően a szabadságvesztés végrehajtásának két módját különböztette meg: a börtönt és a büntetés-végrehajtási munkahelyet.”⁴⁰

4.2. A börtönügy, büntetés-végrehajtás irányítása, felügyelete – az intézmé-nyrendszer és a szabályzók változásai

4.2.1. Irányítás

1945 után továbbra is az Igazságügyi Minisztérium irányította a börtönügyet az alábbi megoldások szerint:

- A járásbírói fogház gazdasági ügyei a járásbíró vezetéséhez, a büntetés-végrehajtási jogkörök az államügyészség, illetve a járásbírói köz-vádoló hatáskörébe tartoztak.
- A megyei bírósági fogházat az államügyészség elnöke felügyelte.
- A bírósági fogházaknak a főállamügyész volt a másodfokú, az igazság-ügy-miniszter pedig a harmadfokú felügyeleti hatósága.
- Az országos büntetőintézetek közvetlenül az igazságügy-miniszternek voltak alárendelve.

1950 után több börtön az *Államvédelmi Hatóság irányítása* alá került. Közéjük tartozott a *budapesti Pestvidéki Fogház*, a *Markó utcai fogház II. és III. emelete*, a *Mosonyi utcai börtön*, a *Budapesti Gyűjtőfogház*, a *Váci Fegyház*, illetve férőhelygon-dok miatt a *Sátoraljaújhegyi börtön*.

38 Lőrincz - Nagy: i. m. 39. o.

39 Lőrincz - Nagy: i. m. 39. o.

40 Lőrincz - Nagy: i. m. 39-40. o.

1951 végétől a börtönügyet az Igazságügyi Minisztérium VI. főosztálya felügyelte, amelynek vezetője Garasin Rudolf, a BVOP későbbi parancsnoka volt. Az 1951. évi 33. számú heti parancs a következőképpen rendelkezett: „Közlöm az elvtársakkal, hogy megalakult az Igazságügyi Minisztérium VI. főosztálya, a Büntetés-végrehajtási főosztály. Főosztályvezető Garasin Rudolf, főosztályvezető-helyettes Virág Miklós. A főosztályvezető és főosztályvezető-helyettes elvtársak a li. őrtestület tagjainak előljárói.”⁴¹

1952. március 1-jén a börtönügy szervezete a 2033/10/1952. sz. MT. határozat alapján az Igazságügyi Minisztérium felügyeletéből a Belügyminisztérium hatáskörébe került. A büntetőintézetek központi irányítására létrehozták a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát. Az elítéltek munkáltatásának irányítását – a Népgazdasági Tanács határozata alapján – a Közérdekű Munkák Igazgatósága (KÖMI) vette át.

Fontos történeti adalék, hogy az 1956-os forradalmat megelőző hónapokban volt arra kísérlet, hogy a büntetés-végrehajtás felügyelete a belügyi tárcától az igazságügyhöz kerüljön, de ezt a döntést – nyilván a forradalmi események miatt – 1957 januárjában visszavonták, és egészen 1963-ig jegelték.

4.2.2. Az ügyészi felügyelet kérdései

Csupán 1953-ban hozták létre a 1949. évi XX. törvénnyel kihirdetett Alkotmánynak megfelelő ügyészi szervezetet: az Országgyűlés július 4-én megválasztotta a legfőbb ügyészt, majd sor került a Legfőbb Ügyészség felállítására. A szervezetről szóló 1953. évi 13. tvr. kialakította az új hierarchikus szerkezetet, mely alapján az országos főhatóság alatt a megyei, míg helyi szinten a városi, járási, fővárosi kerületi ügyészségek alakultak. Az addig különálló katonai ügyészeket a szervezetbe integrálták, mint az egyes katonai egységek ügyészségei, a legfőbb ügyész egyik helyetteseként működő katonai főügyész irányítása alatt. A tvr. az ügyészség kötelességévé tette a büntetőeljárás és a büntetés végrehajtása törvényességének felügyeletét.⁴²

Indokoltnak tartom az 1950-es évek elejének meglehetősen kusza viszonyával kapcsolatosan megjegyezni, hogy a büntetés-végrehajtás felügyeleti rendje szempontjából – lényegét tekintve – továbbra is az 1871. évi XXXIII. tc. 25. §-a alapján kialakult rendszer működött 1949-ig. Az utána következő évek felügyeleti viszonyait Kabódi Csaba plasztikusan jeleníti meg a *Büntetés-végrehajtási jog* című tankönyvben: „Az 1949-es alkotmány... a szovjet... mintát alapul véve újrafogalmazta az ügyészség funkcióját: a szocialista ügyészséget olyan központosított és – a többi állami szervtől – független szervezatként határozta meg, amelynek egyetlen feladata a törvényesség egyetemes védelme. Az alkotmány... csak általánosságban szólt a törvényesség érvényesítéséről, és nem» nevesítette «a büntetés-végrehajtási felügyeleti funkciót. A proletárállam pedig – egészen 1953-ig – »feledékenynek« mutatkozott az ügyészi tevékenységi körök pontos meghatározásában és az ehhez illeszkedő szervezet felállítására tekintetében. Ötvenyi »csip-

41 Az idézetben található li. őrtestület kifejezés jelentése: letartóztató intézeti őrtestület, mai szóhasználattal: a büntetés-végrehajtás személyi állománya.

42 Nánási László: Történeti áttekintés [az ügyészi szervezet honlapján]. – www.mklu.hu

kerózsika» álom után az 1953. évi 13. tvr. rendelte el az ügyészségnek az Igazságügyi Minisztériumtól való függetlenségét, s egyben kialakította – hosszú évtizedekig meghatározó módon – az ügyészi törvényességi felügyelet szakterületi tagolását. A tvr.-rel az ügyészség büntetés-végrehajtással összefüggő feladata alapvetően megváltozott: nem a polgári korszakra jellemző, a végrehajtó hatalom részeként a börtönügy érdemi irányítása maradt a feladata, hanem az '50 évek eleji – szakmailag nem túl szabatos – szóhasználatával: »a letartóztató intézetekben való fogva tartás törvényességi felügyeletet« kellett ellátnia.⁴³

Az 1.105/1954. (XII. 17.) Mt. h. sz. határozat 22. pontjában kapott felhatalmazás alapján megszületett, a Belügyminiszter által kiadott Büntetés-végrehajtási Szabályzat 535–540. §-aiban⁴⁴ már részletesen ismertette az ügyészség felügyeleti jogkörét, az ügyész helyét, szerepét a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása során.

4.2.3. Az intézményrendszer változásai a jogszabályok tükrében

Mint már említettük az előző alfejezetben: a koalíciós időszak jellegzetes büntetése a kényszerszermunka-büntetés volt. „A munkatáboroként kijelölt budapesti, szegedi és márianosztrai büntetőintézetek zsúfoltság miatt fogadóképtelenné bizonyultak, ezért a kényszerszermunka-büntetésre ítélteteket kezdetben a soproni fegyintézetbe szállították. 1946 derekától azonban a férőhelyszűke, valamint a határ közelsége miatt az ítélteteket más, olyan fegyintézetbe irányították, ahol a folyamatos munkáltatás lehetőséget biztosítani tudták.”⁴⁵

Az állami szervek, szervezetek erőteljes centralizálása, átgondolatlan gazdaságossági szempontok, a fogvatartotti munkaerőnek a börtönvállalatokhoz történő koncentrációja miatt 1948. július 1-jével megszüntették járásbírói fogházak jelentős részét.⁴⁶

A rabmunkáltatás szervezésére 1948 júliusában a 7.700/1948. Korm. sz. rendelettel létrehozták Igazságügyi Minisztérium Gazdasági Igazgatóságát. Irányítási és felügyeleti szempontból fontos megjegyezni, hogy az Igazgatóság az éves tervét az Országos Terv Hivatal (a továbbiakban OTH) irányelvei alapján készítette el, és a terv jóváhagyása is az OTH hatásköre volt. Az Igazgatóság fő feladatai közé tartozott az előzőekben jelzett formák betartásával a rabmunkáltatás olyan irányú szervezése, amely az ország újjáépítését szolgálta. Ennek formáját, szervezeti kereteit – mintaként – a nehéz fizikai munkát végző szovjet munkatáborok adták.

1948 decemberétől a 12.780/1948. Korm. sz. rendelettel a letartóztató intézetek mellett működő ipari és mezőgazdaság üzemeket az igazságügy-miniszter főfelügyelete alatt állami vállalatokká szervezték. Ennek során előírták a vállalatoknak a büntetőintézetektől való különválását, továbbá azt, hogy az intézet köteles a vállalat számára megfelelő munkaerőt biztosítani.⁴⁷

43 Büntetés-végrehajtási jog. 4., átdolg. kiad. (Szerk. Horváth Tibor) Budapest, 2007, Rejtjel Kiadó. 310. o.

44 Büntetés-végrehajtási szabályzat. Budapest, 1955, Belügyminisztérium. 170–171. o.

45 Lórincz – Nagy: i. m. 37. o.

46 A járásbírói fogházak vezetője általában letartóztató intézeti tiszthelyettes volt, aki néhány órát irányított.

47 Gyarmati Géza: A fogvatartottak munkáltatásának története. Szakdolgozat. Miskolc, 2006, Miskolci Egyetem ÁJK. 49. o.

A 31.000/1950. I. M. III/2. sz. rendelettel kiadott *Ideiglenes szolgálati szabályzat*⁴⁸ meghatározta a szervezeti struktúrát, ennek megfelelően rögzítette, hogy vannak járásbíróági, megyei bíróági fogházak és országos büntető intézetek. A fenti Ideiglenes szolgálati szabályzatot rövid életűnek szánták, azonban az meglehetősen hosszú ideig volt hatályban – a 8/1959. *BMh. parancs*, a Büntetés-végrehajtási testület szolgálati szabályzata helyezte hatályon kívül.

Mint már írtuk: 1950 után több intézet az *Államvédelmi Hatóság irányítása* alá került. Közéjük tartozott a *budapesti Pestvidéki Fogház*, a Markó utcai fogház II. és III. emelete, a Mosonyi utcai börtön, a *Budapesti Gyűjtőfogház*, a *Váci Fegyház*, illetve férőhelygondok miatt a *Sátoraljaújhelyi börtön*. Ezen kívül az ÁVH minden intézetben 1–3 fő tisztet vagy tiszthelyettest vezényelt elvileg a parancsnoki munka segítésére, de egyértelműen meghatározott államvédelmi feladattal, mint pl. a cenzori munka, az állomány hangulatának, magatartásának figyelemmel kísérése, stb.)

A Belügyminisztérium hatáskörébe került büntetés-végrehajtás központi irányító szervének (BVOP) megalakulása, illetve a rabmunkáltatás megszervezésére létrehozott *Közérdekű Munkák Igazgatósága* (KÖMI) az alsóbb szinteken is változásokat eredményezett. Összevonták az intézetparancsnoki és a vállalatigazgatói munkaköröket. Ez egyben nyitánya volt a későbbi intézményi átszervezéseknek vagy az intézmények igazgatásában bekövetkezett változásoknak.⁴⁹

Az 1954. január 27-én megjelent belügyminiszter-helyettesi intézkedés a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és a megyei rendőr-főkapitányságokon létrehozott megyei főosztályok büntetés-végrehajtási jogkörét tartalmazta. Eszerint a megyei főosztályok középszintű irányító és ellenőrző szervek lettek. (Nem meglepő, csupán a tényként jegyzem meg, hogy a megyei fő- és alosztályok munkatársai az államvédelmi hatóság tagjai közül kerültek ki.)

A 1.105/1954. (XII. 17.) Mt. h. sz. határozat 22. pontjában kapott felhatalmazás alapján a Belügyminiszter által kiadott – az ügyészi felügyelet kapcsán már említett – *Büntetés-végrehajtási Szabályzattal* egy új – a korábbiaktól eltérő – rendszer került bevezetésre. Az 1954-es Bv. szabályzat a büntetés céljának elérését *a rendszeres munkáltatás és oktatás eszközeivel* kívánja elérni, kimondta, hogy a szabadságvesztés-büntetést börtönökben vagy büntetés-végrehajtási munkahelyen kell végrehajtani, ehhez a börtönöket négy csoportba sorolta be: *országos börtönök, megyei börtönök, körzeti börtönök, járási börtönök*.⁵⁰

A Bv. szabályzat 532. §-a szerint: „*Valamennyi büntetés-végrehajtási szerv felett a Büntetés-végrehajtási Parancsnokság útján a belügyminiszter gyakorol főfelügyeletet.*”⁵¹ Az országos, megyei és körzeti börtönök, valamint az önálló bv munkahelyek feletti közvetlen felügyeletet – a Büntetés-végrehajtási Parancsnokság vezetőjének

48 Teljes címén: *Ideiglenes szolgálati szabályzat letartóztatásiintézeti alkalmazottak részére: az igazságügyminiszter 31.000/1950. IM III/2. sz. rendeletéhez.*

49 Például 1959-től a börtönvállalatoknál a polgári élethez hasonló vállalati struktúrát alakítanak ki, létrehozzák a főmérnöki, főkönyvelői munkaköröket.

50 Büntetés-végrehajtási szabályzat. Budapest, 1955, Belügyminisztérium. 3., 5. o.

51 Uo. 169. o.

felügyelete alá tartozó szervek kivételével – az illetékes megyei főosztály gyakorolta. A járási börtönök és a nem önálló bv. munkahelyek felett a közvetlen felügyeletet a területileg illetékes, vagy az ezzel megbízott országos, megyei, vagy körzeti börtön, illetőleg az önálló bv. munkahely parancsnoka gyakorolta (533. §).⁵² Az 534. § lehetővé tette, hogy a Büntetés-végrehajtási Parancsnokság vezetője javaslatára a belügyminiszter bármely bv. szerv közvetlen felügyeletét a parancsnokság felügyelete alá vonja, vagy az illetékes megyei főosztály felügyelete alá rendelje.⁵³

1959. augusztus 1-jén lépett hatályba a 10–23/8/1959. BMh. 8. sz. parancsával kihirdetett *Büntetés-végrehajtási testület szolgálati szabályzata*, amely egyértelműen kimondta, hogy a büntetés-végrehajtás a BM fegyveres, egyenruházott, igazgatási szerve.⁵⁴ (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy ebben az időben a belügyi tárcán belül a miniszter első helyettesének felügyelete alá tartozott a büntetés- végrehajtási szervezet.)

Az 1960 elején életbe lépett 8/1959. BM sz. utasítás „politikai küldetesként ugyan még hátrányosan diszkriminálta az »osztályidegeneket«, de emellett megteremtette az elítéltek nevelésének elvi-szervezeti feltételeit.”⁵⁵

A belügyminiszteri utasítás a büntetés-végrehajtás két fő feladatává az elítéltek őrzését és nevelését tette, egyben kötelező elvárásként kimondta, hogy minden más, a végrehajtás során jelentkező funkciót ezeknek kell alárendelni. Ennek a célnak az elérése érdekében:

- megszüntették a KÖMI önállóságát, és azt a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság szervezetébe integrálták, abból a megfontolásból, hogy különálló szervezetként ne zavarja az egységes büntetés-végrehajtási rendszer – elsősorban a nevelési szempontok – érvényesülését;
- A vállalati állomány egy részét hivatásos testületi taggá nevezték ki. Az országos parancsnokságon létrehozták a termelési szolgálatot, illetve – a szakterületeknek megfelelően – további alosztályok kezdtek meg működni;
- az ipari és a mezőgazdasági nagyüzemi munkáltatás – a termelőmunka – a nevelés fő eszközévé vált;
- az intézetekben a parancsnokok és helyetteseik a szakterületeknek megfelelően irányították a különböző szolgálati ágakat;
- a letartóztatott intézetekben új szolgálati ágaként létrehozzák a nevelési szolgálatot, „és
- előírták, hogy minden 100 letartóztatott nevelésével egy nevelő foglalkozzon;
- az őrséget az őrparancsnokok irányították.

A büntetés-végrehajtást érintő jogszabályokat, utasításokat, parancsokat ösz-

52 Uo. 169. o.

53 Uo. 169–170. o.

54 Büntetés-végrehajtási testület szolgálati szabályzata. Budapest, 1959. BM BVOP. 5. o.

55 Lőrincz - Nagy: i. m. 39. o.

szefoglaló, egységes szövegezésű szabálygyűjtemény, az 1961-ben megjelent *Büntetés-végrehajtási szabályok hatályos gyűjteménye* 1. §-a szerint „a szabadságvesztés büntetést a belügyminiszter felügyelete alatt álló börtönökben kell végrehajtani.” Az 5. § a börtönök öt csoportját különbözteti meg: „országos börtönök, körzeti börtönök, megyei börtönök, járási börtönök, mezőgazdasági büntetés-végrehajtási munkahelyek.”⁵⁶

4.3. A személyi állománnyal kapcsolatos jogszabályok

A 8.400/1945. ME sz. rendelet megszüntette a fegyőr elnevezést, helyette bevezette a li. alkalmazott és li. ór elnevezést; megtiltotta a jelentéseknél használt „alázatosan jelentem” formula használatát, bevezette a „bajtárs” megszólítást, továbbá a li. alkalmazottaknál is a honvédségnél működő rendfokozati és előléptetési rendszer alkalmazását írta elő. A rendelet végrehajtásáról szóló 27.000/1946. IM sz. rendelet besorolta az állományt a li. őrtől egészen a vezérőrnagyig.

A letartóztató intézeti alkalmazottak illetményeinek és ellátásának megállapításáról szóló 8470/1948. Korm. sz. rendelet 14. §-a kimondta, hogy „ha a letartóztatóintézeti alkalmazottakra külön jogszabály nem intézkedik, rájuk nézve a 15.600/1947. Korm. sz. rend. intézkedéseit, illetőleg a közszolgálati alkalmazottakra általában mindenkor érvényben lévő jogszabályokat kell alkalmazni.”⁵⁷

A már említett 31.000/1950. I. M. III/2. sz. rendelettel kiadott *Ideiglenes szolgálati szabályzat* szerint az országos büntetőintézetek vezetője az intézetvezető tisztt, a megyei bírósági fogház vezetője pedig a fogházvezető tisztt. Az országos büntetőintézetek és a megyei bírósági fogházak státuszai, egyben szervezeti struktúrái az alábbiak voltak:

Országos büntetőintézet

- intézetvezető tisztt
- intézetvezető-helyettes
- gazdasági hivatalvezető
- ellenőr
- pénztáros
- büntetés-végrehajtási törzskönyvi irodavezető
- személyi előadó
- orvos,
- tanító
- őrparancsnok
- őrök
- munkavezetők

(Az intézetekben házi tanács működött, munkaidő után ügyeletes tiszti szolgálat volt.)

---

⁵⁶ Büntetés-végrehajtási szabályok hatályos gyűjteménye. Budapest, 1961, BM BVOP. 7., 8. o.
⁵⁷ 8.470/1948. Korm. sz. rendelet a letartóztatóintézeti alkalmazottak illetményeinek és ellátásának megállapításáról. 14. §.

Megyei bírósági fogház

- fogházvezető tiszt
- büntetés-végrehajtási előadó
- gazdasági előadó
- orvos
- örök

A 81.300/1951. IM sz. rendelet a Letartóztatóintézeti Őrség Egyesületéről kinyilvánította, hogy „Az Egyesület munkáját a Magyar Dolgozók Pártjának rányitása és vezetése mellett végzi. Munkája során a Párt köré tömöríti a li. Őrtestület tagjait, valamint azok hozzátartozóit.”

Az 1951. évi 33. számú heti parancs beszámolt az IM Bv. Főosztály megalakulásáról, Sztálin születésnapjáról, a letartóztató intézeti Őrtestület hajtóka-jelvényének megváltozásáról és – a következő szavakkal – a politikai tisztek státuszának és jelvényének rendszeresítéséről: „Elrendelem egyidejűleg, hogy az Őrtestület politikai helyettesei és politikai megbízottai egyenruhájuk zubbonyának és köpenyének balkarján a részükre rendszeresített jelvényt hordják. Népköztársaságunknak ez az elismerése, mely Sztálin elvtárs születésnapjának jelentőségét még jobban kiemeli, buzdítsa testületünk valamennyi tagját még jobb munkára és szilárd helytállásra.”

Az 1953 tavasza – Sztálin halála- utáni időszakban kezdődött meg személyi állomány szolgálati viszonyát rendező jogszabály előkészítése, amely 14/1956. sz. NET határozatban öltött testet, és amelyet a Belügyminiszter 1956. február 1-én a 6. sz. parancssal bocsájtott útjára, amit az Elnöki Tanács 1959. évi 105. sz. határozata⁵⁸ alapján kiadott új rendelkezések helyeztek hatályon kívül.

5. A büntetés-végrehajtás irányítása és felügyelete 1963-tól a rendszerváltásig

1963-ban az Elnöki Tanács 24. sz. törvényerejű rendelete alapján a büntetés-végrehajtás kivált a Belügyminisztérium szervezetéből, és 1963. november 1-jei hatállyal ismét az igazságügy-miniszter irányítása és felügyelete alá került.⁵⁹

5.1. A büntetés-végrehajtás működését meghatározó legfontosabb jogszabályok

Az 1966. évi 21. tvr. a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásáról és az előzetes letartóztatás foganatosításáról az elítéltek átnevelését tűzte ki célként, és a szabadságvesztés-büntetésnek négy fokozatára – a szigorított börtönre, a börtönre, a szigorított bv. munkahelyre és a bv. munkahelyre – tartalmazott rendelkezéseket.

⁵⁸ Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1959.évi 105. sz. határozata a belügyminisztérium hivatásos személyi állományának szolgálatáról

⁵⁹ A tanulmány e legutolsó fejezetében a büntetőpolitikai háttér az előző fejezethez hasonló, teljesebb felvázolását – részben a terjedelmi korlátok miatt – mellőzöm, és elsősorban a büntetés-végrehajtás működését befolyásoló legfontosabb jogszabályok, illetve a testület irányításában, felügyeletében bekövetkezett változások ismertetésére fókuszálok.

Az 1971. évi 10. tvr. rendelkezett – a fegyveres erők és más fegyveres testületek hivatásos állományához hasonlóan – a büntetés-végrehajtásnál dolgozók szolgálati viszonyával kapcsolatos kérdésekről.

Az 1971. évi 28. tvr. (Btk. novella) – 1972. január 1-jétől – a halálbüntetés mellé visszaállította az életfogytig tartó szabadságvesztést, és megváltoztatta a szabadságvesztés-büntetés fokozatainak elnevezését: a fegyház, a szigorított börtön, a börtön és a fogház fokozatot vezetett be.

Az 1974. évi 9. tvr. a különösen veszélyes visszaesőkkel szembeni intézkedésként bevezette a szigorított őrizetet; „a jogszabály ezt az őrizetet a szabadságvesztés-büntetés kiállása után fegyházban rendelte végrehajtani, legalább két, legfeljebb 5 évi tartamban”.⁶⁰

Az 1974. évi 10. tvr. az alkoholisták kötelező munkaterápiás intézeti kezeléséről intézkedett, a kényszergyógyítás a hatályos Btk. rendelkezése szerint önálló intézkedésként legalább egy, legfeljebb két évig tarthatott.

Az 1978. évi IV. tv. (büntető törvénykönyv) a szabadságvesztés-büntetés fokozatait négyről háromra – fegyházra, börtönre és fogházra – csökkentette; új intézményként vezette be az átmeneti, illetve gyógyító nevelő csoportot.

1979. évi 11. tvr. a büntetések és intézkedések végrehajtásáról céljának meghatározásában már nem írta elő az elítéltek „törvénytisztelő állampolgárrá átnevelését”, a jogszabály a végrehajtás feladatává annak elősegítését tette, hogy „az elítélt szabadulása után a társadalomba beilleszkedjék és tartózkodjék újabb bűncselekmény elkövetésétől”.

Az tvr. végrehajtásának részletszabályait a 8/1979. (VI. 30.) IM sz. rendelet, a Bv. Szabályzat és ennek további végrehajtási utasítása, a 101/1980. IM sz. utasítás tartalmazta, amelyek elkészítésénél a jogalkotók már figyelemmel voltak az európai börtönstandardokra is.

Az új jogszabályok lehetővé tették, sőt inspirálták büntetés-végrehajtási szervezet vezetését – és ettől a felsőbb szintű szervezet, az igazságügyi tárca sem zárkózott el –, hogy egy-egy szakterülettel kapcsolatosan távlati célokat, célkitűzéseket dolgozzanak ki szaktekintélyek bevonásával. Így látott napvilágot 1983-ban a büntetés-végrehajtási nevelés, majd 1986-ban a munkáltatás fejlesztési koncepciója.

Az 1984. évi 19. tvr. vezette be büntetőjogunkba új fő büntetési nemként a közveszélyes munkakerülőkkel szemben a szigorított javító-nevelő munkát, amely 1992-ig volt hatályban.

Az 1989. évi XVI. tv. kimondta, hogy a halálbüntetés nem lehet hazánkban a politikai megtorlás eszköze. Ezt követően 1990-ben az Alkotmánybíróság megállapította a halálbüntetés alkotmányellenességét⁶¹, és megsemmisítette a hozzá kapcsolódó előírásokat. Ezzel a rendelkezéssel hazánk teljesítette – e téren – a különböző nemzetközi megállapodásokból fakadó kötelezettségeit.

60 Lőrincz – Nagy: i. m. 41. o.

61 Lásd: 23/1990. (X. 31.) AB határozat.

5.2. A büntetés-végrehajtás irányítását, felügyeleti rendjét meghatározó legfontosabb jogszabályok

Mint már említettük: A 1963. évi 24. tvr. a belügyi tárcától az igazságügy miniszter felügyelete alá helyezte a büntetés-végrehajtást, ami rövid időn belül új szabályok megalkotását kényszerítette ki úgy a személyzet, mint a fogvatartottak vonatkozásában.

Az igazságügy-miniszter BV.-2-1/1966. 001. sz. parancsával kiadott *Szolgálati Szabályzat* kimondta, hogy a büntetés-végrehajtási testület az Igazságügyi Minisztérium egyenruházott fegyveres testülete. (Erre vonatkozóan az 1976. évi I. tv. a honvédelemről is tartalmazott rendelkezéseket, amikor rögzítette, hogy fegyveres testületek: a rendőrség, a munkásőrség és a büntetés-végrehajtási testület, és egyben meghatározta a fegyveres testületek honvédelmi feladatait is.)

Az 1966-os Szolgálati Szabályzat az alábbiak szerint tartalmazta a felügyeleti viszonyokat:

- A büntetés-végrehajtás felügyeleti szerve az Igazságügyminisztérium.
- Az irányító szervezeti egység a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága. A végrehajtás szervezeti egységei az intézetek és a vállalatok.

Meghatározta a szabályzat a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság szervezeti struktúráját, a vezetői törzs összetételét, amely az országos parancsnokból és két helyetteséből – az országos parancsnok általános helyettese és az országos parancsnok helyettese – állt, és az irányításuk alatt működő, a különböző szakirányítási feladatokat ellátó osztályokat és önálló alosztályokat.

Az Szolgálati Szabályzat meghatározta az intézetek szervezeti struktúráját is, ahol a vezetői törzshöz a parancsnok, a parancsnokhelyettes, a főmérnök és a főkönyvelő tartozott, és az irányításuk alatt különböző szolgálati ágak működtek.

A korábbi állapotokhoz viszonyítva jelentősebb változás ezen a téren csak a biztonsági szakterületen történt, amikor is a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a 052/1967. sz. parancsával rendszeresítette az őrségparancsnoki beosztást.

A Szolgálati Szabályzat tartalmait tükrözi az Igazságügyi Minisztérium 1969-es szervezeti és működési szabályzata – IM SZMSZ – [101/1969. (IK 2.) IM sz. utasítás], amely kimondta, hogy „Az igazságügy-miniszter[...] ellátja a büntetés-végrehajtás felügyeletét” az 1963. évi 24. sz. tvr. 1. §-a alapján, továbbá „gyakorolja a Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1964. évi 129. sz. határozatával módosított 1959. évi 105. sz. határozatában biztosított jogkörét.”⁶² (Ez utóbbi, fentebb már említett határozat a személyi állomány szolgálati viszonyával kapcsolatos rendelkezéseket foglalta magába.) Megjegyzem, hogy ekkor az IM-en belül a Személyzeti főosztálynak Büntetés-végrehajtási személyzeti csoportja működött.

Az Igazságügyi Minisztérium következő, 1978-as SZMSZ-e [120/1977. (IK 1978. 1.) IM sz. utasítás] szerint: „A miniszter a minisztérium útján felügyeletet gyakorol

62 101/1969. (IK 2.) IM sz. utasítás az Igazságügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. 1-2. o.

(...) a büntetés-végrehajtás (...) felett.”⁶³ Az SZMSZ szerint a minisztériumnak nem volt önálló, a büntetés-végrehajtás irányításával foglalkozó részlege.

Az 1980-as IM SZMSZ [104/1980. (IK 3.) IM sz. utasítás] szerint: „A miniszter a minisztérium útján felügyeletet gyakorol (...) a büntetés- végrehajtási szervek és a büntetés-végrehajtási tevékenység (...) felett.”⁶⁴ Jelentős változás viszont, hogy – az SZMSZ szerint – az Igazságügyi Minisztérium több főosztályához is tartozott a büntetés-végrehajtás ügyeivel foglalkozó részleg: az IM Személyzeti és Oktatási Főosztályának volt Büntetés- végrehajtási Személyzeti Osztálya, a Terv- és Pénzügyi Főosztálynak Büntetés-végrehajtási Költségvetési Ellenőrző Csoportja, valamint a Tudományos és Tájékoztatási Főosztálynak Büntetés- végrehajtási Tudományos Csoportja.

1985-ös IM SZMSZ [101/1985. (IK 1.) IM sz. utasítás] szerint: „A miniszter felügyeletet gyakorol (...) a büntetés-végrehajtási szervek és a büntetés-végrehajtási tevékenység (...) felett.”⁶⁵ Ekkor az Igazságügyi Minisztérium egyetlen főosztályának sem volt a büntetés-végrehajtás működésével foglalkozó szervezeti egysége, ebből tehát azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a BVOP ismét (lásd az 1978-as IM SZMSZ-t) „teljes” önállóságot élvezett.

Az 1985-ös SZMSZ szerint: A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (...) az igazságügy-miniszter felügyelete alatt álló fegyveres szervezet irányító parancsnoksága, amely az Igazságügyi Minisztérium szervezetébe tartozik, de elkülönített költségvetéssel és szervezettel működik.”

A dolgozat korszakhatárát, az 1990-es esztendőt „átlépve”, a rendszerváltás utáni első minisztériumi szervezeti és működési szabályzat, az 1991-es IM SZMSZ [3/1991. (IK 6.) IM utasítás] így fogalmaz: „Az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság az igazságügy-miniszter felügyelete alatt álló fegyveres szervezet irányító parancsnoksága, amely önálló fejezetszintű költségvetéssel és szervezettel működik.”⁶⁶ Az SZMSZ szerint az Igazságügyi Minisztérium XIII. főosztálya a Büntetés-végrehajtási Ügyek Önálló Osztálya.

63 Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1978, IM. 6. o.

64 Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1980, IM. 6. o.

65 Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1985, IM. 6. o.

66 Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1991, IM. 3. o.

Irodalom

Könyvek, tanulmányok

Balla Károly: Vélemény a büntetésmód javítása iránt. Pest, 1841, Trattner-Károlyi.

Balogh Jenő: Börtönügyi viszonyaink reformjához. Budapest, 1888, Franklin.

Bank Barbara: Megfélemlítés, kismizmzés, megbélyegzés – internálások 1945 után. Magyar Hírlap, 2010. november 25.

A budapesti és maros-vásárhelyi kir. főügyészek jelentése a felügyeletük alá tartozó fogházak állapotáról, 1872–1886. Budapest, 1887.

Büntetés-végrehajtási jog. 4., átdolg. kiad. (Szerk. Horváth Tibor) Budapest, 2007, Rejtjel Kiadó.

Hajnal Hugó: Csemegi Károly, a magyar büntető törvénykönyv s a bírói szervezetről szóló törvény megalkotójának élete és működése. Budapest, 1943.

Kabódi Csaba – Lőrincz József – Mezey Barna: Büntetéstani alapfogalmak. Budapest, 2005, Rejtjel Kiadó.

A királyi törvényháztól a fegyház és börtönig. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön centenáriumi évkönyve 1905–2005. (Szerk. Estók József.) Sátoraljaújhely, 2005, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön.

Lőrincz József – Nagy Ferenc: Börtönügy Magyarországon. Budapest, 1997, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság.

Megyery István: A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek. Közzéteszi a magyar kir. igazságügyminisztérium. Budapest, 1905.

Mezey Barna: A magyar polgári börtönügy kezdetei. Budapest, 1995, Osiris-Századvég.

Mezey Barna: A polgári börtönügyi tudományosság a XIX-XX. század Magyarországon. In: A magyar börtönügy kutatásának alapjai. (Szerk. Bódiné Beliznai Kinga, Mezey Barna.) Budapest, 1997, ELTE ÁJK, Magyar Állam- és Jогtörténeti Tanszék. (Jогtörténeti Értekezések 20.) 5-102. old.

Mezey Barna: A kiegyezés jogpolitikájának kialakítása (Horvát Boldizsár igazságügy-miniszter reformprogramja). Jогtörténeti szemle 2007. 3. 31-40. o.

Nánási László: Történeti áttekintés [az ügyészi szervezet honlapján]. – www.mklu.hu

Szöllősy Oszkár: A magyar börtönügy vázlatja. Budapest, 1920.

Szöllősy Oszkár: Magyar börtönügy. A szabadságvesztés-büntetések végrehajtása. Budapest, 1930, A szerző kiadása.

Szöllősy Oszkár: Magyar börtönügy. A büntetések és biztonsági intézkedések végrehajtása. 2., bőv. kiad. Budapest, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., 1935.

Szöllősy Oszkár: Magyarország büntetés-végrehajtási rendszerének áttekintése. Készült a nemzetközi büntető- és büntetés-végrehajtási bizottság által megállapított kereteken belül. Kivonat a büntető- és büntetés-végrehajtási ügyekkel foglalkozó dokumentumgyűjteményből. A Nemzetközi Büntető- és Büntetés-végrehajtási Bizottság kiadványa, IV. (speciális) kötet. 1935. július. [Ford. francia nyelvről.] – www.c3.hu/~eotvosbv/dokumentumok/szollosy.pdf

Tóth Mór: Tanulmányok a börtönügy terén. Eger, 1874.

Jogszabályok, dokumentumok – időrend szerinti felsorolásban

- 1813-as levéltári iratok a sátoraljaújhelyi Zemplén Levéltár gyűjteményéből
1871. évi. XXXIII. tc. a kir. ügyészségről. Ezer év törvényei - www.1000ev.hu
1890. évi XXV. tc. a kir. ítélőtáblák és kir. főügyészségek szervezéséről.
Ezer év törvényei - www.1000ev.hu
1918. december 31-i IM Közlöny. Digitalizált Törvényhozási Tudástár - www.dtt.ogyk.hu
- 8.400/1945. ME sz. rendelet a letartóztató intézeti alkalmazottak illetményének és nyugellátásának rendezése tárgyában.
1946. évi. XIV. tc. a vádatanács megszüntetéséről, a sajtóeljárás gyorsításáról és az államfogház-büntetés megszüntetéséről. Ezer év törvényei - www.1000ev.hu
- 27.000/1946. IM sz. rendelet a letartóztató intézeti alkalmazottak illetményeinek és nyugellátásának rendezéséről szóló 8.400/1945. ME sz. rendelet végrehajtása tárgyában. IM Közlöny, 1946. 5. sz.
- 78.000/1946. IM sz. rendelet a kényszermunka-büntetés végrehajtásának szabályozásáról. Magyar Közlöny, 1946. 55. sz.
- 12.780/1948. Korm. sz. rendelet az igazságügyi letartóztató- és nevelőintézetek mellett működő ipari és mezőgazdasági üzemek állami vállalattá átszervezése tárgyában. Magyar Közlöny, 1948. 280. sz.
- 8.470/1948. Korm. sz. rendelet a letartóztató intézeti alkalmazottak illetményeinek és ellátásának megállapításáról. 1948. év hatályos jogszabályai. Budapest, 1949, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata.
- 2.500/1949. (II. 8.) IM sz. rendelet a letartóztató intézeti alkalmazottak fegyelmi felelőssége tárgyában. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1949. II. kötet. Budapest, 1950.
1950. évi. 6. sz. tvr. a letartóztató intézeti alkalmazottaknak katonai büntető jogszabályok hatálya alá helyezéséről. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. 1950. Bp.1951.
- [31.000/1950. IM III/2. sz. rendelet] Ideiglenes szolgálati szabályzat letartóztató intézeti alkalmazottak részére: az igazságügyminiszter 31.000/1950. I. M. III/2. sz. rendelethez. Budapest, 1950, Igazságügyi Minisztérium.
- 81.300/1951. IM sz. rendelet a Letartóztatóintézeti Őrség Egyesületéről. IM Közlöny, 1951. 14.
1951. évi 33. számú heti parancs. [Kiad. az IM Bv. Főosztály.]
1953. évi 13. sz. tvr. a Magyar Népköztársaság ügyészségéről.
- [1.105/1954. (XII. 17.) Mt. h. sz. határozat 22. pontjában kapott felhatalmazás alapján kiadott] Büntetés-végrehajtási szabályzat. Budapest, 1955, BM.
- 6/1956. BM parancs. 14/1956. sz. NET határozat a Belügyminisztérium hivatásos és tartalékos személyi állományának szolgálatáról. Budapest, 1956. BM.
1959. évi 105. sz. NET határozat a Belügyminisztérium hivatásos és tartalékos személyi állományának szolgálatáról. Budapest, 1959, BM.
- 8/1959. BM sz. utasítás.
- 8/1959. BMh parancs. Szám: 10-23/8/1959. Büntetés-végrehajtási testület szolgálati szabályzata. Budapest, 1959, BM BVOP.
- Büntetés-végrehajtási szabályok hatályos gyűjteménye. Budapest, 1961, BM BVOP.

1963. évi 24. sz. tvr. a büntetés-végrehajtásnak az igazságügyminiszter felügyelete alá helyezéséről.
1966. évi 21. tvr. a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásáról és az előzetes letartóztatás foganatosításáról.
- 001/1966. IM parancs. Szám: BV.-2-1/1966. A büntetés-végrehajtási testület szolgálati szabályzata. Budapest, 1966, IM BVOP.
- 052/1967. sz. op. parancs [az őrségparancsnoki beosztás rendszeresítéséről].
- 101/1969. (IK 2.) IM sz. utasítás az Igazságügyminisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról.
1971. évi 10. tvr. a fegyveres erők és a fegyveres testületek hivatásos állományának szolgálati viszonyáról. Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye. 1971. Budapest, 1972.
1971. évi 28. tvr. (Btk. novella)
1974. évi 9. tvr. a szigorított őrizetről.
1974. évi 10. tvr. az alkoholisták kötelező munkaterápiás intézeti kezeléséről.
1976. évi I. tv. a honvédelemről. Ezer év törvényei - www.1000ev.hu
- 120/1977. (IK 1978. 1.) IM sz. utasítás. Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1978, IM.
1978. évi IV. tv. a Büntető Törvénykönyvről. Ezer év törvényei - www.1000ev.hu
1979. évi 11. tvr. a büntetések és intézkedések végrehajtásáról.
- 8/1979. (VI. 30.) IM sz. rendelete a Büntetés-végrehajtási Szabályzatról.
- 104/1980. (IK 3.) IM sz. utasítás. Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1980, IM.
- 101/1981. (IK 2.) IM sz. utasítás a Büntetés-végrehajtási Szabályzat végrehajtásáról. Budapest, 1981, IM BVOP.
1984. évi 19. tvr. a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról.
- 101/1985. (IK 1.) IM sz. utasítás. Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1985, IM.
1989. évi XVI. tv. a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról. Ezer év törvényei - www.1000ev.hu
- 23/1990. (X. 31.) AB határozat.
- 3/1991. (IK 6.) IM utasítás az IM SZMSZ kiadásáról. Az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzata. Budapest, 1991, IM.
1995. évi CVII. tv. a büntetés-végrehajtási szervezetről. Ezer év törvényei - www.1000ev.hu

APAC-körlet a Váci Fegyház és Börtönben

Bevezetés

Meggyőződésem, hogy a XX. század vége és a XXI. század eleje büntetés-végrehajtását néhány évtized múlva olyan kritikai szemmel nézik és értékelik majd a jövőbeli szakemberek, mint mi most a középkori tömlöcöket, várbörtönöket és az azokhoz kapcsolódó ítélet-végrehajtást. Ezért is helyeselhető, ha különböző szakmai műhelyekben egyenként és közösen is keressük az új utakat, a humánus megoldásokat és a helyreállító igazságszolgáltatás megvalósítható elemeit. Amennyiben a jelen kor még nem is ért meg minket, esetleg egy-egy területen tévedünk is, ez a munka nem felesleges.

Galsai Kovách Ernő honvéd őrnagy, elítélt szabadságharcos, intézetparancsnok a Váci Fegyház és Börtönben 1880 körül megtiltotta az akkoriban teljesen természetes botozást és vasra verést. A későbbi parancsnokok egy része újra alkalmazta ezeket. Galsai Kovách Ernő büntetés-végrehajtási elvei a jelenből nézve már előremutató módon értelmezhetők, bár kortársai úgy látták, hogy a „fegyenczek” megrendszabályozásának két legfontosabb elemét mellőzni a börtönökben mérész és esztelen vállalkozás. Manapság a testi fenytésről szó sem eshet a büntetések rendszerében.

A Váci Fegyház és Börtön APAC-körletét bemutató rövid ismertetőmet úgy próbáltam meg összeállítani, hogy az érthető legyen azok számára is, akik a keresztény szóhasználatban kevésbé jártasak, ugyanakkor a cikk maradéktalanul közvetítse az a szellemiséget, amit az APAC-módszer keresztény rendszere megkövetel. Az APAC lényegének bibliai versekkel való alátámasztásától nem tudok eltekinteni, mert a módszert csak így lehet teljesen megérteni.

Mi az APAC?

Az APAC röviden megfogalmazva: keresztény közösség a büntetés-végrehajtási rendszerben.¹ Lényege, hogy a börtönben a Krisztushoz megtért fogvatartottak egymás hitében erősödve, tanúságtétellel hívják családjukat és egymást az új ember életére². Mit jelent a „Krisztushoz megtérés”? Egyszerűen annyit, hogy bűnös emberként – jelen esetben elítéltként – csatlakozom a büntelenhez, követem példáját, és tartózkodom az újabb bűn (bűncselekmény) elkövetésétől.

1 Az APAC betűszó az Association for the Protection and Assistance of the Condemned – magyarul: Szövetség az Elítéltek Védelmére és Támogatására – rövidítése.

2 „Új szívet adok nektek és új lelket oltok belétek, kivészem testetekből a kőszívet, és hússzívet adok nektek. Az én lelkemet oltom belétek, és gondoskodom róla, hogy parancsaim szerint éljete, és szemetek előtt tartsátok törvényeimet, és hozzájuk igazodjatok.” (Ezékiel 36, 26-27)

Ebben a csatlakozásban nemcsak a törvény által szankcióval fenyegetett bűncselekményekről van szó, hanem minden olyan bűnről is, ami a Büntető Törvénykönyvben ugyan nincs benne, de a Szentírás mint bűnt határozza meg, lényegesen szigorúbban, mint amit az európai ember általánosan az erkölcsi szabályokon ért. Ilyen bűn például a bálványimádás, a földi dolgokhoz való rendetlen ragaszkodás, a szexuális kicsapongás, de ilyen lehet a pletykálkodás, az irigység, mások átkozása, de megszólása is. A tanúságtétel pedig nem más, mint az a tevékenység, ahogyan az ember a környezetében megéli a Krisztushoz való megtérést. A bizonyágtétel ennek a szóbeli megvallása mások előtt.

Előzmények

Az első APAC-börtön Brazíliában jött létre az ottani Cursillo mozgalom³ működésének eredményeként. A kezdeményezés lényege, hogy a segítő, támogató környezettel olyan büntetés-végrehajtási egységet hoz létre, amely pozitív életdöntésre segíti az elítélteket, akik a régi életüket elhagyják, és újat kezdenek Krisztusban. Első lépésként elhagyják a büntetés-végrehajtásban alkalmazott zsargont: többé nem „rabok” lesznek, hanem „recuperandusok”, azaz „gyógyulók”⁴. A börtönzsargont a hit nyelve váltja fel.⁵

A gyógyító program pszichológiai alkalmazásának kidolgozását Brazíliában dr. Hugo Veronese⁶ professzor végezte el. A tanulás tervező és irányítási folyamatába elítélteket, önkénteseket, családokat vont be. A brazil börtönök őreit, tisztviselőit, akik egyébként a rendőrség kötelékébe tartoznak, kihagyta mind ebből, hiszen az APAC-rendszer ideológiája eltér minden eddig alkalmazott büntetés-végrehajtási módszertől. A program szakít a „bevált” rezsimszisztemekkel, valamint a hagyományos szabadságvesztésben gondolkodó szakemberek gondolkodásmódjával. Megjegyzem, hazánkban is az lenne az ideális, ha az APAC-intézményrendszer függetlenül működhetne a büntetés-végrehajtástól. Erre a büntető jogszabályok kiegészítése útján nyílhatna lehetőség. Reális esély minderre jelenleg nincs, hiszen Magyarországon alapvetően az ún. retributív, megtorlásra épülő végrehajtási forma érvényesül.

Amennyiben valamelyik gazdag nyugat-európai országban indult volna el az APAC- kezdeményezés, nyugodtan elutasíthatnánk a szokásos háromszavas kifogással: „Nincs pénzünk erre”. Viszont az APAC Brazíliában született, ahol a jobb körülmények között élő APAC-osok is rosszabb viszonyok között van-

3 Cursillo: Istenről szóló rövid tanfolyam, valamint az a mozgalom, ami ezt a tanfolyamot szervezi. Három nap alatt olyan élményt nyújt a résztvevőknek, amely segítségével megérthető az Istenben való hit lényege.

4 Jézus mondta: „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek. Nem az igazakat jöttem hívni, hanem a bűnösöket.” (Márk evangéliuma 2.17)

5 Az írás további részében az APAC-fogvatartottakat én is már csak APAC-testvérként vagy Testvérként fogom említeni, a „testvériség” szót pedig akkor használom, amikor az APAC-körlet összes fogvatartottjára gondolok.

6 Roszík Gábor: A szeretet nem luxus. A brazíliai APAC-börtön. Börtönügyi Szemle, 1998. 1. 70-71. o.

nak, jelenleg is, mint a magyarországi elítéltek. Ennek bizonyítéka az APAC-ról szóló film (40-50 fős, többemeletes ágyakkal rendelkező hálótermek, rongyos elválasztó függönyök, udvar nélküli épületek, szűk, az igényesség minimális fokát is nélkülöző közösségi helyiségek). Az APAC nem a nálunk megszokott és különböző néven működtetett „nyalóka körlet”⁷ szeretne lenni, hanem valóban az a hely, ahonnan a szabadulást követően nincs visszatérés a bűn miatt. Nem lehet kifogásunk tehát sem a pénztelenség, sem a körülmények, de még a jogszabályi környezet sem. Az APAC működtethető, alkalmazható, csupán tenni akarásra, jobbítani vágyásra van szükség.

Alapfilozófia

A bűn: bűn, a bűnös ember: ember. A bűnös ember nem egyenlő a bűnével. „»Öld« meg a bűnt, hogy megmentsd az embert.”⁸ A brazil APAC tagjai úgy gondolják, hogy a bűnről, az emberről és Istenről kialakított torz kép azoknak a helyzeteknek az előidézője, hogy emberek bűnt követnek el mások ellen. Amennyiben a torz kép megváltozik, a bűn eltűnik. A képet meg kell kitisztítani, ezzel a bűn „megöletik”. A család a bűn születésének helye lehet, de a gyógyulás forrása is innen származhat. A változás nem lehetetlen, Isten kegyelme, Isten szeretete⁹ mindent a legjobb irányba képes formálni. A fegyelmezés szeretettel történhet, mert a szeretet nem érzelem, hanem gondolkodás, döntés, akarat és tett. Mindez idővel, szorgalommal, türelemmel és a mások iránti jóindulattal érhető csak el.

Az APAC alapfilozófiája – mind célkitűzéseiben, mind megfogalmazásában – tehát teljesen keresztény. Egyszerű módon összefoglalva mindez azt jelenti, hogy az APAC-testvér Isten valódi természetét megismerve, annak példáját elfogadva, a környezetével együttműködve – lásd: család – halad a mennyország, azaz az üdvösség felé.

A nem keresztény, illetve nem hívő környezetnek ebből annyit érdemes megértenie és elfogadnia, hogy a számukra felfoghatatlan, mesészerű lényben (Istenben) való bizalom miatt az is képes bűncselekmény nélkül leélni az életét, aki abban a hitben¹⁰ él, hogy jutalmát a halálát követően kapja meg. Bizonyára nem könnyű ez a megértés és elfogadás, de ha ezt meg lehet tenni a buddhista vagy más keleti tanokat illetően (reinkarnáció), semmi akadályja nem lehet ebben az összefüggésben sem.

7 A börtönszleng azokat a körleteket, körletrészeket nevezi így, ahol több kedvezmény jár a raboknak, mint a normál körleteken (átmeneti csoport, enyhébb végrehajtás szabályai alá eső csoport, drogmentes körlet). Lásd Menczer Péter – Draxler Ferenc: Váci Fegyház és Börtön. CD-kiadvány, illetve az intézet honlapjának – <http://invitelweb.hu/bvvac/index.html> – Börtönzsargon c. fejezete.

8 Roszík i. m.: 71. o.

9 „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen. Nem azért küldte el Isten a Fiát a világba, hogy elítélje a világot, hanem, hogy üdvösséget szerezzen a világnak. (János evangéliuma: 3.16–17)

10 „A hit a reményeink szilárd alapja, a nem látott dolgok bizonyítéka.” (A zsidókhöz írt levél 11.1)

Az APAC Vácott

Az APAC-körlet kezdeményezője, mindennek a motorja a Magyar Testvéri Börtöntársaság volt, amelynek a vezetője Roszík Gábor evangélikus lelkész.¹¹ Ehhez alapra volt szükség, az intézet Bibliakörére, amelynek megalapítója Csuka Tamásné református börtönlelkész. A körlet kialakítása Vatai Gyula bv. ezredes, intézetparancsnok irányítása alatt kezdődött meg 2008-ban. Jómagam – mint hívő katolikus – „ventillációs munkatársként” vettem részt az APAC-körlet munkájában, olyanformán, hogy nem volt semmilyen hatásom a fogvatartotti ügyek (fegyelmi, jutalmazás stb.) alakulására, még véleményalkotó módon sem. Az APAC Vácott ökumenikus kezdeményezésként indult el.

A forma és a rendszerbe illesztés

Az APAC-körlet ismeretlen fogalom volt a hazai büntetés-végrehajtás rendszerében. A forma kialakításának ötletét a speciális csoportok rendszere nyújtotta. A büntetés-végrehajtásnak van lehetősége arra, hogy különböző fontos célok érdekében, illetve bevezetendő új módszerek alkalmazásához olyan fogvatartotti csoportokat hozzon létre, ahol mindezek a célok és módszerek hatékonyan felhasználhatók a büntetés-végrehajtás alapvető feladatainak megvalósítására. Ilyen

¹¹ A Magyar Testvéri Börtöntársaság napjainkban is sok segítséget nyújt a körlet működtetéséhez.

módon hozták létre korábban a gyógyító-nevelő csoportokat az alkoholproblémákkal küzdő, illetve a személyiségzavaros elítéltek kezelésére. Így jött létre az átmeneti csoport a hosszú ítéletet töltő elítéltek szabadulására való felkészítése érdekében. Speciális csoport a dropprevenció körlet is, ahol azok a fogvatartottak nyerhetnek elhelyezést, akiknek problémájuk van a szerekkel, de szeretnének „tiszták” maradni.

A forma tehát adott volt, speciális csoport létrehozásával biztosíthatóvá vált az APAC azon alapelve, hogy a tagjai közösségekben élhessék meg a régi életüktől való teljes elszakadást (a büntől) és az új felépítését (a krisztusit), azaz az újjászületést¹².

A Váci Fegyház és Börtön rendszerébe az APAC-körlet 2009. augusztus 17-én került be a Házi rend kiegészítése révén.¹³ A kiegészítés szövege a következő volt:

„APAC-KÖRLET

Az APAC-körlet, az APAC-testvériség elsősorban lelki közösség, mely a Váci Fegyház és Börtön már meglévő »elengedett kéz« rendszerébe külön fizikai elhelyezéssel illeszkedik be.

Az intézet az APAC-körlet működtetését – a börtönben Istenhez megtért fogvatartottak kezdeményezésére – a számára meghatározott büntetés-végrehajtási szabályok között, a differenciált elhelyezés, a normalizáció és az egyéniesítés elvének teljesebb érvényesülése érdekében, valamint a közösségépítés, kiemelten a család közösségének kialakítására végzi.

Az itt elhelyezett fogvatartottak saját lelki egységük kifejezésére egymást testvérek fogadják el, kifejezve azt, hogy Isten saját képmására és hasonlatosságára teremtett minden embert, így Isten előtt emberségben valóban mindannyian testvérek. Ennek fenntartása érdekében saját maguk által meghatározott, szigorú Regula szerint élnek.

A körletre való behelyezést bármely fogvatartott – függetlenül hitbéli meggyőződésétől – kérheti. A behelyezés előfeltétele, hogy a fogvatartott az intézettel, a segítő egyházi szervezettel és az APAC-testvériséggel szerződést köt, vállalva az abban foglaltak teljesítését.

Az APAC-körletre való behelyezés akkor történhet meg, ha a szerződést mind a négy fél aláírta, valamint a behelyezésről a Fogvatartási Ügyek Osztálya (Büntetés-végrehajtási Osztály) osztályvezetője döntött.

Az APAC-körletre helyezett APAC-testvérek

- külön körletrészen, zárkában kerülnek elhelyezésre,
- életrendjüket külön napirend szabályozza,
- zárkaajtói a napirendben meghatározott időtartamban nyitva vannak, a részükre meghatározott körletrészen mozoghatnak,

12 „Bizony, bizony mondom neked: aki nem születik újjá, az nem láthatja meg az Isten országát” – mondta Jézus. Nikodémus megkérdezte: „Hogy születhet valaki, amikor már öreg? Csak nem térhet vissza anyja méhébe azért, hogy újra szülessék?” Erre Jézus azt mondta: „Bizony, bizony mondom neked: Aki nem vízből és Szentlélekből születik, az nem megy be az Isten országába. Ami a testből születik, az test, ami a Lélekből születik, az lélek.” (János evangéliuma 3.3–6)

13 A Házi rendet a 36-25-28/2009. sz. parancsnoki intézkedés módosította.

- szabadidejükben a körlethez tartozó közösségi, kulturális, illetve sportolás céljára kialakított helyiségekben, területeken tartózkodhatnak, azokat rendeltetési céljuknak megfelelően igénybe vehetik,
- látogatás havonta 2×60 perc (törekedni kell a kisebb helyiségben való végrehajtásra),
- csomagküldemény fogadása maximum havonta 2 alkalom,
- telefonhasználat napi 3×10 perc,
- fürdési lehetőség napi 1× (szabadnapon is),
- feltételek teljesülése esetén részt vehetnek az intézeten kívüli munkáltatásban,
- indokolt esetben huszonnégy órát meg nem haladó időre az intézetből való eltávozásuk engedélyezhető,
- a pártfogó felügyelői szolgálattal, a segítő egyházi szervezetekkel önkéntes alapon rendszeresen tarthatnak kapcsolatot.

Az APAC-körletre való helyezés megszüntethető, ha az elítélt a büntetés-végrehajtás rendjét, az aláírt Szerződésben vagy a Regulában foglaltakat megsérti, vagy más módon bomlasztja az APAC-testvériség lelki közösségét.”

A Házirendhez részletes napirend is kapcsolódott, amelyet terjedelmi okokból nem áll módunkban közölni.

A Házirend módosítása és a napirend meghatározása legitim feltételrendszerrel biztosított az APAC-körleten folyó munkához. A reakciók a körlet létrehozásával kapcsolatban igen változatosak voltak, ezek egy részét tanulságos felidézni:

- Az APAC-körleten elhelyezett fogvatartottak egy része örült ugyan, de meg voltak arról győződve, hogy ez a kezdeményezés és kivételezett helyzet nem tart sokáig.
- Néhány, más speciális csoportba tartozó fogvatartott kifogásolta, hogy az APAC-körlettel szemben mind a parancsnok, mind más vezetők elfogultak.
- Néhány fogvatartott ismerte az APAC-körletre bekerülteket, és értetlenségének adott hangot amiatt, hogy emberölést, fegyveres rablást elkövetett egyének is bekerülhettek a körletre.
- Egyesek szerint ez a körlet ugyanolyan „nyalóka” rendszerű, mint más speciális csoport.

A ventillációs együttlétek alkalmával mindezeket a problémákat alaposan megbeszéltük. Az APAC-körlet lényegét tekintve azt a következtetést vonták le az ide bekerült elítéltek, hogy

- az APAC-körlet lényege a keresztény közösség¹⁴, amely a körlet esetleges megszüntetése esetén sem kerül ez veszélybe, hiszen a Bibliakör ettől függetlenül továbbra is működik;
- nem a körlet megszűnésén kell aggodalmaskodni, hanem ki kell használni minden egyes olyan pillanatot, amikor ez a keresztény közösség megélhető (kegyelmi időszak)¹⁵.

14 “Ahol ugyanis ketten vagy hárman összegyűlnek a nevemben, ott vagyok közöttük.” (Máté evangéliuma 18. 20)

15 „Hát búsulhat a násznép, míg vele a vőlegény? Eljön a nap, amikor elviszik a vőlegényt, akkor majd böjtölnek” - mondta Jézus. (Máté evangéliuma 9,15)

A REGULA

Az APAC-körlet lényege – a közösségbe tartozás igénye – megérthető, hiszen minden hasonló érdeklődésű embernek törekvése a hozzá hasonló társak megkeresése, a velük való szorosabb kapcsolat. Nincs ez másként a bélyeggyűjtőknél, az autók szerelmeseinél vagy a fociszurkolóknál sem. A közösségbe tartozás megéléséhez viszont egyértelműen szükséges tudni, hogy valóban oda tartozunk-e, vagy csak valami más motiváció hajt bennünket.

A középkori szerzetesrendek kialakulásánál nagy szerepet játszott a közösségi élet szabályaira vonatkozó regula. Az APAC-körleten tartózkodó testvérekben is megfogalmazódott, hogy „Jó lenne valami szabályzat, amiből mi is tudjuk, mit vállalunk, aki hozzánk akar kerülni, az is tisztában lehet mindezzel, illetve a világ is láthatja, hogy ezt mi komolyan gondoljuk.”

A REGULA¹⁶ megfogalmazását a fenti igények figyelembe vételével vállaltam fel, arra törekedve, hogy a benne található szabályok egyszerűek és kellően indokoltak legyenek. A REGULA részei a következők: *Előszó* – a szükségességről; *Alapvetés a Biblia tanítása alapján* – a legfontosabb hat tanítás kiemelésével; *Általános szabályok Isten tízparancsolata alapján* – a tízparancsolat mint tíz szabadság (Ez utóbbi megfogalmazásánál Fabinyi Tamás evangélikus lelkész Ernst Lange nyomán írt műve volt a kiindulási alap¹⁷).

16 A REGULA szövegét – az Előszó kivételével – a cikk melléklete tartalmazza.

17 Fabinyi Tamás: Tízszabadság. – <http://www.peterfy.hu/hu/node/77>

A REGULA előszavában megfogalmaztam a fenti, ventilációkon felvetett igényt: „Az APAC-testvériséggel eddig lebonyolított szabad beszélgetésekből egyértelműen leszűrhető volt, hogy az APAC-testvérek szükségesnek tartanak egyfajta belső szabályozást a mindennapokhoz.” Számomra ez első pillanatban érthetetlennek tűnt, hiszen úgy gondoltam, maga a Szentírás megfelelő iránymutatást nyújt az ide helyezettnek. A fogvatartottak indoklása az volt, hogy szeretnének olyan körleten lenni, ahol nem kell senkinek bizonygatni, hogy itt tilos káromolni az Istent, vagy egyáltalán csúnyán beszélni. Nem kívánnak senkivel sem vitába keveredni, hogy például ki kell-e kapcsolni a televíziót zárkaima alatt, vagy elhelyezhető-e pornóúság a közös használatú WC-ben, avagy kell-e étkezés előtt imádkozni. Kifejtették, hogy kell egy részletes, írásos helyi szabályozás, egy regula, melynek betartása minden behelyezett részére kötelező, még akkor is, ha a behelyezési szerződés általánosságban beszél ezekről, csak nem biztos, hogy azt mindenki megérti részletes és konkrét megfogalmazás nélkül. Figyelmeztettem őket arra, hogy kezd az egész APAC- testvériség dolog olyan szerzetesszerűvé válni. Érdekes módon ez ellen semmi kifogás nem merült fel.

Jobban átgondolva a felmerült igényt, más lelkeségi mozgalmakban is tapasztalható, hogy a szerzetes közösségi formák adhatják meg legjobban egy élő lelkeségi mozgalom kereteit (Roger testvér által alapított Taizéi Közösség, Teréz Anya Szeretet Misszionáriusai, Chemin Neuf Közösség, Salkaházi Sára Szociális Testvérei Közösség).

Az APAC-testvériség REGULÁJA tervezetének megírásakor arra törekedtem, hogy egyetlen mondat se legyen olyan, ami nem köthető a Bibliához, Isten parancsaihoz. Mint már jeleztem: az is fontos volt számomra, hogy a REGULA közérthető legyen, bár megértéséhez szükséges egy kis Bibliaismeret is. Igyekeztem tisztán és egyértelműen megfogalmazni a szabályokat a betarthatóság érdekében.

Az APAC-testvériség regulájának első szava 2009. június 23-án került papírra. Nem kellett arra sem figyelnem, hogy a szöveg végérvényesen lezáruljon. „A REGULA továbbírására majd akkor lesz szükség, ha az APAC-testvériség mindennapi élete megköveteli” – írtam az Előszó végén.

A szabályok felállítását az idő igazolta, a REGULA elérte célját. Általánosságban elmondható, hogy a benne megfogalmazott elvárások olyan szigorúak, hogy a nem hasonló gondolkodású fogvatartottak a kötöttségek miatt nem vállalják az APAC-körletet, hiszen ott több az elvárás, mint az a kedvezmény. A REGULA elfogadásához több kell, pont az, ami hiányzik sokunkban, a megtérés¹⁸.

Főbb rendezvények, eredmények – rendszeres foglalkozások, mindennapi élet

Az APAC-körleten zajló programok, illetve a körleten kívüli rendezvények eredmények is egyben, hiszen mindezek az APAC és a Bibliakör (struktúra) működtetéséből (dinamika) erednek. Az eredmények pedig visszahatnak a körlet rendszerére, hangulatára és az újabb célok megfogalmazására.

¹⁸ „Mert nem az igazakat jöttem hívni, hanem a bűnösöket, hogy megtérjenek.” (Lukács evangéliuma 5.32.)

Az APAC-körlet főbb rendezvényei az intézet összes fogvatartottja számára nyitottak voltak. Az „Asztali beszélgetések” sorozatot Galambos Ádám szervezte meg a börtönben, mint azt megtette korábban a civil világban is. A beszélgetések résztvevői megismerkedhettek az azóta tragikus körülmények között a Kanzsendzöngán eltűnt Eröss Zsolt hegymászóval, az egyvonalas rajzokról mindenki által ismert Simon András grafikusművésszel, Dinnyés József énekmondóval, „daltulajdonossal” és a dzsessz egyik jelentős hazai alakjával, Szakcsi Lakatos Bélával.¹⁹ Különleges esemény volt a válogatott cselgáncsozók beszámolója a sportról és a hitről. Az evangelizációs hangversenyeket, amelyeken egyesült államokbeli és német kórusok szerepeltek, az Élő Reménység Alapítvány segítségével tudtuk megrendezni. Ilyen, „hívogató” alkalomra évente két-három esetben volt lehetőség. A sokak által kedvelt Szabó Balázs zenész koncertje a kápolnában fergeteges sikerrel zárult. A Tahi Egyházzenei Hét kórusának ünnepi koncertje olyan titokzatos világot nyitott meg az elítéltek előtt, amelynek a megismerése mindenki számára élményekkel teli délutánt nyújtott.

Az APAC-körlet működése különféle találkozók, konferenciák szervezéséhez adott lehetőséget. A Nemzetközi Katolikus Börtönpasztorációs Bizottság (ICPPC) látogatására –21 ország küldöttei részvételével – 2009. január 27-én került sor. A Nemzetközi Testvéri Börtöntársaság európai elnökségének találkozóját, amelyen 11 ország képviselői vettek részt, 2009 októberében tartották meg Vácott. Az APAC-körlet működéséről Sólyom László köztársasági elnök is tudomással bírt, és 2010. május 5-én kereste fel az intézetet. A körletet számos külföldi

19 Szakcsi Lakatos Béla a Váci Fegyház és Börtönben. [2010. november 22.] - www.bvop.hu

delegáció látogatta meg (pl. a Budapesti Szociális Forrásközpont vendégeinek látogatása 2012 márciusában).

A legnagyobb hazai református ifjúsági rendezvényen – a Csillagpont találkozón – az APAC-körlet fogvatartottjai tehettek tanúságot 2009 májusában, továbbá 2011 és 2012 nyarán. A Művészetek Völgye Fesztiválon kísérettel vettek részt az APAC-testvérek, énekekkel és tanúságtételekkel szerepelve, ugyanúgy mint a Keresztény Szervezetek 25. Nemzetközi Fórumán, Dobogókőn, valamint a Reménység Fesztiválon 17 ezer néző előtt a tavalyi évben.

APAC-körlet fogvatartottjai Vác város különböző felekezeteinek templomaiban tartottak énekes biznyságtételt, zenés szolgálattal lepték meg a Vác-Alsóvárosi Református Gyülekezetet, a verőcei Nyitott Kapu Baptista Gyülekezetet.

A körlet tevékenységében rendkívül fontos szerepet töltenek be a más börtönökben megtartott evangelizációk²⁰. Az intézet Bibliakörének tagjai az APAC-körleten elhelyezett fogvatartottakkal közösen evangelizációs alkalmakat tartottak más fogvatartottak részére a hazai bv. intézetekben – énekekkel, zenével, tanúság- és biznyságtételekkel. Az APAC-testvérek ily módon jártak a Közép-Dunántúli Országos Bv. Intézetben, a Hajdú-Bihar Megyei Bv. Intézetben, a Budapesti Fegyház és Börtönben, a Fővárosi Bv. Intézetben több alkalommal is, továbbá a Pálhalmi Országos Bv. Intézetben, a Heves Megyei Bv. Intézetben, a Tiszalöki Országos Bv. Intézetben, a Márianosztrai Fegyház és Börtönben, az Állampusztai Országos Bv. Intézetben, illetve a Győr-Moson-Sopron Megyei Bv. Intézetben egy-egy alkalommal. Az evangelizációs alkalmakról kapott visszajelzések kivétel nélkül pozitívak voltak.

Az APAC-körlet fogvatartottjai büszkék arra, hogy kántoruk a Mária Rádió zenei fesztiváljának különdíját érdemelte ki.²¹ Jelentős esemény volt 2012 januárjában a Dizseri Tamás-díj átadása, amivel Csuka Tamásné, az intézet lelkészét tüntették ki az itt végzett munkája elismeréseként. A börtönlelkészt megtért fogvatartottak is elkísérték a Váci Fegyház és Börtönből az ünnepségre.²²

Az APAC-körleten a hét első napja keresztény beszélgetéssel és filmklubbal kezdődik, majd a hét többi napjain nagy hangsúlyt kapnak a bibliaköri foglalkozások, valamint egyéni és csoportos lelki gondozásra kerül sor. Ünnepélyes istentiszteletre heti két alkalommal van lehetőség. Az APAC családi beszélők során a hozzátartozóikkal kéthavonta, míg a Magyar Testvéri Börtöntársaság képviselőjével havi két, tervezett napon találkozhatnak a fogvatartottak. Az utóbbi alkalmak különösen azoknak a fogvatartottaknak fontosak, akiknek a családi kapcsolattartása valamilyen okból megszűnt, megromlott vagy ellaposodott.

A más intézetekben, illetve a „civil világ”-ban szervezett evangelizációs alkalmakra való felkészülés a mindennapi tevékenység szerves részévé vált.

20 Evangelizáció: az Örömhír átadása másoknak.

21 Különdíjas kántor Vácról; Boros Lajos énekénél megálltam. [Interjú Gryllus Dániellel, a verseny zsűrijének elnökével.] Börtönújság, 2011. október. 2. o.

22 Bagdán Zsuzsa: Átadták a Dizseri-díjat. Reformátusok Lapja. 2012. január 30. - www.reformatus.hu

A Bibliakörrel, az APAC-körlettel, a körlet rendezvényeivel kapcsolatos tudósítások, interjúk, beszámolók, filmforgatás kapcsán az intézet számtalan esetben került be különböző sajtóorgánumba. Amennyiben a legnagyobb internetes keresőszolgálat mezőjébe begépeljük a „Váci Fegyház és Börtön hit” szavakat, több mint 8 000 találatot kapunk.²³ Elmondható: ez a fokozott érdeklődés nem minden esetben előnyös a napi munkát tekintve, bár kétségtelen, hogy a Váci Fegyház és Börtön hitélete e híradásoknak köszönhetően vált országosan ismertté.

Néhány megjegyzés az eredményekhez

A visszaesés²⁴ kérdése az APAC-körleten nem tabutéma; az intézet lelkésze ennek a kérdésnek a felmerülése esetén mindig hangsúlyozza: Isten nem statisztikára dolgozik. Az APAC-testvérek tudják, hogy a bűn kísértése ellen nincs senki sem bebiztosítva. Van visszaesés, ezt az a két volt körlettag bizonyítja, akik szabadulásukat követően újabb bűncselekmény gyanúja miatt kerültek be fogvatartottként az intézetbe. A visszaesők nincsenek kizárva abból, hogy ismételten meghozzák a döntést Krisztus mellett. Közülük az egyik azóta ismét szabadult. Az APAC-körletet eddig 57 fő járta meg, közülük 31 fő szabadult. Jelenleg 18-an töltik itt a büntetésüket. Néhányan önként távoztak a körletről, másokat a szabályok megsértése miatt a Befogadási és Foglalkoztatási Bizottság más körletre helyezett.

A többiek pedig, 29-en, akik már szabad emberként dolgoznak a civil világban, visszatérnek a fegyházba, és tanúságot tesznek a társaiknak: „Igen, lehet bűnözés, sőt bűn nélkül élni, van szabadító, van kegyelem, van örök élet!”²⁵

Sokan – köztük szakemberek is – azt állítják: a hit dolog a börtönökben, a megtérés Istenhez csupán képmutatás. A bűnelkövetők vallásos csoportjához való csatlakozás a fogvatartottak nagy részének csak egy jól bevált „túlélési stratégiája”; mások sokat olvasnak a börtönben, nyelvet tanulnak, színjátszó szakkörbe járnak szerepeket tanulva, vagy rajzolnak, festenek, cérnából képeket, papírból és szappanból szobrokat készítenek, mindenféle elfoglaltságot találnak maguknak. Minderre a válasz: „Igen, a jelenség létezik”. Ugyanakkor: ha a hithez fordulás csak egy „túlélési stratégia”, a megtérés csak önámítás, mindennek még ebben az esetben is van értelme. Hiszen hasznosan tölti az idejét a fogvatartott, betartja a rendet, alkalmazkodik a helyzethez, végül is az elvárásoknak megfelelően tölti a büntetését, azaz szocializálódik. Szokták erre a helyzetre mondani: „Aki bemeget a malomba, előbb-utóbb lisztes lesz.”

23 Az adat természetesen az internet sajátosságainak ismeretében értelmezhető (ugyanarra az oldalra több találat is van, egy-egy találat nem arról szól, amit keresünk stb.).

24 Akkor hozzálépett Péter és megkérdezte: „Uram, ha vét ellenem testvérem hányszor kell megbocsátanom? Talán hétszer?” Jézus így felelt: „Nem mondom: hétszer, hanem hetvenszer hétszer.” (Máté evangéliuma 18.21-22)

25 „Ez a bizonyoságtétel pedig az, hogy Isten örök életet adott nekünk, és ez az élet az ő Fiában van. Akié a Fiú, azé az élet; akiben nincs meg Isten Fia, az élet sincs meg abban. Ezt azért írtam nektek, akik hisztek Isten Fia nevében, hogy tudjátok: örök életetek van.” (János 1. levele 5,11-13)

Összefoglalás

Az APAC nem az egyedüli hatékony reintegrációs módszer vagy eszköz. Az APAC nem törekszik kizárólagosságra; elismeri, hogy nem minden esetben és nem is mindenkinél alkalmazható. Léte azoktól a fogvatartottaktól függ, akik szabadon döntöttek Isten mellett, Krisztus példája szerint kívánnak élni és gondolkodni.

Az APAC-körlet – mint kezdeményezés – egybeesik a szabadságvesztés-büntetés, illetve a büntetés-végrehajtás alapvető céljával: a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más (újabb) bűncselekményt kövessen el. Ezt a célt viszont nem a társadalmilag általánosan elvárt elrettentés, elszigetelés, retorzió, bosszú eszközeivel, hanem az isteni, embertársi, testvéri befogadás, együtt levés és élés lehetőségével, mindemellett szigorú és ellentmondást nem tűrő regulával próbálja meg elérni.

Az APAC-körlet működése nem igényel elkülönített pénzügyi fedezetet, nincs nagyobb költségigénye, mint amit egyébként egy-egy fogvatartottra az állam ráfordít. Munkatársai önkéntesek, költségtérítés nélkül végzik tevékenységüket. Az APAC létrejötté evangelizációs küldetés eredménye. További tervek megvalósítására a Magyar Testvéri Börtöntársasággal, a Börtönlelkészi Szolgálat tagjaival, a Cursillo és a Mécses lelkeségi mozgalom munkatársaival képzhető el, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága és intézményrendszere együttműködő és segítő szándékával.

Melléklet:

A REGULA SZÖVEGE

ALAPVETÉSEK A BIBLIA TANÍTÁSA ALAPJÁN

1. Alapvetés

„Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy aki hisz benne, az el ne vesszen, hanem örökké éljen.” Jn 3,16

Az APAC-TESTVÉRISÉG a Jn 3,16 alapján

- önmaga elé célul tűzi ki az örök életre való törekvést, mind saját maga, mind minden más ember tekintetében;
- vállalja, hogy szolgálata során mindent megtesz a saját és mások üdvösségre jutása érdekében, de semmit sem tesz ennek akadályozására.

2. Alapvetés

„...testvéreim azok, akik Isten ígését hallgatják és teljesítik.” Lk 8,21

Az APAC-TESTVÉREK az Lk 8,21 alapján

- vállalják, hogy APAC-KÖRLETRE elhelyezett társaikat testvérnek fogadják el;
- egymást testvérnek szólítják.

3. Alapvetés

„De ha világosságban járunk, ahogy ő is világosságban van, akkor közösségben vagyunk egymással, és Fiának, Jézusnak a vére minden bűnt lemos rólunk.” 1 Jn 1,7

Az APAC-TESTVÉREK az 1 Jn 1,7 alapján

- elfogadják, hogy az APAC-TESTVÉRISÉG elsősorban lelki közösség, mely a Váci Fegyház és Börtön már meglévő „Elengedett kéz” rendszerébe külön fizikai elhelyezéssel illeszkedik be a büntetés-végrehajtás rendje szerint, attól semmilyen módon eltérve, annak érvényre jutását semmilyen módon nem akadályozva.

4. Alapvetés

„Virrasszatok hát és imádkozzatok szüntelenül, hogy megmeneküljetez attól, ami majd bekövetkezik és megállhatatok az Emberfiának színe előtt.” Lk 21,36

Az APAC-TESTVÉREK az Lk 21,36 alapján

- vállalják, hogy naponta legalább egy órát imádkoznak az APAC-TESTVÉRISÉG közösségében, szóban vagy énekekben, ezen kívül egyedül, a rejtekben, legalább egy órát foglalkoznak a Szentírás tanulmányozásával és imádkozással;
- vállalják, hogy lehetőségük szerint részt vesznek minden evangelizációs alkalmon, eseményen.

5. Alapvetés

„Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes elmédből és minden erődből! Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” Mk 12,30–31; „Úgy szeressétek egymást, amint én szerettelek titeket!” Jn 13,34

Az APAC-TESTVÉREK a szeretet parancsa alapján vállalják, hogy az

- APAC-TESTVÉRISÉGHEZ tartozó testvéreiket, a többi fogvatartottat, a hozzátartozóikat, a börtön alkalmazottait és az azon kívüli személyeket, akikkel kapcsolatba lépnek, szentírási türelemmel viselik, velük a konfliktusokat a társadalmi emberi együttélés szabályai szerint erőszakmentesen rendezik.

6. Alapvetés

„Most megmarad a hit, remény, szeretet, Ez a három, De köztük a legnagyobb a szeretet. Törekedjetez a szeretetre!” 1 Kor. 13,13

Az APAC-TESTVÉREK az 1 Kor 13,13 alapján

- hiszik, hogy egész életük forrása Istennél van, ezt a hitet éberem táplálják és őrzik, elutasítanak mindent, ami e hittal ellenkezik. Erről a hitükről szükség esetén tanúságot tesznek.
- remélik, hogy Isten megadja nekik a képességet, amivel viszonyozni tudják Isten iránti szeretetüket és a szeretet parancsainak megfelelően tudnak cselekedni, remélve a színről-színre látásra jutást.

- Az APAC-TESTVÉREK hiszik, hogy Isten maga a szeretet, minden embert csak Ó általa és Őmiatta lehet önzetlenül szeretni.

ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK ISTEN TÍZPARANC SOLATA ALAPJÁN

ISTENSZERETET

1. „Az Urat, a te Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!” Lk 4,8; 5 Móz 6,13 (1. PCS)

Az APAC-TESTVÉR elfogadja az APAC-TESTVÉREK azon hitét, hogy számukra egyetlen abszolút tekintély létezik, a szerető Isten, aki megnyilatkozik az APAC-TESTVÉR és TESTVÉRISÉG lelkiismeretében.

Az APAC-TESTVÉR imádságos, tanúságtévő életet él már a fogvatartása alatt és szabadulást követően is, olyan vallásos közösségben, melynek hitbéli meggyőződése összeegyeztethető az evangélium tanításával.

Az APAC-TESTVÉR naponta legalább egy órát imádkozik az APAC-TESTVÉRISÉG közösségében, szóban, vagy énekben, ezen kívül egyedül, a rejtekben, legalább egy órát foglalkozik a szentírás tanulmányozásával és imádkozással.

Az APAC-TESTVÉR hiszi, hogy az Isten szeretetével megszabadul a világon túli szellemi és a világban lévő emberi hatalmak fogságából.

2. „Az Úrnak, a te Istenednek a nevét hiába fel ne vedd...” 2 Móz 20,7 (2. PCS)

Az APAC-TESTVÉR beszéde mentes az Istent káromló kifejezésektől, az Istenhez tartozó dolgok megalázó említésétől, de ezeken kívül minden más obszcén kifejezéstől és szótól.

Az APAC-TESTVÉR Isten nevére nem tesz feleslegesen fogadalmat, hétköznapi esküt.

Az APAC-TESTVÉR Isten nevét feleslegesen nem említi, csak akkor szóheti szavai közé, ha áldani, dicsérni és dicsőíteni akarja ezt Nevet.

Az APAC-TESTVÉR a számára megadatott lehetőség szerint fellép az ellen, amikor Isten nevével fedeznek gaztetteket, bűnöket, taszítanak másokat megalázó helyzetbe, ha bántanak vagy kínoznak másokat, hiszen az Isten nevével való visszaélés egy gaztett elkövetésekor Isten és az ő megvallásának elutasítását jelenti.

Az APAC-TESTVÉR hiszi, hogy Isten szeretetével szabaddá vált a tiszta, őszinte, igaz és hiteles beszédre.

3. „Megemlékezzél a szombatról, hogy megszenteljed azt...” 2 Móz 20,8 (3. PCS)

Az APAC-TESTVÉR az Úr napját lehetőségei szerint minden alkalommal megünnepli közös Istentiszteleten, továbbá lehetőségei szerint minden nyilvános – és hitbéli meggyőződésével nem ellentétes – közös intézeti vallási és egyéb rendezvényen részt vesz.

Az APAC-TESTVÉR hiszi, hogy szabad lehet a teljesítmény terhétől, szabaddá lesz a fáradalmak kipihenésére, az ünnepek megélésére.

EMBERSZERETET

4. „Tiszteld atyádat és anyádat...” 2 Móz 20,12 (4. PCS)

Az APAC-TESTVÉR a Teremtő Atya gyermekeként viszonyul édesapjához, édesanyjához, de ez a viszonyulás érvényesül a családi és a rokoni kapcsolataiban is. Megadja a tiszteletet, a szeretetet és a hálát az ősök és az idősebbek részére. Erre neveli gyermekeit és a reábizottakat.

Az APAC-TESTVÉR a saját hatalma keretében védi a családokat a károsító hatásokkal szemben.

Az APAC-TESTVÉR hiszi, hogy szabaddá válik a gyengéd és önzetlen emberszeretetre.

5. „Ne ölj!” 2 Móz 20,13 (5. PCS)

Az APAC-TESTVÉR az emberi életet Istentől eredő valóságnak tartja, elismerve, hogy az emberi élet ura – saját életéé is – az Isten, a fogantatástól az élet végéig.

Az APAC-TESTVÉR a kezében lévő hatalommal védi az emberi életet, óvja saját és mások lelkét a károsító botrányokozástól, a saját és mások testét, egészségét az arra veszélyes hatásoktól, különösképpen azokra tekintve, akik önmagukat megvédeni képtelenek (gyerekek, elesettek, betegek, idősek, kiszolgáltatottak, tehetetlenek).

Az APAC-TESTVÉR hiszi, hogy szabad lehet az élet tiszteletére, szeretheti minden élőlényben Isten teremtő jóságát, hiszi, hogy nem kell másokat legyőzve nyernie.

6. „Ne paráználkodj!” 2 Móz 20,14 (6. PCS); „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek: „Ne törj házasságot!” Én pedig mondom nektek, hogy aki bűnös vágygal asszonyra néz, szívében már házasságtörést követ el vele.” Mt 5,27–28

Az APAC-TESTVÉR a nemi tisztaságot erénynek tartja, azt szeretné megőrizni büntetése alatt és azt követően is. Istennel, feleségével vagy leendő feleségével való kapcsolatát házasságon kívüli szexuális aktussal, önmagának nyújtott testi örömmel nem kívánja elhomályosítani, kerüli a tisztaság megtöréséhez vezető alkalmakat, utakat és kísértéseket (újságok, televízió, filmek, játékok egyéb).

Az APAC-TESTVÉRISÉG saját tagjait – a kezében lévő hatalommal – védi a paráznasággal szemben, tagjaitól megköveteli a tiszta életet, fellép ezen Isteni parancs megszegése ellen.

Az APAC-TESTVÉR hiszi, hogy szabad lehet a kísértő gondolatoktól, az érzékek rabságától, a házasságtörés-viszonytól, a gyönyör hajszolásától.

7. „Ne lopj!” 2 Móz 20,15 (7. PCS)

Az APAC-TESTVÉR tiszteletben tartja mások anyagi és szellemi tulajdonát, azokat másoktól jogtalanul el nem veszi, abban kárt akarattal nem okoz.

Az APAC-TESTVÉR a jogos tulajdonost segíti a tulajdona megőrzésében, a munkást az igazságosan megállapított béréhez jutásában, a felajánlott karitatív javak rászorulókhöz való eljuttatásában.

Az APAC-TESTVÉR hiszi, hogy szabad lehet a tisztességes munkára és azt megillető bérezésre, hiszi, hogy szabaddá válik a mindenáron szerzés kényszerétől, az ügyeskedéstől, a cinkeléstől, a doppingtól.

8. *„Ne tégy felebarátod ellen hamis tanúságot!” 2 Móz 20,16 (8. PCS)*

Az APAC-TESTVÉR ügyel arra, hogy személyes kapcsolataiban az igazságot képviselje, mások becsületét megőrizze, ügyel arra, hogy ellene mondjon a másokról pletykálkodóknak, a másokra sárdobálóknak, nemet mondjon a kárörömrre, a hazugságokra, a kicsinyességre, a féltékenységre, a becstelenségre, a korrupcióra, az összeesküvésekre.

Az APAC-TESTVÉRISÉG védi tagjait az alaptalan rágalmazásokkal, igazságtalanságokkal szemben.

Az APAC-TESTVÉR szabaddá válik a becsületre és az igazság teljességének képviselőjére.

9-10. *„Ne kívánd felebarátod házáat. Ne kívánd felebarátod feleségét, se szolgálóját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát és semmit, ami a felebarátodé. ” 2 Móz 20,17 (9., 10. PCS)*

Az APAC-TESTVÉR megelégszik azzal, ami Isten és a kegyelem által megadatik neki, mind anyagi, mind szellemi javak tekintetében, nem irigyli mások vagyonát, tulajdonát, tudását, sikerét.

Az APAC-TESTVÉRISÉG védi az APAC-TESTVÉREKET a test és a lélek jogtalan kívánságaival szemben.

Az APAC-TESTVÉR szabaddá válik az irigységtől, szabaddá válik a saját munkája elvégzésére, a tisztas fizetésre, a jogos tulajdona megszerzésére, így a harmonikus életre.

Rácsok mögött szabadon?

Interjúrészesletek jelenlegi és egykori APAC-testvérekkel

Bevezetés

Létezhet szabadság a börtön falai mögött? Létrejöhet gyökeres életváltozás a rácson túl? Lehetséges volna, hogy a szabadságvesztés eléri valódi célját, és az egykori bűnelkövető nemcsak hogy sikeresen visszailleszkedik a társadalomba, de gondolatvilága is átalakul, és fizikai szabadulását követően a bűnözés útját maga mögött hagyva elhívást érez arra, hogy másokat segítsen, sőt hitelesen bátorítson a bűn kényszerétől való szabadulásra? Hol húzódik a szabadság és a rabság közötti határ? Valóban a börtön fala a választófal? Vagy közöttünk, a kinti világban is élnek emberek rabságban? Lehetséges, hogy az ember olyan valódi belső szabadságot nyerjen a hit által, amely nem függ a körülményektől? Ezek a gondolatok folyamatosan fel-felmerülnek bennem, amióta a Váci Fegyház és Börtön dolgozójaként közelről ítéldhetem meg az APAC-körlet működését.

Az alábbi interjúrészesletek írásos formában történő megjelenését az APAC-testvérekkel töltött idő, a „régibesz” találkozók¹ során kialakult beszélgetések, illetve a bibliakörös alkalmakon elhangzottak ihlették.

Portrék, interjúrészesletek

B. Lajos

Jó légkörű, szerető családba született, mégis vonzotta a bűn. Tizenöt évesen tört be először. Autószerelő szakközépiskolába járt, de nem fejezte be azt. Csábította a rossz társaság, megindult a lejtőn, és nem volt visszaút: javítóintézetbe került, majd a fiatakorúak börtönébe. Később futó kapcsolatai voltak, az élettársak váltották egymást. A társadalom morálját és szokásait egyszerűen nem tudta elfogadni. Cél-talan, kilátástalan életet élt, a bűn örvényében sodródott, bár ő maga ezt akkor nem így látta.

1993-ban 34 évesen ítélték el fegyveres rablásért, összesen huszonkét évet kapott. 56 évesen szabadul, 2015-ben. A váci börtönbe 1994-ben került. Ott történt, hogy egy este a zárkájában Istenhez kiáltott, aki – látva az őszinte és összetört szívét – hite szerint válaszolt neki.

---

1 A „régibesz” találkozók az intézet lelkesze, Csuka Tamásné által évente több alkalommal megszervezett közösségi együttlétek, amelyre az ország távoli részeiről is érkeznek szabadult hittestvérek – egymást bátorítani a korábban meghozott életdöntésben, épülni a hitben. A találkozók rendszerint (felkérésről függően iskolákban, fesztiválokon, istentiszteleti alkalmakon) bűnmegelőző szolgálattal egybekötött egy vagy többnapos együttlétek, amelyre családtagokat és érdeklődőket is szeretettel várnak, hívnak.

B. Lajos élő hite túlmutat a vallásoskodó ceremónián, békessége és személyes közössége van Istennel. Az intézetben működő bibliakörben zenél, tanít, és ha engedéllyel elhagyhatja a bv. intézetet, a börtönmisszió keretében más börtönökben is tanúságot tesz Isten szeretetéről.

„4 éve vagyok APAC- testvér. 19 éve, hogy Vácon vagyok, a már letöltött 20 évemnek egy részében Szegeden voltam.

18 évvel ezelőtt valaki beszélt nekem az Istennel való személyes közösségéről. Ez megdöbbenett. Úgy beszélt, mintha épp akkor jönne Istentől, mint közeli barátjától. Ez volt az első alkalom, hogy nemcsak a fülemmel, hanem a szívemmel is hallottam az örömhírt: Jézus kifizette bűneim büntetését a kereszten azért, hogy békességem és kapcsolatom lehessen az Örökkévalóval. A belé vetett hit által, kegyelemből megigazította az elrontott életemet. Ő adott valódi értelmet és célt a létezésemnek, ami nem más, mint egyre jobban megismerni őt.

Miután megtértem, volt sok értetlenség a többiek részéről, hogy hogyan jött ez a változás az életembe. Személyes tapasztalatom, hogy Isten jó. Lehajolt hozzám, bűnöshöz. Régen azt gondoltam, hogy a bűneimben békességem van, de ez nem volt igaz. Megtévesztésben éltem, így valójában önmagamat is becsaptam.

Ma már nem vagyok annak kényszere alatt, hogy az engem korábban »rabságban tartó« indulataimat követve hozzak döntéseket, és azért is hálás vagyok, hogy láthatom sok rabtársam életében is, ahogyan ők is szabadulnak fel a Jézus Krisztusba vetett egyszerű hit által.

Pár évvel ezelőtt az APAC-körletről szabadult egyik volt zárkatársam mondta az idebent együtt töltött évekkel kapcsolatban, hogy úgy emlékszik vissza életének erre az időszakára, hogy ekkor volt a legközelebb Istenhez. Mert valóban igaz az, hogy a nyomorúság közel viszi az embert Istenhez. Ahol nagy a bűn, ott még jobban kiárad a kegyelem.

A testvéri összetartás, a tudatosan meghozott életdöntés, és az intézet részéről ehhez nyújtott támogatás közelebb visznek minket ahhoz, hogy más célt is lássunk a szabadságvesztés büntetésének letöltésében. Például annak lehetőségét, hogy megosszuk az örömhírt, bizonyosságot téve fogvatartott társainknak és az intézet dolgozóinak. Mert Isten igéje nincs bilincsbe zárva! Elmondhatom, hogy a megtérésem óta sokkal inkább szabad vagyok, mint korábban, az úgynevezett „szabad” életemben, amikor mindenféle szenvedélyek és indulatok rabságában teltek a napjaim. Ma már értem, hogy akkor voltam valójában rab. Ha egy ilyen embert, mint amilyen én voltam, meg tudott ragadni Isten szeretete, akkor ezt bárkivel megteheti. Ő bármekkora mélységből képes kiragadni azt, aki hozzá fordul bizalommal.”

B. Gergő

Hosszú élettörténetről az ő esetében nem beszélhetünk, hiszen még nagyon fiatal, mindössze 24 éves. Életének sorsdöntő fordulatai bizonyágtételéből kiolvashatók.

„Az életem akkor kezdett el kisiklani, amikor általános iskolából átkerültem a gimnáziumba. Ott megpróbáltam minél vagányabb lenni és olyanokkal barátkozni, akik úgymond menők voltak. Ezek az emberek bűnözésből tartották fenn magukat. Nekem ez az életforma – kis energiabefektetéssel nagy pénzt szerezni – nagyon tetszett. Ahogy egyre jobban elsüllyedtem az éjszakai életben, úgy távolodtam el a családomtól, az emberi érzésektől. Az emberek szinte már megszűntek számomra létezni, csak azt láttam bennük, hogyan tudom őket kihasználni. A mindennapjaimba egyre inkább beépült a drog, Egyre jobban merültem bele a bűn mérhetetlen posványába. Mindennapos bulik, drogozás, csajozás, ez volt az életem. 2011-ben

bekerültem előzetesként a gyulai bv. intézetbe, rablással lettem meggyanúsítva. Bent a falak mögött nem sokat változott az életem, az emberekhez való hozzáállásom.

Később Vácra szállítottak. Amikor először részt vettem gyülekezeti alkalmon, kiállt egy ember, aki akkor már 18 éve töltötte a büntetését a falak mögött, és azt mondta, hogy jó az Isten. Én ezen akkor nagyon felháborodtam magamban. Hogy mondhat ilyet?

De azért mindannyiszor, amikor hallhattam a golgotai kereszt erejéről, egyre jobban vágyakoztam arra, hogy én is szabad lehessen lelkileg, hogy ne azok a gondolatok járjanak a fejemben, amelyek arról szólnak, hogy hogyan tudok majd kint könnyen pénzt szerezni, hanem olyan gondolatok legyenek bennem, amiket csak Krisztus adhat. Így telt el fél évem Vácson. 2012 márciusában visszaszállítottak a gyulai bv. intézetbe. Amikor egyedül voltam a zárkában, letérdeltem, és elkezdtem imádkozni Istenhez. Könyörögtem hozzá, hogy én is hadd tudjak neki tetsző életet élni, és adjon nekem is új életet.

Ekkor megtörtént a bűnvallásom, letettem a bűneimet, kértem Jézust, hogy vegye el tőlem őket. Megértettem, hogy azért jött, hogy a bűneimet mind felvigye a keresztre. Teljesen össze kellett törnöm ahhoz, hogy belássam: szükségem van Istenre!

Isten egyből üzent nekem a Biblián keresztül (Rómaiakhoz írt levél 10,9), hogy elfogadott, mint fiát, és nekem is örök életem van. Ekkor már új emberként mehettem a másodfokú tárgyalásomra, ahol az ügyész az ítéletem súlyosbításért fellebbezett. Ekkor Istent nem arra kértem, hogy engedjen szabadon, hanem arra, hogy ő látja az én szívemet és elmémet, ő tudja, hogy mennyi időre van szükségem ahhoz, hogy ne csak bent a börtönben, hanem kint, a való életben is meg tudjam állni a helyem, és tudjak kint is hitben járni. 2013. április 26-án szabadultam testileg is. Isten kegyelméből már rögtön a szabadulásom napján az első utam egy budapesti keresztény gimnáziumba vezetett, ahol egy drogprevenciós előadáson tehettem bizonyosságot Isten szeretetéről, szabadításáról, arról, hogy hogyan hozott ki a drogos múltam-

ból. Kecskeméten, ahol lakom, gyorsan sikerült beilleszkednem egy gyülekezetbe. Van munkám, levelezőn járok gimibe, és ha Isten is úgy akarja, akkor májusban érettségizek.

Már több szolgálatban is részt vehettem, például idősek otthonában, ifjúsági táborban, angoltáborban, istentiszteleteken szolgálhattam bizonyosságtétellel, és hiszem, hogy Isten még nagyon sok szolgálatot, missziót előkészít nekem, amiért nagyon hálás vagyok neki.”

Most következzenek interjúrészletek – életrajzi háttér nélkül – négy APAC-testvérrel, akik közül hárman még töltik büntetésüket, egyikük viszont már a börtön falain kívül szolgálja az Urat.

Sz. Róbert

„Hálát adok Istennek, hogy börtönbe kerültem, ahol valódi szabadságot kaptam. Itt ismerkedtem meg B. Lajossal, aki elhívott a vasárnapi istentiszteletekre, és felírt bibliakörbe is. Rendszeresen járok ezekre az alkalmakra. Kaptam az Úrtól hittestvéreket is a börtön falain belül, akikkel tudjuk bátorítani egymást, tudunk imádkozni egymásért. Börtönbe kellett kerülnöm ahhoz, hogy ezt a testvéri összetartozást megtapasztalhassam. Az Úr Jézusnak hála, a szívem mélyén teljesen kicserélődtem, bár még formálódok sok területen, de elmondhatom, hogy Isten kegyelméből valóban újjászülettem! Új szívet kaptam. Jézus lelkileg olyan gazdagságot adott nekem, amit nem cserélnék el a világ összes pénzéért sem. Továbbá sokkal szabadabbnak érzem magam itt a rácsok mögött, mint eddig odakint a civil életben, a bűneimben.”

V. Zoltán

„A kegyelem szó azt jelenti, hogy valami olyat kapunk, amit nem érdemlünk meg. Itt a börtön falai között ismertem fel, hogy erre a felülről jövő szeretetre, erre a meg nem érdemelt jóindulatra nem válaszolhatok továbbra is az istentelen életemmel. Jelenleg fegyházbüntetésemet töltöm, itt is használ most már az Úr, ugyanis testvéreimmel, akiket az Úr Jézusban kaptam, együtt tusakodunk imádságainkban, szolgálatainkban együtt küzdünk baj-társainkért, akik még nem ismerték fel, és így nem is fogadhatták el Isten kegyelmét, amit az Úr Jézus Krisztusban kínál mindannyiunknak. Néha nehéz ez a harc, de örömteli, mert az Úr harcol értünk, velünk, általunk. Ezt bizonyítja számtalan ember Krisztusban nyert új élete, akik számát mindig új testvérek születése gyarapítja. Dicsőség ezért Istennek mindörökké! Amen.”

K. József

„Hálás vagyok, hogy hívő testvérekkel együtt épülhetünk a hitben itt a börtön falai között is, és szolgálhatunk a Jézustól tanult szeretettel másoknak. Vallásos családban nőttem fel. Hittanórákon és a miséken hallottam Istenről, de ott csak vallási szokásokat ismertem meg, nem az Urat. Mindent el kellett veszítenem ahhoz, hogy feltétel nélkül tudjak hinni, és át tudjam adni az életemet Isten akaratának. Az ember élete teljesen megváltozik, ha személyesen találkozik Jézussal. Többé nem marad ugyanaz, aki volt. Velem is ez történt. Nem én vagyok bezárva, hanem mindazok, akik Isten nélkül élik az életüket.”

G. Zsolt

„Az elkövetett bűneim büntetése ért utol engem. Húszévesen börtönbe kerültem. Odáig süllyedtem, hogy gátlástalanul egy ember életére törtem, amiért 15 év fegyházbüntetést kaptam. Egyre lejjebb kerültem, a távolság csak egyre nőtt Isten és közöttem.

Pedig gyermekként bőséggel kaptam a gondoskodásból, szeretetből, mégsem tudtam ezt értékelni. A legrosszabb az volt az egészben, hogy azt hittem, jól csinálok mindent. Szinte semmit nem tanultam a hibákból, a rossz döntésekből. Ezt tette velem a bűn. Mert ezt választottam. Senki nem kényszerített. Ma már tudom, hogy a hazugság atyja volt az én istenem. Sokat ígért, de keveset kaptam, a végén pedig mindent elvett tőlem. Ekkor törtem össze. Csak a négy fal maradt, semmi más. Nemcsak a testem, hanem az egész énem börtönbe került. A szívem és a lelkem. Ott álltam egyedül, és senkinek se kellettem. Egy elrontott élet, összetört szív, teljes csódtömeg.

Mégis volt valaki, akinek így kellettem. A Mindenható, aki elküldte szent Fiát, Jézust, lehajolt hozzám. Az a szent Isten, aki gyűlöli a bűnt, és aki Jézusban eltörölte az egész emberiség bűneit, közel jött hozzám, megbocsátott. Szabaddá lettem. »Az Úr ugyanis Lélek: ahol az Úr Lelke, ott a szabadság.«² Megértettem, hogy Isten szabadítása az igazi valóság. Olyan helyzetből, szöveli állapotból hozott ki, amiből én képtelen voltam kikerülni, magamat megszabadítani vagy megtisztítani.

Hét hónapja fizikailag is lehulltak rólam a rabbilincsek, letelt az ítéletem. Egy valamit hoztam ki magammal: ő nem más, mint Isten. Bent ismertem meg személyesen őt, aki megváltotta az életemet! Neki köszönhetek mindent, aki úgy szeretett engem, hogy az egyszülött Fiát küldte halálba helyettem. Kegyelmet kaptam és örök életet Jézus Krisztusban. Isten gyermeke lettem, őt dicsőítem és szolgálom. Nem panaszkodom, van munkám kint, gyülekezethez tartozom, közösségem van Istennel. Vannak azért bukások is, de tudom, hogy ő mellettem áll, nem hagy el, nem vádol, vele mindig van újrakezdés. Egyedül övé minden dicsőség.”

Sz. Imre

Sz. Imrét emberölés miatt 1989 augusztusában életfogytiglani fegyházbüntetésre ítélte az egri bíróság. Imre nem értette, mi folyik körülötte, azt tervezte, hogy felakasztja magát, hiszen még csak 25 éves volt.

„1996 májusában átvittek a szegedi Csillagból Vácra, ahol sokszor éreztem azt, hogy félek, de nem tudtam, hogy mitől. A helyzetet nehezítette, hogy megtanultam azt, hogy a börtönben nem szabad sírni, mert az a gyengeség jele, így, ha kimutatom az érzéseimet, a többiek céltáblájává váltam volna.

Isten szeretetéről először B. Lajos, váci fogvatartott kezdett el velem beszélgetni, elmesélte nekem megtérése történetét, ami előtt értetlenül álltam, hiszen nincs az embereknek a tudatában, hogy mi is az a megtérés. Lajos sokszor mondogatta nekem: »Jézus Krisztus szeret téged, a te bűneidért is meghalt.« Azt hittem, hogy Lajos megbolondult, hiszen korábban csak a lányokról, a fegyverekről és a rablásokról beszélgetett velem. Egy idő után a beszélgetések már megterhelők voltak számomra, menekültem Lajos elől, és ha kérdezett engem erről, azt mond-

2 Pál második levele a korinthusiakhoz, 3. rész 17. vers

tam neki, hogy persze, hiszek Istenben, elmondok néha egy „miatyánkot”, egy „üdvözlégyet”, de ezzel nálam le van tudva a hit kérdése.”

1997. január 6-án, a születésnapján Imre nagyon várta, hogy meglátogassák, hogy valakitől kapjon végre egy kis szeretetet. Ez azonban elmaradt, ami nagyon mélyen érintette, így másodjára is arra az elhatározásra jutott, hogy felakasztja magát.

„Isten ekkor érintett meg engem egy rabtársam – K. Zoltán – által, aki ugyanezen a napon leült az ágyamra és elkezdett nekem beszélni az Úrról, az ő szeretetéről és hosszútűréséről. Erre a válaszom annyi volt, hogy: »Ha Isten igazán szeretne, akkor nem lennék itt!« Zoltán azonban tovább beszélt nekem Jézusról, és ekkor mintha egy tört szűrtak volna a szívembe: már nem érdekelt az, hogy ki látja a könnyeimet, csak befordultam a fal felé, és még aznap éjjel megszólítottam Isten, a bocsánatát kérve. Őszintén megbántam bűneimet és azt, hogy mennyi éven át menekültem előle. Akkor ott nagyon mélyről felszakadtak dolgok, őszintén megvallottam az Úrnak, hogy mennyire fáj mindez, és elmondhatom, hogy akkor ott bűnbocsánatot nyertem, valóban egy új kezdetet, tiszta lapot kaptam! Másnap reggel kinyitottam a bibliámat Ézsaiás próféta könyvéénél, ahol ezt olvastam: »Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy...«³ Ekkor már tudtam, hogy Isten igéje valóságosan életre kelt a szívemben.”

Ezek után gyökerestől megváltozott Imre élete és viselkedése. Mindenkinek visszaadta azt, amit korábban tőlük elvett. A fogvatartottak azt hitték róla, hogy megbolondult, hiszen elkezdte hirdetni az evangéliumot. Megbeszélte két rabtársával, hogy minden reggel, délben és este közösen imádkoznak. Mindennapi cselekedetei közé tartozott a bibliaolvasás és mások bátorítása.

„Megírtam szüleimnek a megtérésemet, a válaszuk azonban erre az volt, hogy kitagadtak, mondván, »vallást váltottam«. Nekik – ahogyan korábban nekem is – a vallás csak a hagyományt jelentette, nem pedig a Jézussal való személyes kapcsolatot. Levelet írtam az általam korábban megbántott embereknek is, bocsánatot kérve tőlük. Feleségem a hosszú börtönévek alatt elvált tőlem, én mégis elmondtam egy imádságban Istennek, hogy szeretnék hazamenni. Ez 1999-ben történt.”

2000 márciusában a bv. bíró előtt kellett megjelennie, ahol is megtudta, hogy a másodfokú bíróság két minősítést (előre megfontolt szándék, aljas indok) elvett korábbi ítéletéből, ezért átkerült a 15 éves szabadságvesztési kategóriába. Már „csak” a nyereségvágy és a különös kegyetlenség képezte a minősítés tárgyát. A bv. bíró közölte vele, hogy feltételesen szabadlábra bocsátja; ez eljutott ugyan Imre tudatáig, de először nem hitte el, hogy ilyen megtörténhet vele. Pártfogó felügyelőt sem kapott.

„Természetes volt számomra, hogy a börtönben megtapasztalt élő gyülekezeti életet a kinti életben is folytatom, ezért szabadulásom után gyülekezetet kerestem. 2000 áprilisában ott ismertem meg mostani feleségemet, akivel keresztény házasságot kötöttünk, és akivel együtt szolgálunk.”

Imre szabadulását követően visszament arra a településre, ahol egykor a bűncselekményt elkövette, és akitől csak tudott bocsánatot kért, megosztva velük azt,

3 Ézsaiás könyve, 43. rész 1. vers

hogy mit tett vele Jézus, hogyan nyert kegyelemből bűnbocsánatot és új életet.

Azóta elvégzett egy bibliaiskolát is, kitűnő eredménnyel. Élete és megtérése példaként áll a fogvatartottak előtt, így időnként visszajár a váci börtönbe bizonyoságot tenni. Saját gyülekezetet alapított Kápolnán, szívén viselve a közösség tagjainak sorsát.

T. László

T. László 2013 februárjában szabadult az APAC-körletről, ahol társait bátorító, erős jellemű, szilárd emberként ismerték meg. Szabadulása előtt két nappal azonban tragikus hír érkezett: felesége és kisgyermek a saját otthonukban bekövetkezett baleset miatt szénmonoxid-mérgezésben meghaltak.

„Ha az Úr nem vigasztalna, és nem tartana meg engem ebben a fájdalmas helyzetben, akkor biztosan állíthatom, hogy nem lenne erőm ahhoz, hogy ne menjek vissza a bűnözésbe, ne nyúljak az alkoholhoz, vagy akár öngyilkos gondolatok ne temessék maguk alá. Tudom és érzem, hogy Isten az, aki megerősít engem, és erőt ad. Most élem át igazán azt, amit az Úr mond az ő igéjében: „Elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm a te erőtlenséged által ér célhoz.”⁴ A boldogságom forrása már nem a körülményeimben van, mint korábban, hanem a vele való kapcsolatban. Hálas vagyok, amiért átélhetem naponta az Úr Jézus közelségét, vigasztalását és azt, hogy Szentlelkével újra meg újra megerősít engem a küzdelmekben. Hálas vagyok az APAC-testvéreimért, az összetartó benti gyülekezetért és azért, hogy az Úr kegyelméből többnyire a szabadulás után is megmaradnak ezek a testvéri kapcsolatok. Sok bátorítást, imát és segítséget kapok a szabadult testvéreimtől. A „régiből” találkozók mindig öröm hallani, kinek hogyan alakult a Krisztusba vetett hit által kapott új élete a szabadulás után. Hiszem, hogy az én bizonyágtételemet, feleségem és kisgyermekem elvesztését is felhasználja az Úr abban, hogy az ő ereje az én összetört életemen keresztül másokat vigasztaljon. Ha ő képes engem megtartani, és békességet adni a szívembe a családi tragédia mélységében, akkor ő valóban elég hatalmas ahhoz, hogy Szentlelke által bármikor a mélységből kihozzon és megtartson embereket!”

B. Lajos

(a bibliakör kántorának bizonyágtétele – folytatás)

„A kegyelem útja nem más, mint az érdemtől független jóindulat, a kiengesztelődés útja, amikor azt adom valakinek, amit nem érdemel meg. Isten pontosan ezt teszi velünk, és ezek nemcsak szavak, hanem valóság. Jézus a legdrágább árat fizette ki azért, hogy a kegyelem ingyen a miénk lehessen, a hit által.

Hiszem, hogy ebben a földi életben a legnagyobb hiánycikk a felülről való szeretet, ami nem vár vissza semmit, nem vet a szemünkre semmit. Isten pontosan ezt tette velem is. Nem hánytorgatott fel semmit, hanem csendesesen bejött az életembe. Ezt válaszként adja Isten annak, aki elkezdti őt keresni.

A legnagyobb dolog, amit Isten tehet az emberrel, nem az, hogy a körülményeit változtatja meg, hanem, hogy magát az embert!

---

4 Pál második levele a korinthusiakhoz, 12. rész 9. vers

Jézus belülről szabadított meg. Sokra értékelem a fizikai szabadságot – ami, azt gondolom, érthető, hiszen már 20 éve élek a börtön falai között –, de mégis, kérdem én, mit érne akkor a szabadságom, ha alkoholistaként, kábítószerfüggőként, egyik nőtől a másikig futkosó férfiként élnék kint a szabad életben? Korábban így éltem...

Ha az emberek látnák azokat a láncokat, amikkel meg van kötözve az életük (ez lehet bármilyen függőség, a pénz imádata, vagy akár egy bálványjárást vált párkapcsolat), megrettennének. Isten ezekből a láthatatlan bilincsekből akar megszabadítani bennünket. Hiszem, hogy az ember szabaddá válhat a körülményektől!

»Mert a keresztről való beszéd bolondság ugyan azoknak, akik elvesznek; de nekünk, akik megtartatunk, Istennek ereje.«⁵

A legjobb dolog az életemben, hogy Jézussal élhetek. Nem a Váci Fegyház és Börtön foglya vagyok, hanem az Úr Jézusé. Sokáig a bűnt szolgáltam, most már az igazságot szolgálom. Az igazság pedig egy élő személy – Jézus –, aki nemcsak igazság, hanem út és élet is, ahogyan ezt ő maga mondta, és én hittel elfogadtam őt és a tőle kapott új életemet.

Megkaptam mindazt, ami ezen a világon a legtöbbit ér: békességem van Istennel és békességem van az emberekkel is, akik – bevallom – korábban gyakran idegesítettek. Megtérésem óta folyamatosan gyomlálja ezt ki belőlem Jézus. Ő tanít szeretni és úgy látni az embereket, ahogyan ő látja őket.”

Záró gondolatok

A büntetés-végrehajtási intézet adta kereteken belül lehetőség nyílik arra, hogy a fogvatartottak – a helyzetükből adódó speciális fizikai, mentális és lelki állapotukból kiindulva – segítséget kaphassanak ahhoz, hogy új belátással és más alapokon újraértelmezzék az életüket.

A vallásgyakorlást tekinthetjük belső indíttatásból fakadó magánügynek, ugyanakkor a bűn és bűnözés már korántsem tekinthető annak. Az egyes felekezetek az utóbbi időben egyre inkább felismerik, hogy egymással összefogva hatékonyabban tudnak hozzájárulni a büntetés-végrehajtás céljainak megvalósításához, és igyekeznek segítséget nyújtani a szabadságvesztés letöltése után is a szabadultak társadalomba való beilleszkedésében.

Isten ma is megszólítja az embereket, és vonzza őket feltétel nélküli szeretetével. Előtte nincs különbség férfi és nő, gazdag vagy szegény, tanult vagy tanulatlan, szabad vagy fogoly között. „Mert nincs különbség: mindenki vétkezett, és híján van az Isten dicsőségének. Ezért Isten ingyen igazítja meg őket kegyelméből, miután megváltotta őket a Krisztus Jézus által.”⁶

5 Pál első levele a korinthusiakhoz 1. rész 18. vers

6 Pál levele a rómaiakhoz, 3. rész 22–24. versek

Történelmi lecke mai bv.-seknek

Magyarországon a kiegyezést követően egyre sürgetőbb feladatnak bizonyult az igazságszolgáltatás modernizálása. A 1868. évi LIV. törvénycikk kimondta a törvény előtti egyenlőséget, s a nemesi előjogokat megszüntette. 1869. május 1-jén megalakultak a felsőbbíróságok. Nagyszabású törvénykezési munka után az 1871. évi XXXI., XXXII. és XXXIII. törvénycikkek megalkotásával megkezdődhetett a magyarországi igazságszolgáltatás szervezeti rendszerének felépítése.¹ Bittó István igazságügy-miniszter 102 újonnan alakított törvényszékre hirdetett elnöki állást, 72 törvényszék mellé ügyészi „állomást” is terveztek, 1872-re 166 ügyészt és alügyészt neveztek ki.² Az ügyészek feladatává vált többek közt a törvényszéki börtönök és a járásbírói fogházak felügyelete. Az ügyészi felügyelet a fogvatartottakkal való bánásmódot, a rabok élelmezését, elhelyezésük higiéniai vonatkozásait vizsgálta. Tiszte volt még a fegyelem ellenőrzése a rabok s az örök vonatkozásában egyaránt.

Az ügyészek mindezekről gyakori ellenőrzésekkel győződtek meg. Amennyiben hiányosságokat tapasztaltak, intézkedtek azok megszüntetéséről. Meghallgatták a rabok panaszait. A közvádlo szerepét betöltő ügyészeknek az akkori büntetés-végrehajtás siralmas állapotával való megküzdés a frissen szerveződött igazságszolgáltatás még le nem tisztult jogköreivel hatalmas terhet jelentett.

A királyi ügyészi kar egyik legtehetségesebb, a börtönügyre „szakosodott” tagja Tóth Mór volt. 1865-ben szerzett ügyvédi oklevelet, pályáját Pest vármegye királyi ügyészeként kezdte. Betöltött tisztségeiben végzett becsületes, fáradhatatlan és megalkuvásmentes munkájának köszönhetően kora tekintélyes szakembereként ismerték el.³

Ezen írás gerincét Tóth Mór *Tanulmányok a börtönügy terén* című, 1874-ben Egerben megjelent munkája adja, amelyben a szerző a börtönök igazgatásával kapcsolatos gyakorlati tapasztalatait, elképzeléseit tette közzé. A célom az volt, hogy párhuzamot vonjak Tóth Mór elképzelései és a napjainkban működő büntetés-végrehajtás gyakorlata között. Természetesen a teljesség igénye nélkül téve ezt, legfőképp azokra a területekre fókuszálva, amelyeken az azóta eltelt közel másfél évszázad nem változtatott. Érdekes kérdésnek tartottam ugyanakkor, hogy Tóth Mór saját korában reformértékű felvetései, javaslati, hogyan épültek be a mai büntetés-végrehajtás rendszerébe, illetve maradt-e egyáltalán kézzelfogható nyoma papírra vetett gondolatainak.

1 Nánási László: A magyar királyi ügyészség története 1871-1945. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem. 45. o. - doktori.bibl.u-szeged.hu/895/

2 Nánási: i. m. 49. o.

3 Tóth Mór alakjának és munkásságának dr. Estók József állít emléket a Börtönügyi Szemle utolsóévi számában. Lásd Estók József: A magyar börtönügy arcképcsarnoka. Tóth Mór (1843-1902). Börtönügyi Szemle, 2013. 2. 81-88. o.

Mint már említettük: 1872-ben a magyarországi börtönök felügyeletét a királyi ügyészek vették át. Az átvételig a hazai büntetőintézetek a korrupció melegágyának számítottak, mint azt Tóth Mór érzékletesen leírja.⁴ A várnagyok – az akkori börtönparancsnokok – a saját belátásuk szerint helyezték el a fogvatartottakat. A várnagy döntött a fogvatartott által végzett munkáról, engedélyezte a családtagok látogatását; „szereplésének minden ága egy-egy jövedelmi forrás volt... valamennyi... között azonban legdúsabb volt az élelmezési forrás.”⁵ A családtagok által beadott csomagok nagy száma lehetővé tette számára, hogy kevesebb fejadagot főzessen, mindamellett a csomagokat meg is dézsmálta. A kevesebb étel s annak erősen kifogásolható minősége miatt nőtt a beteg fogvatartottak száma; s mivel a beteg rabok emelt fejadagot kaptak, így abból még többet lehetett elsikkasztani. Mindennapos volt a tiltott tárgyak becsempészése, a fogvatartottak rokonaival, bűntársaival való kapcsolattartás, a szökések elősegítése.

Ezek az áldatlan állapotok csak nagyon lassan tudtak úrrá lenni az 1872-es átvétel után. Ehhez – Tóth Mór szerint – nem az akarat, hanem a tapasztalat hiányzott. A munka megkezdéséhez legelőször is tájékozódni kellett a fennálló állapokról. A tájékozódás három fő irányban indult meg.

Először is fel kellett térképezni biztonsági, egészségügyi stb. szempontból a börtönépületeket s azok infrastruktúráját. Másodsorban meg kellett ismerni a rabok előéletét, bűncselekményüket, személyiségüket. Harmadrészt tájékozódni kellett a börtönszemélyzet állapota felől. A korabeli személyzet többségének mentalitása a régi rendszer rossz örökségét tükrözte; Tóth Mór javaslata szerint a személyzet tagjainak gondos átválogatásával nagymértékben visszaszorítható lenne a korrupció és a rabok iránt tanúsított kegyetlen bánásmód.

Megyei börtön a 19. század első felében

A korabeli öröknek központilag írásba foglalt kötelmei, teendői nem voltak. Így az elszámoltatásuk is nagyrészt kudarcba fulladt kötelességszegés esetén. Mindezen hiányosságok megszüntetésére Tóth Mór írásba foglalta a börtönszemélyzet számára előírt rendszabályokat, melyet már akkor „Szolgálati utasítás”-ként határozott meg⁶:

„ Szolgálati utasítás a fogház-felügyelő részére

A fogház- vagy börtön-felügyelő a fogházban tartáság folytonos fentartásáért felelős; a fogházi helyiségek: folyosók, lépcsők naponként megtisztítandók és szellőztetendők; a szobapadlók vagy padlatok hetenként egyszer felsúrolandók.

4 Tóth Mór: Tanulmányok a börtönügy terén. Eger, 1874. 13–16. o.

5 Tóth: i. m. 16. o.

6 Az utasítás-javaslatot – mint Tóth Mór könyvének egyéb részleteit – a szedés hibáit figyelmen kívül hagyva az eredeti helyesírással közöljük.

A foglyok testének tisztán tartására gondos figyelem fordítandó, s a fogoly addig tiszta börtönbe nem helyezendő, míg egészen tisztán meg nem mosdattatik és tiszta ruhába nem öltöztetetik.

A foglyok által behozott ruhák feleslege: úgymint szűrők, subák, vagy nagyobb felöltönyök tőlök elveendőek s azok gondosan becsomagolva, megszámozva elteendőek addig, míg a fogoly ki nem szabadul, vagy ezen ruhák a hozzá tartozóik által ki nem kéretnek, mely esetben az átvevőktől rendes elismervény veendő.

Jelentés nélkül egy rabot sem szabad bármi kedvezésben sem részeltetni, vagy azt más börtönbe helyezni, vagy bármi munkára alkalmazni.

A börtön-felügyelő köteles reggelenként és esténként körutat tenni a börtönökben s ott magának úgy a rendről és tisztaságról, valamint a börtönsszabályok megtartásáról meggyőződést szerezni, a magokat jelentkező panaszosokat feljegyezni, s a tapasztaltakról a királyi ügyésznek jelentést tenni.

A börtön-felügyelő kötelessége felügyelni arra, hogy a börtönőrség szolgálatát szigorúan teljesítse, hogy őrhelyén mindenki éber és gondos legyen, evégből éjjelenként az idő bizonyos szakában tartozik meggyőződést szerezni az iránt, vajjon a szabályos őrködés nem hanyagoltatik-e el?

A börtön-felügyelő köteles a közmunka feletti felügyeletet vezetni, és azt szabályos napló és főkönyv vezetésével nyilvántartani.

A rabok körüli bánásmódnál a durvaság és Önbíráskodás tilos, s azért a börtön-felügyelő köteles arra ügyelni, mikép a börtönőrök szigorú, komoly modort kövessenek, és a szidalmazástól, szemrehányástól és tettelegességektől tartózkodjanak.

A börtönbeli ingóságok, ruhatár feletti felügyelet a börtön-felügyelő kötelessége, azért ezek felett a legszigorúbb nyilvántartás vezetendő.

Az élelem szabályos kiszolgáltatása felett tartozik a börtön-felügyelő szigorúan ellenőrködni; s úgy a főző- mint a mosó-konyha felett rendes felügyeletet vinni.

A börtön-felügyelő köteles reggelenként a királyi ügyész, vagy annak távollétében, helyettese előtt megjelenni, s a tapasztaltakról jelentést tenni, s az alkalommal a rabok létszáma, állapota, úgy az őrség mikénti felosztása, a közmunkára kijelölt rabok száma, nemkülönben az a napi élelem felől jelentést tenni, s a magukat jelentő panaszosokat elővezettetni.”⁷

A fent megfogalmazott kötelmekkel Tóth Mór az akkori intézetparancsnokok feladatait kívánta meghatározni. A tervezetet gyakorlati szempontból boncolgatva megállapíthatjuk, hogy az ellenőrzési tematika alapjai a közel 150 év alatt mit sem változtak; ugyanakkor a büntetés-végrehajtás feladatainak differencializálódása következtében számos ponton (pl. a kényszergyógykezelés, ideiglenes kényszergyógykezelés, idegenrendészeti őrizet, pénzbírságot helyettesítő elzárás ellenőrzése) kibővültek. Az utasítás-tervezet a börtönök felügyeletét ellátó ügyészek ellenőrző munkájának kiindulópontjaként is értelmezhető. Napjainkban a bv. ügyészek ellenőrzik – ugyanúgy, mint a 19. század végén – a fogvatartás körülményeit (az elhelyezési és higiéniai feltételeket, az

7 Tóth: i. m. 27–29. o.

élelmezést, a munkáltatást) és az egyes szakterületekre vonatkozó szabályok maradéktalan betartását. Fogvatartotti meghallgatásokat tartanak, és kivizsgálják a panaszokat.⁸

Tóth Mór elképzelése szerint a börtönélet mindennapjainak megszervezését, szakmai és gazdasági irányítását a fogházfelügyelőknek kell ellátniuk – az egy személyi felelősség már a várnagyok esetében is fennállt –, biztosítva a büntetőintézetek törvényes működését, ezáltal csökkentve a túlterhelt királyi ügyészség bürokratikus terheit. A fogvatartottakkal közvetlenül foglalkozó állományt, az ún. *kezelő személyzetet* a kulcsos börtönészek és a börtönőrök alkották, akik feltétlen engedelmességgel tartoztak felettesüknek, a fogházfelügyelőnek. A klasszikus értelemben vett végrehajtó állomány kötelmeit Tóth Mór a következőképpen fogalmazta meg:

„Szolgálati utasítás a börtön-mester (kulcsos börtönész) számára

A kulcsos börtönész felelős a börtön-szobák tisztaságáról, és az abban uralkodó rendről, az élelem rendes kiosztásáról, világításáról és szellőztetéséről, az örök rendes elhelyezéséről; miért is köteles:

A börtön-szobákat naponként háromszor sorban megjárni, és pedig reggel a felkelés után. Délben az ebéd, és este lefekvés után, amikor is minden előforduló rendetlenséget kiegyenlíteni, szükség esetén a fogház-felügyelő közbejöttével; vagy azon esetben, ha az ügy sürgős volna, annak mellőzésével is, a királyi ügyészséghez szóbeli jelentést tenni.

A kulcsos börtönész köteles szigorúan felügyelni arra, hogy a rabok valamely tiltott tárgyat börtöneikbe be ne csempészhessenek, azért tartozik minden rabot mindannyiszor, valahányszor azt a börtönbe elcsukja, szorgalmasan megmotozni, a netalán nálok talált tárgyakat, vagy élelmi neműt elkobozni, az esetet a királyi ügyészséghez feljelenteni.

Minden előforduló visszaélésekért és rendetlenségekért első sorban a kulcsos börtönész felelős; s az esetben, ha kiderül azon körülmény, hogy vagy az ő hanyagsága, vagy elnézése okozta a szabálytalanságot, hivatali állásától felfüggesztetik, s ellenében fegyelmi eljárás indíthatóan, szigorúan meg is fenyítetik.

Szolgálati utasítás a börtönőrök számára

- 1. A szolgálati napokban a börtönőrök kötelesek tiszta ruhával és fegyverrel józanon előállni, és kötelességeiket: úgymint az öröködést, a rend és tisztaságrai felügyeletet szigorúan teljesíteni. A hanyag és részeges egyén állását veszti.*
- 2. Azon börtönőr, ki állomását elhagyja, vagy azon elaluszik, állásától felfüggesztetik.*
- 3. A börtönőrök a rabokkal komolyan tartoznak bánni, s azokat szidalmazni vagy bántalmazni tiltatik.*
- 4. A fogolytól bármit is elvenni, cserélni, velők alkut kötni szigorúan tiltatik. Ajándékot, vagy kedvezményt a szolgálati visszaélés rovására elfogadni mindenki őrizkedjék, ellen esetben állását kockáztatja.*

Minden visszaélést, rendetlenséget, ami tudomására esik a börtönőrnek, tartozik a ki-

⁸ Vö. Berezki Zsolt: A magyar büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete – szakmai munkájának elvei, gyakorlata. Börtönügyi Szemle, 2006. 2. 35. o.

rályi ügyésznek feljelenteni, ellen esetben hallgatása által büntárssá avatja magát, és amellett, hogy állását veszti, még szigorú büntetésnek teszi ki magát.

Az órszobában dőzsölni, részegeskedni tiltatik s az esteli kapu-zárás után, a fegy-ház udvarát a szolgálatban levő börtönőröknek elhagyni szigorúan tiltatik.

Minden börtönőr egy héten 24 órai szabad napot élvez, és

Előforduló utazás, rabkísértés alkalmával a börtönőrök a legszigorúbb katonai rendet tartoznak követni, s vezetőjüknek feltétlenül engedelmességni.

Felelősség melletti felügyelet a börtönőrök szolgálata és magaviselete felett a fogház felügyelőt illetően, a börtönőrök szigorú engedelmességgel tartoznak magukat annak irányában viselni.

Kisebb vétségért, fegyelmileg fognak a börtönőrök büntettetni.

Ezen rendszabályok szerkesztésük után a kezelő személyzet előtt felolvasandók, általok aláírandók, egyeseknek kézbesítendő, és a fogház felügyelő, börtön mesterek és börtön örök szobájában kifüggesztendő lennének.⁹

Az imént ismertetett tervezet kapcsán, a két korabeli beosztásban – börtönmester/kulcsos börtönész, börtönőr – szolgálatot teljesítő személyzet kötelességei és a szolgálati szabályzat ma is létező megfelelője között kísérteties hasonlóságot lehet felfedezni. A börtönmester/kulcsos börtönész jelenkori megfelelője a körletfelügyelő, a börtönőre pedig a biztonsági felügyelő. A korabeli beosztásokkal szemben ma is hasonló, ha nem megegyező elvárások vannak megfogalmazva. S ha jobban belegondolunk, miért is változott volna meg a „kezelő személyzet” alapvető feladatköre. A fogvatartott fogvatartott maradt, a felügyelő pedig felügyelő. Az elmúlt évszázadokban lezajlott társadalmi és technikai fejlődés ezen a téren mit sem változtatott.

Tóth Mór rendszabályokat alkotott a rabok számára is. „Miután pedig magok a rabok is tétovában vannak a tilos és szabados cselekményekről, ezek részére szinte egy házi rendszabály készítendő, melynek főbb alapvonalai a következők lennének.”¹⁰

„ Börtön-szabály

1. A rabok reggel, nyáron 5, télen pedig 6 órakor felkelni kötelesek.
2. A tisztaság fentartása végett kötelesek a rabok a felkelés, úgy munka után is megmosdani és fésülni, s e végből minden rab köteles magának fésűt, szappant és törölő ruhát tartani.
3. Minden rab köteles fekhelyét rendesen megágyazni, s tisztán tartani, a szalma-zsákokból a szalmát bármi czélra kihúzni tiltatik.
4. A börtönoszobák és folyosók tisztán tartására a szobát lakó rabok közül, mint sorosak naponként kettő tartozik felügyelni, a padlatot felsöpörni és felsúrolni, az ablakokat és falakat leporolni és törülgetni, és a börtönoszoba szellőztetésére felügyelni.
5. A börtönökben minden zaj, lárma, bármi néven nevezendő játék, úgy a dohányzás: szigorúan tiltatik.
6. A börtönbeli tárgyakat, úgy a falakat és padlatot rongálni és piszkítani tilos.

9 Tóth: i. m. 29–32. o. – A könyv 32. oldalán található lábjegyzet szerint ezt a két részből álló utasítást érvénybe léptették a Tóth Mór felügyelete alá tartozó egri királyi börtönökben 1872 elején.

10 Tóth: i. m. 32. o.

7. Akinek a rabok közül panasza van, magát a börtön-felügyelő által a királyi ügyészhez bármikor felvezetheti.

8. A szabályok áthágói fegyelmi úton a legszigorúbban fognak büntettetni.”

A rabok részére készült rendszabályok minden börtönben felolvasandók, s nagy betűkkel nyomtatott táblázatokban a börtön-szobákban kifüggesztendőek lennének.”¹¹

A Tóth Mór meghatározta viselkedési normák, amelyeket a raboknak követniük kellett, még ma is megállják a helyüket.

Napjainkban a fogvatartott befogadásakor az intézet nevelési csoportjának vezetője nevelői befogadása során az illetőt tájékoztatja:

- az intézet házirendjének szabályairól és normáiról,
- a munka-, tűz- és balesetvédelmi előírásokról,
- jogairól,
- kötelezettségeiről,
- kapcsolattartásának szabályairól.

A dohányzást leszámítva tehát lényegében mindazokról a szabályokról, amiket Tóth Mór majd 150 éve lefektetett.

A börtönszemélyzet, illetve a fogvatartottak viselkedése vonatkozó szabályokat, amelyekre mai is építenie kell egy büntetés-végrehajtás szervezetnek, Tóth Mór méltán tekintette a „börtön-kezelés” alapkövének. Helyesen ismerte fel, hogy a rabok elé állított házirend betartatása nehéz, de egy börtön életében az egyik legfontosabb feladat. Több száz embert összezsúfolni és kordában tartani, ellenőrizni, felügyelni és irányítani csak a rendszabályok betartásával, az őrzést végző személyzet tekintélyének fenntartásával lehetséges.

Tóth Mór kiemelt figyelmet fordított a kezelésére bízott börtönök higiéniájára, s annak fenntartását elhanyagolhatatlan feladatként határozta meg. Az 1870-es években is túlszűfolttsággal küzdöttek a börtönök, amely alapvető követelménnyé tette a járványok és fertőző betegségek visszaszorítását. A *Tanulmányok a börtönügy terén* hosszú oldalakon keresztül foglalkozik a tisztaság és rend megteremtésével. Napjainkban a bv. intézetek gazdasági helyzetükhöz mérten igyekeznek az évi higiéniai meszelést kivitelezni. A zárkák állapotát nagymértékben meghatározza a börtönlakók magatartása; a lakózárkájukra és környezetükre igényes fogvatartottak esetén akár 2–3 évet is lehet várni a soron következő meszeléssel.

Érdeemes idéznünk, hogy Tóth Mór egy zárka – a korabeli szóhasználattal: börtön-szoba – felszerelését hogyan gondolta el. A börtön-szoba felszerelése áll:

„1-ör Egy falra erősített fogasból, melynek kétszer annyi tartójának (fogának) kell lenni, mint ahány egyénre van a börtön berendezve.

2-or Egy fali naptárból, annak megakadályozására nehogy a szabadulás idejét számító és magát az időben orientálni szerető fogoly azt börtön ajtóra, vagy pedig a falra kénytelen legyen felírni, vagy felvéni a hét napjait jelző V. H. K. Sz. Cs. P. SZ. betűit, mi csak a tisztaság rovására történék.

3-or A börtön-rendszabályokat tartalmazó s erős papírra ragasztott házi-rend táblából, hogy mindig előtte legyen agy szabadalma, mint tilalma a börtönéletnek.

11 Tóth: i. m. 32–33. o. – A könyv 33. oldalán található lábjegyzet szerint a raboknak szóló Börtön-szabály is érvénybe lépett az egri királyi börtönökben 1872 elején.

4-er A névmutató fejtáblákból.

5-ör Az ágy-, vagy fékpadokból.

6-or Az asztalból s körüle levő padokból.

7-er Pökdőső ládákból, száraz homokkal.

8-or A vizes edényekből, s ha még belső árnyékszékkel nem bírna a börtön-szoba, az ürülő csöbörből.”¹²

Jankó János: Életkép a börtönből (Vasárnapi újság, 1868.)

Mindezekből mára a következők maradtak, illetve a zárkák a következő berendezési tárgyakkal egészültek ki:

- fogas,
- a fogvatartottak számára bármikor elérhető Házirend,
- ágy,
- a fogvatartottak személyes tárgyai elhelyezésére szolgáló szekrények – a zárka befogadóképességének megfelelően,
- szemétyűjtő edény, takarítófelszerelés a hozzá tartozó tisztító szerrel,
- minden zárkában található mosdó, mellékhelyiség,
- a büntetés-végrehajtás által biztosított felszerelések (takaró, párna, huzaatok, evőeszközök stb.),
- tükör,
- központi sugárzású rádióadás hallgatására szolgáló hangszóró,
- tv-készülék – „csak adható” minősítéssel,
- dohányzó zárkában hamutál – kiváltva a pökdőső ládát,
- ruhaszárító.

Tóth Mór fontos szempontként tartotta számon a rabok fürdetését, hajuk és arcszőrzetük nyíratását. Jelen szabályozás szerint a fogvatartottnak heti egy alkalommal kötelezően biztosítani kell a meleg vizes, zuhanyrendszerű fürdés

12 Tóth: i. m. 38-39. o.

lehetőségét. A börtönlakóknak pedig kötelező ezt igénybe venniük. A heti alkalmak számát az adott bv. intézet vezetője saját hatáskörben bővítheti. Lehetőségük van havonta egyszer a fodrászat térítésmentes igénybevételére. A fogvatartottak naponta a részükre kiadott lavórban meleg vizet kérhetnek, amelyet a zárkán belüli tisztálkodásra vagy ruházatuk mosására tudnak felhasználni. Az elhelyezésükre szolgáló zárkákat, kötelezően, napi szinten maguknak kell takarítaniuk.

A fogvatartottak ételmezése a büntetés-végrehajtási intézetek gazdálkodásának egy olyan fontos területe, amely a 19. század végén is és mai is, az éves költségvetés számottevő hányadát tette/teszi ki.

Tóth Mór fontosnak tartotta, hogy a rabok megfelelő ételadagjukat rendszeresen, napi szinten megkapják, mindamelllett, hogy az étel ízletes és tápláló legyen. Hangsúlyozta, hogy az elégtelen ételmezés megbetegedéseket okoz, s a börtön lakóinak közhangulatát is kedvezőtlen irányba befolyásolja. „A rossz ételmezés számtalan rosznak szülő anyja. Nemcsak kedélyileg komorrá, daczossá és békételemné teszi a fogjokat s ez által közvetve megnehezíti a[z ügyészi] vizsgálatot, hanem előidézi a kórházi betegek szaporodását is. Azért a börtönök kezelőinek legelső sorban örködniök kell az ételmezés jóságá felett” – írja.¹³

Gyökeres változtatásokat javasolt az ételmezés akkori rendszerében. A vállalkozókat meneszteni szándékozta, s az ellátás házi kezelésbe vételét képzelte el, mivel a napi ételmezéssel járó tevékenység a raboknak hasznos, értékteremtő munkát jelentett volna. Tóth Mór – mindezek mellett – a meglévő rendszerben megbújó mérhetetlen korrupció felszámolását remélte, s jelentős költségmegtakarítással számolt. A főzés és kenyérsütés elvégzése kapcsán – jellemzően – női rabokban gondolkodott. Megfelelő szakmai irányítás és felügyelet mellett a házi ellátás mai is működik, sőt az elmúlt években rohamos fejlődésnek indult.

Az elképzelés létjogosultságát mi sem bizonyítja jobban, mint egy 1888. évi minisztérium jelentés részlete: „A fegyenczek ételmezése és foglalkoztatása a minisztérium működésének megkezdésekor nálunk bérlők kezébe volt, akik a fegyintézetet lehetőleg kizsákmányolni igyekeztek s azoknak nagy erkölcsi károkat okoztak. A helyzet azonban lényegesen javult, midőn a fegyenczek ételmezését kivették a vállalkozók kezeiből s mióta e tekintetben házi kezelés mellett gondoskodnak a letartóztatottak ételmezéséről. Hogy mily lényeges pénzügyi haszonnal volt ezen eljárás összekötve, az kitűnik a következő adatokból:

Az ételmezési költségek összege volt		
Illaván	a házi kezelés első 5 éve alatt	35,709 frt 01krral kevesebb
Lipótvárott	a házi kezelés első 5 éve alatt	49,638 frt 59 ½ krral kevesebb
Munkácson	a házi kezelés első 5 éve alatt	4,111 frt 52 krral kevesebb
Szamosujvárott	a házi kezelés első 5 éve alatt	12,009 frt 95 krral több
Váczon	a házi kezelés első 4 éve alatt	102,742 frt 52 krral kevesebb

(Lsd. min jelent. 1875–1887. I. köt. 154. lap)

13 Tóth: i. m. 45–46. o.

Ugyanezért nálunk a 447 fogháznál nálunk is minél előbb meg kéne szüntetni azt, hogy a foglyok vállalkozók útján élelmeztesse nek, kik tudvalevőleg nem kizárólag emberbaráti szeretetből foglakoznak azon kétségtelenül tetemes anyagi előnyt biztosító vállalattal. Az állam pénzügyi érdeke és a foglyok nyomorult állapota amúgy is kell, hogy házi kezeléshez vezessenek a fogházakban is minél előbb.”¹⁴

Tóth Mór *Tanulmányok a börtönügy terén* című munkájában egészen részletesen elemzi a rabélelmezés elégtelenségét és rossz mivoltát. Az élelmezés terén naponta járt rabonként egy font¹⁵ kenyér, egy meszely¹⁶ leves és ugyanennyi főzelék. Mai mértékegységekben ez kb. 0,5 kg kenyeret, kb. 0,4 liter levest és kb.0,4 liter híg főzeléket jelentett.

Íme egy korabeli étrend, amellyel a rabokat látták el: „Vegyünk például egy szerdai napot, melyen egy kedvelt ebéd szokott készíteni a rabok számára, ami áll: savanyú levesből és gombócból, ezen ebéd készíttetése aképp történik, hogy a lisztből csinált tészta, mint egy hat lat¹⁷ súlyú gombolyagokba gyúratik, azután kazánban kifőzetik, megszíroztatik, és hármával minden rabnak elosztatik. Azon víz pedig, melyben a gombóc kifőzetett, eczettel meg savanyítva, levessé készíttetik, és egy fél marék kenyér-kockával kiosztatik. E napi 24 órai élleme tehát egy rabnak: egy meszely eczetes víz levesnek, mint egy 2 lat kenyérral; 18 lat tésztából álló gombóc és egy font kenyér”¹⁸

Átszámolva ez egy napra kb. 0,4 liter ecetes vizes leves 35 gramm kenyérkockával, 0,3 kg gombóc és 0,5 kg kenyér. S még ha a minőség első osztályú lett is volna, sem elegendő ételmennyiség egy olyan rab számára, akitől naponta 10 óra kemény munkát vártak el. Az élelmezést és főzést ellátó vállalkozók a nyersanyagok nagy részét elcsalták, kispórolták az ételből.

De, hogy legyen összehasonlítási alapunk, Tóth Mór a rabok kosztját összeveti a gyalogos katonaság – természetesen szintén az állam finanszírozta – napi élelemdagijával: „...minden katona kap fejenként naponta: 1-ör egy telmeszely marhahús levest, melyben tészta, kása, vagy burgonya van bele főzve, 2-or kap minden ember fejenként 1/3-ad font, azaz: 10 ½ lat főtt marhahúst csont nélküli állapotban; 3-or kap egy és fél meszely főzeléket igen jól elkészítve.”¹⁹

Tehát minden gyalogos katona kapott naponta kb.0,4 liter marhahúslevest az említett betétek egyikével. Naponta kétszer 18 dkg főtt, szintiszta marhahúst. Háromszor naponta 6 dl ízletes főzeléket. Ezt az étrendet naponta és fejenként 13 krajcárból valósították meg, amely azonos volt a fogvatartottak élelmezésére államilag előírányzott összeggel. „Ha mármost viszonyítjuk ezen katonai ét-rendet a rabok élelmezéséhez, mindjárt ki fog tűnni azon roppant különbség, amely a kettő között van, és valószínűvé lesz előttiünk az, hogy mily nagy nyereséget tesznek zsebre az élelmezők a rabok és közvetve az állam kárára.”²⁰

14 Gruber Lajos: A rabélelmezés. Budapest, 1901. 33. o.

15 Egy bécsi font = 0,56 kg

16 A meszely osztrák eredetű űrmérték, leggyakrabban 0,42 liternek felelt meg.

17 A lat vagy bécsi lat az osztrák fennhatóság alatti Magyarországon, majd az Osztrák-Magyar

Monarchia idején használatos tömegegység volt. 1 lat = 17,5 gramm.

18 Tóth: i. m. 104–105. o.

19 Tóth: i. m. 107. o.

20 Tóth: i. m. 108. o.

Réső Ensel Sándor is foglalkozott a *Fegyházi reform Magyarországon* című művében a „*fegyencek tápozásának*” kérdésével – szembeállítva a „*házi tápozás*” és a „*bérleti tápozás*” melletti érveket.²¹ A fogvatartottak ételmezésének problémakörben a viták évtizedekre elhúzódtak. Nem sikerült egységes állásfoglalást kialakítani a pro és kontra érvek tömkelege közt. A házi kezelés mellett szólt a gazdaságosság, a fogvatartottak ellátásának javulása, a hivatali korrupció csökkenése, a bérlet-szerződések mellett viszont az egyszerűbb ügykezelés, az előre látható kiadások.

Jelenünkben az ételmezési ellátás és gazdálkodási rendjét a 1-1/3/2012. (I. 16.) OP intézkedés szabályozza részletesen, amelynek 1. számú melléklete a jelenleg hatályos étkezési normákat ismerteti. E szerint 8 féle fogvatartotti étkezési normát különböztetünk meg:

- alapnorma,
- nem dolgozó fiatalkorúak normája,
- könnyű testi munkát végzők normája,
- könnyű testi munkát végző fiatalkorúak normája,
- közepesen nehéz testi munkát végzők normája,
- közepesen nehéz testi munkát végző fiatalkorúak normája,
- kórházi és intézeti gyógyételmezési norma,
- a fogvatartottak vallási okból igényelt eltérő ételmezési normája.

Minden fogvatartott napi kenyérnormája 400 gramm. Az alapnorma-ételmezésbe tartozó fogvatartottak számára naponta átlagosan legalább 40 gramm nyers húst kell figyelembe venni. A könnyű testi munkát végző felnőtt korúaknál 80 gramm, a könnyű testi munkát végző fiatalkorúaknál pedig 90 gramm hús a napi adag. A közepesen nehéz testi munkát végző felnőtt korú fogvatartottaknak 90 gramm, a közepesen nehéz testi munkát végző fiatalkorúaknak 100 gramm nyers húst kell legalább biztosítani naponta.

Tóth Mór több mint 140 éves reformelképzeléséhez híven, mely akkor és ma is bizonyította életképességét, mind több intézet tért vissza a fogvatartotti ételmezés házi kezeléséhez; sőt – azt továbbgondolva – egyre több intézet valósít meg beruházásokat az önellátást előirányzó mezőgazdasági és ipari termelés beindítására, vagy a már meglévők fejlesztésére. A közelmúltban az ország több pontján új termelőüzemet adtak át. A büntetés-végrehajtás ugyanakkor nagyszabású innovációt hajt végre intézeteiben a központi ételmezési nyersanyagellátás megteremtése érdekében. Ezzel nemcsak jelentős összegeket spórol meg, hanem a nyersanyagokat, élelmiszeripari termékeket – a társadalmi elvárásoknak megfelelően – a fogvatartottakkal termelteti meg, állíttatja elő. Erre a központosított modellre már Európa több országának büntetés-végrehajtási szervezete fordít mind nagyobb figyelmet. A mérleg serpenyője – Tóth Mórt igazolja – napjainkban a házi ellátás javára billent, a jelenkori törekvések egy közel másfél évszázados problémakör végére tettek pontot.

A büntetés-végrehajtás egyik alapvető célja, hogy elősegítse a fogvatartottak reintegrációját, a társadalomba való visszailleszkedését. Ez magában foglalja –

21 Réső Ensel Sándor: *Fegyházi reform Magyarországon* Kézikönyv. Pest, 1868. 1–4. o.

többek között – azt a kötelezettségvállalást, hogy a fogvatartottat taníttatni, képezni kell, ha ő ebben hajlandó együttműködni. Munkánk során a mai napig találkozunk olyan fogvatartottal, aki három x-szel írja alá a nevét. A szűkös anyagi források ellenére a büntetés-végrehajtás lehetőséget biztosít az alapfokú és a középfokú végzettség megszerzésére. Nem példa nélküli a felsőfokú végzettség elérése sem. Az alap- és középfokú képzés túlnyomórészt térítésmentes, vagy minimális térítési díjat kell a fogvatartottnak fizetnie.

Tóth Mór helyesen ismerte fel, hogy a társadalomba való visszaillesztés egyik legfontosabb kulcsa a fogvatartottak taníttatása. A fontosnak ítélt hitélet és lelki gondozás mellett, a világi oktatás bevezetését szorgalmazta. A valódi tudás átadását tűzte ki célul, amely képes a fogvatartottak értékrendjét átformálni. Differenciálni kívánta az iskoláztatásra váró rabokat ítéletük hossza szerint, hisz a pár hónapra elítélt, az iskola elvégzése előtt szabadult raboknál nem ért volna célt az erőfeszítés.

A királyi igazságügyminisztérium a fegyintézetek főfelügyeletének átvétele után nagy erőfeszítéseket tett a rabok műveltségbeli felzárkóztatása terén. Az 1870 évek közepétől néptanítókat, ha szükséges volt, segédtanítókat vagy elemi tanítást is vállaló lelkészeket is alkalmaztak a fegyintézetekben. A minisztérium minden olyan 26 évesnél fiatalabb rabot, aki nem rendelkezett megfelelő elemi ismeretekkel, iskolakötelesnek minősített. Ezt a korhatárt 1876-ban 30 évre emelték.²²

A jelenlegi fogvatartotti populáció szakképzése – az elmúlt évek innovációinak és a folyamatban lévő fejlesztéseknek köszönhetően – új lendületet vehet. Az újonnan alapított termelőüzemek és a már meglévők korszerűsítése révén a büntetés-végrehajtás áthidalta azt a szakadékot, amely az életképes szakmunkásképzés megvalósításának útjában állt: megteremtette a biztonságos fogvatartás keretein belül a gyakorlati képzésre szolgáló munkahelyeket.

A 19. század utolsó harmadában a hitéleti nevelés és a világi oktatás fejlesztése mellett elengedhetetlenné vált a börtönök számára a könyvtárak felállítása²³, amely hatalmas ütemben kezdődött meg, s különösen az olvasni tudó rabok körében nagy sikert aratott²⁴ – megszületett „A jó barát” címmel a Börtönújság őse.²⁵ A mai börtönkönyvtárak is jelentős kihasználtsággal működnek, azonban kínálatának bővülése már nyomába sem érhet a kezdetek gyarapodásához. A gazdasági válság okozta pénzügyi nehézségek közepette egy börtön életében talán ez a legutolsó terület, amelynek karbantartására, megújítására tud költeni a bv. intézet. A fogvatartotti könyvtárak bővülése ma elsősorban felajánlásokból, adományokból történik.

22 Börtönügy: oktatás a magyar királyi országos fegyintézetekben. Ismertetés. Az 1885. évi budapesti Országos Általános Kiállítás alkalmából kiadta a királyi igazságügyminisztérium. Budapest, 1885. 10–11. o.

23 A rabkönyvtárak kérdésére Tóth Mór is kitért sokat idézett művében. Lásd: Tóth: i. m. 74–75. o.

24 Az 1884. évi büntetőstatisztika szerint a közel húszezer fogvatartottnak kevesebb mint a fele nem tudott olvasni. Vö. Deák Ferenc István: A könyvtáralapító. Rész Ensel Sándor és a börtönkönyvtárak. Börtönügyi Szemle, 1998. 4. 96–97. o.

25 Börtönügy: oktatás a magyar királyi országos fegyintézetekben... 27. o.

Az egykori börtön az egri megyeháza udvarán

A múlt és a jelen párhuzamai bemutatásának talán legkifejezőbb fejezete következik, amely a börtönőri hivatás meghatározásával, a személyzet „jogállásával”, fegyelmi helyzetével, a fogvatartottak őrzésének lehetséges buktatóival foglalkozik.

Az 1870-es években a börtönök személyzetét, mint azt már említettem, többnyire volt megyei hajdúk s azok holdudvara adták. Mint Tóth Mór írja: közülük számosan „kasza-kapa kerülő iszákos, hanyag egyének” voltak.²⁶ A fluktuáció oly nagymértékű volt, hogy a börtönőrök fizetésüket kéthetente kapták, mert nem volt biztosítva az egész hónapra kiterjedő szolgálatvállalásuk. Ezt a tartathatlan problémát, amely már-már egyes börtönök fenntarthatóságát is veszélyeztette, Tóth Mór úgy vélte orvosolni, hogy a katonaviselt fogházfelügyelő [intézetparancsnok] és börtönmester [körletfelügyelő] mellett a börtönőrséget a helyi őrségekből oda rendelt gyalogkatonaság adja, mely fegyelmezetten, katonai hivatástudattal, váltásos rendszerben látná el a szolgálatot.²⁷ Munkánk, hivatásunk felett több mint 140 éve az ügyészség gyakorolja a törvényességi felügyeletet. Tevékenységünket egy sereg jogszabály határozza meg. A büntetés-végrehajtási szervezet fegyveres rendvédelmi szerv, amelyen belül parancsuralmi rendszer és alá-fölérendeltségi viszony működik. Hivatali visszaélések nemcsak napjainkban, de már eleinknél is előfordultak. Nézzük – Tóth Mór összefoglalása alapján – jellemzően melyek voltak ezek!

²⁶ Tóth: i. m. 118. o.

²⁷ Tóth: i. m. 119. o.

„ A fogház felügyelők részéről

1. A raboknak konyha, istálló vagy udvar körüli foglalkoztatása
2. A beszélhetési engedély önkénytes bitorlása
3. Élelmi szerek beadása

Börtön-mesterek és börtön-őrök részéről

- a) élelmi szerek, dohány; pipák csempészete,
- b) levelek, üzenetek és tudósítások átadásának felvállalása²⁸

Mint a már korábban említett kötelmek megszegése s a felderített korrupciós esetek végkimenetele a börtönszemélyzet tagjai számára szigorú fenytéssel járt, vagy állásuk elvesztését jelentette. Tóth Mór a legszigorúbb szankciót a hanyag, alkoholos szolgálatellátás, illetve a korrupció kötelességszegés esetében kívánta alkalmazni. A kötelességszegésekről tudomást szerző, de azokat elhallgató állományi tagoknak is hasonló retorziót szánt.

Mára ez a szankciórendszer részleteiben tagozódott és szigorodott. A jelenleg hatályos Btk. külön fejezetben foglalkozik a katonai bűncselekményekkel. Hivatásos állományú taggal szemben a következő fenytések alkalmazhatók:

- feddés
- megrovás
- pénzbírság
- egy fizetési fokozattal 1 évre való visszavetés
- a soron következő rendfokozatba lépés várakozási idejének 6 hónaptól 2 évig való meghosszabbítása
- eggyel alacsonyabb rendfokozatba 6 hónaptól 2 évig való visszavetés
- alacsonyabb szolgálati beosztásba helyezés
- szolgálati viszony megszüntetése
- lefokozás

A személyi állomány köréből egy ember is sok, aki a törvény által meghatározott útnak a rövidebb és könnyebb oldalát választja. Sajnos ezzel együtt kell élnünk és szolgálatot teljesítenünk, ugyanakkor – nem utolsósorban – pedig küzdeni kell ellene. A küzdelem alapját a hivatali szigor és a korrupció legkisebb jelének felszámolása jelenti.

Tóth Mór több oldalon keresztül tárgyalja a rabok által elkövetett visszaéléseket, amelyeket általánosságban így jellemez: „Szabadulandó rabok által társaikhoz intézett levelek és üzenetek elküldése. Letartóztatásuk alkalmával a ruhába rejtett pénz, dohány, pipa, vagy a szokés előidézhetésére szükséges eszközök, szerszámok csempészete.”²⁹

Manapság sokszor rácsodálkozunk, hogy mekkora fantáziával próbálják a fogvatartottak vagy hozzátartozóik a börtönbe juttatni a tiltott tárgyakat. Ennek a képzelőerőnek 140 éve sem volt voltak híján. Sapka, kalap béléseben utazott a pénz, amelyen a rabok sok nélkülözött dolgot beszerezhettek. Elzáratás előtt a rabot gondosan megmotozták, levetkőztették, ruházatát foltról-foltra átvizsgálták, ahonnan dohányzó kellék, kis reszelő, pénz került elő gyakran. Rejtekhelyül szolgált a kezélő, a vállfolt. Ezen biztonsági intézkedésen – a motozáson – a mai napig nem változ-

28 Tóth: i. m. 77–78. o.

29 Tóth: i. m. 78. o.

tattunk. Csak a tiltott tárgyak változtak kissé az idő előrehaladtával: mobiltelefon, kábítószer, egyéb kémiai szerek, cukros zacskóban jugoszláv támadó gránát.

Ma a konzervdobozban gyakran mobil található, akkor a sóval töltött zacskó alján ezüst hatosok lapultak, vagyis a csomagban történő csempészetnek is megvolt a maga megfelelője a 19. században. Persze akkortájt még a hozzátartozó vitte be a börtönbe az átadni kívánt küldeményt. S munkájuk minőségét hajdani kollégáink a havonta egyszer végrehajtott „generalis visitatio” során – az elkobzott tárgyak összesítésekor – tudták osztályozni, annak tükrében, hogy mennyi tiltott tárgyat találtak a börtöneikben. Mi is így teszünk: statisztikákat készítünk, s próbáljuk belőlük kiszűrni, melyek azok a területek, ahol fokozni kell az ellenőrzést, vagy épp változtatni azon.

Ha egy fogvatartottnál tiltott tárgyat találunk, vagy egyéb fegyelmi vétséget követ el, a következő szankciókra számíthat, amennyiben a felelőssége megállapítható:

- kioktatás,
- feddés,
- a személyes szükségletre fordítható összeg csökkentése – legfeljebb 50%-kal – 6 hónapig tartó időre,
- magánelzárás.

A börtön leterheltsége már a legelső intézetek megépítése óta létező jelenség. Az 1870-es években a királyi ügyészség által felügyelt börtönökben – ez országosan 102 börtönt jelentett – a hivatalos férőhelyek számát tekintve 7 000 ember volt elhelyezhető.³⁰Mivel a valós fogvatartotti létszám elérte a 10 000 főt, a túltelítettség 142%-os volt. Ezt a problémát azóta sem sikerült megoldani. Jelenleg 28 működő intézetünk van, a börtönpopuláció 18 000 fő fölött állandósult. Az intézetek túlszűfolttsága a 120–200% között ingadozik. A kiegyenlítődesi program bevezetésével ez a leterheltség 130% körüli értékre mérséklődött, azonban még ez az érték is túlszárnyalja a kívántakat.

Az túlszűfolttságból adódó egyik veszélyforrás, amelyet Tóth Mór is felismert, a büntársi elkülönítés ellehetetlenülése. Korábban ez a probléma még fokozottabban fennállt, mint napjainkban, hisz akkor még egy börtönszobában több tucat rab volt elhelyezve. Tehát egy 10 börtönszobával rendelkező börtönben, egy 12 főből álló büntársi csoportot fizikailag volt lehetetlen elhelyezni úgy, hogy az elkülönítés megfelelően érvényesüljön. A büntársi elkülönítés még mai is problémát jelent, pedig a börtönszobákat felváltották a zárkák, amelyek már jóval kisebbek, így számbeli növekedésük a problémára megoldást jelentett némileg. A zömében több mint 100 éves épületek belső elrendezése azonban fejtörést tud okozni a napi feladatokkal amúgy is leterhelt személyi állomány számára.

Nem csak a katonai szigor és a követelmények hosszú sorát állította a börtönőrök elé, Tóth Mór vonzóvá is kívánta tenni ezt a szakmát, hivatást a jelentkezők számára. A nagymértékű fluktuáció megállítását, jellemes, becsületes, kvalifikált emberek jelentkezését várta a következő elgondolásaitól. Egy fogház- vagy börtön-felügyelőnek (intézetparancsnoknak) évente 500 Ft fizetés és szolgálati lakás

³⁰ Tóth: i. m. 84. o.

volt a járandósága akkoriban.³¹ Tóth Mór a fizetésüket a duplájára emelte volna, szolgálati lakás is járt volna számukra, a fűtés és világítás megtérítésével együtt. A megemelt járandóságtól olyan 20–25 éves katonai múlttal rendelkező tisztek jelentkezését várta, akik rendelkeznek a megkívánt becsülettel és kötelességtudattal.³² Így kívánta bőrtönök a korábinál magasabb szakmai színvonalú vezetői bázisát megteremteni.

A dolgozat célja nem a múlt és a jelen közt megbújó hasonlóságok vagy éppen különbségek legaprólékosabb elemzése volt, hanem inkább a gondolatébresztés; azok számára, akik nemcsak a munkahelyet, hanem a hivatásukat látják a büntetés-végrehajtásban. A cikket tiszteletadásnak is szántam azon elődeink számára, akik lefektették a jelenleg is működő rendszer alapjait, annak minden hibájával és sikerével. Pár év alatt egy olyan működő rendszert sikerült megalkotniuk, amely alapjaiban a mai büntetés-végrehajtást is meghatározza.³³

A párhuzamok szembeállítását befejezve több kérdés is felvetődött bennem a *Tanulmányok a börtönügy terén* című könyv szerzőjével és a büntetés-végrehajtás múltjával, illetve jelenével kapcsolatban. Tóth Mór vajon a korát meghaladó gondolkodó, nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező reformer volt? Vagy a mai büntetés-végrehajtás ragadt meg az ő korának a szintjén? Hisz újító gondolatait még ma is oktatják a felszerelő kollégáknak. Vajon a büntetés-végrehajtásban is tapasztalható a körforgás, mint a divat világában ismétlődő trendek? Gondoljunk csak a belső ellátás ismételt megszilárdulására, a jelenleg is nem csekély problémát okozó férőhely hiányra, valamint a társdalom által elvárt munkakényszerre, s az ehhez szorosan kapcsolódó fogvatartotti oktatás kiszélesítésére. Tóth Mór vajon olyan szakmai alapokat teremtett meg ajánlásaival, amelyek a mai modern büntetés-végrehajtási nevelés során elhagyhatatlan szempontok? Elképzeléseit aktualizálva a mai kor elvárásaihoz: mik a biztonságos fogvatartás nélkülözhetetlen elemei? Hiszek abban, s tapasztalom is, hogy a büntetés-végrehajtás képes a megújulásra, egyben kénytelen is. S teszi mindezt úgy, hogy szakmai gyökereit szem előtt tartja, épít elődeinek mindazon szakmai eredményeire, amelyek kiállták az idő próbáját.

31 A börtön személyzet járandóságait az 1871. évi XXXII. törvénycikk szabályozta. A fővárosban egy fogházfelügyelő 800 Ft fizetésre, a rabfelügyelő 350 Ft-ra és 60 Ft laktérre, míg egy börtönőr 240 Ft-ra és 40 Ft laktérre volt jogosult évente. Vidéken a fogházfelügyelőnek 500 Ft, a rabfelügyelőnek 300 Ft és 40 Ft laktér, egy börtönőrnek 240 Ft és 40 Ft laktér volt a járandósága. A fővárosban egy királyi ügyésznek 2 000 Ft fizetés, 400 Ft laktér és 500 Ft tiszti pótlék volt a járandósága. Vidéki királyi ügyész esetén ez a következőképpen módosult: 1 500 Ft fizetés, 200 Ft laktér 300 Ft tiszti pótlék. Néhány korabeli termék árával összehasonlítva képet kaphatunk arról, hogy ezek a járandóságok milyen értéket is képviseltek. A Vasárnapi Újság 1871. december 31-i számában található hirdetések szerint egy köves arany pecsétgyűrű 7–30 Ft-ba került, egy férfi gyapot alsóing 1 Ft 40 krajcárért, egy férfi gyapot alsónadrág 3 Ft-ért volt kapható. A Vasárnapi Újság éves előfizetési díja 6 Ft volt.

32 Tóth: i. m. 115–117. o.

33 Például az 1874. július 1-én hatályba lépett 696. sz. IM rendeletben már nagy hangsúlyt fektettek az ártatlanság vélelmére és az emberséges bánásmódra. A jogszabály meghatározta többek között a fogvatartottak magázását, elhelyezésüket a mai is hatályos differenciálási szabályok szerint, továbbá szabadlevegőn tartózkodásukat, egészségügy ellátásukat. Vö. Megyery István: A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek. Budapest, 1905. 151. o.

Irodalomjegyzék

Bereczki Zsolt: A magyar büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete – szakmai munkájának elvei, gyakorlata. *Börtönügyi Szemle*, 2006. 2. 34–40. o.

Börtönügy: oktatás a magyar királyi országos fegyintézetekben. Ismertetés. Az 1885. évi budapesti Országos Általános Kiállítás alkalmából kiadta a királyi igazságügyminisztérium. Budapest, 1885.

A büntetés-végrehajtás szervezet biztonsági szabályzata. Budapest, 2011, BVOP.

Deák Ferenc István: A könyvtáralapító. Réső Ensel Sándor és a börtönkönyvtárak. *Börtönügyi Szemle*, 1998. 4. 96–99. o.

Estók József: A magyar börtönügy arcképcsarnoka. Tóth Mór (1843–1902). *Börtönügyi Szemle*, 2013. 2. 81–88. o.

Gruber Lajos: A rabélelmezés. Budapest, 1901.

Megyery István: A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek. Budapest, 1905.

Nánási László: A magyar királyi ügyészség története 1871-1945. Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem.

Réső Ensel Sándor: Fegyházi reform Magyarországon Kézikönyv. Pest, 1868.

Tóth Mór: Tanulmányok a börtönügy terén. Eger, 1874.

1871. évi XXXII. törvénycikk

1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról 1-1/40/1999. (IK Bv. Mell. Különszám) OP intézkedés a fogvatartottak elhelyezésének, ellátásának, a letét kezelésének és egyéb pénzügyi rendelkezések végrehajtásának eljárási szabályairól

1-1/3/2012. (I. 16.) OP intézkedés az élelmezési ellátás és gazdálkodási rendjéről

Webes források: Wikipédia

A szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos jogi szabályozás és kezelés fejlesztése Európában – egy tematikus workshop felvetései

Habár a bűnügyi statisztikák tanúsága szerint a szexuális bűncselekmények elkövetői mindösszesen a börtönépesség 5-6%-át teszik ki, továbbá esetükben a legkisebb a különös visszaesés aránya, mégis szükséges számukra speciális programok biztosítása, hiszen csak ezek előzhetik meg a visszaesővé válást.¹ A terápia, illetve a speciális programok megvalósításának feltételei azonban nem mindenütt adottak – és ezen a téren a kelet- és a közép-európai országok különösen lemaradásban vannak. Nemcsak amiatt, mert a szexuális elkövetőkkel szembeni intézkedések, büntetések szigorítását a büntetőjogi populizmus tüzte zászlajára, hanem mert a társadalmi intolerancia megakadályozza az elkövetők megbüntetésén felüli, puha bűnmegeelőzési eszközök bevezetését is. Ez, az utóbbi évtizedek pesszimista „nothing works” doktrínájának térnyerésével, nem kedvez a treatment ideológia terjedésének.

Mindezeket a fejleményeket szem előtt tartva, 2013. május 16-17-én a németországi Freiburgban rendezték meg a Max Planck Intézet (MPI) és az Országos Kriminológiai Intézet (OKRI) „A szexuális bűnisméltés prevenciósi eszközei a büntetés-végrehajtásban” munkacímű közös kutatásának szakértői workshopját – „Szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos jogi szabályozás és kezelés fejlődése/fejlesztése Európában” („Developing sexual offender laws and treatment in Europe”) címmel – a két intézet közös szervezésében, részben a Max Planck Gesellschaft, részben pedig a Fritz Thyssen Stiftung támogatásával. A workshopon, amelynek a Max Planck Intézet adott otthont, 24 szakember – jogász, pszichológus, szocioterapeuta, mediátor és kutató – vett részt Németországból, Angliából, Skóciából, Írországból, Franciaországból, Hollandiából, Belgiumból, Dániából, Csehországból, Lengyelországból, Horvátországból, Bulgáriából, Oroszországból és Magyarországról. A résztvevők a szexuális bűnisméltés megelőzésének lehetőségeiről, jogi, pszichológiai és medikális eszközeiről, illetve országuk utóbbiakra vonatkozó gyakorlatáról számoltak be. Hazánkat a konferencia szervezésében aktívan közreműködő dr. Virág György és dr. Parti Katalin, valamint dr. Szabó Judit képviselte.

A konferenciát *prof. dr. Hans-Jörg Albrecht* és *dr. Virág György* nyitotta meg. Albrecht professzor előadásában felvázolta azt a folyamatot, amely a szexuális bűnelkövetést a társadalom, a jogalkotás és a büntető igazságszolgáltatás érdeklődésének fókuszába helyezte, és amely a Dutroux-ügy óta a szexuális bűnelkö-

1 Marshall, W. & McGuire, J. (2003). Effect sizes in the treatment of sex offenders. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 47, 653-663; Schmucker, M. & Lösel, F. (2008). Does sexual offender treatment work? A systematic review of outcome evaluations. *Psicotema*, 2008 Febr.; 20 (1):10-19. Lásd még: Schmucker, M. & Lösel, F. (2009). A systematic review of high quality evaluations of sex offender treatment. Paper presented at the Annual Conference of the European Society of Criminology, Ljubljana, Slovenia.

vetőkkel kapcsolatos speciális szabályok kialakításához vezetett. Németországban is elindult egy punitív folyamat, valamint megkezdődött a kockázatelemzés gyakorlatának fejlesztése, amelynek célja a veszélyes bűnelkövetők azonosítása a prevenció jegyében. A biztonság szempontjának – tehát a büntetés társadalomvédelmi funkciójának – fokozott, már-már kizárólagos jelleggel történő előtérbe kerülése kapcsán azonban egyre gyakrabban érte bíráló Németországot a bűnelkövetők emberi jogainak aránytalan sérelme miatt, és felmerült a kérdés, hogy vajon alkalmas-e a büntetőjog a szexuális bűnelkövetőkkel szembeni védelem biztosítására, megfelelő eszköze-e a különös visszaesés megelőzésének. E problémafelvetés szellemében kezdtek meg a MPI kutatói a szexuális bűnözőkre irányuló terápiás gyakorlat értékelését, illetve hatékonyságvizsgálatát.

Dr. Virág György nyitóelőadásában tágabb társadalmi kontextusba helyezte a szexuális bűnözést, megvilágítva az önfenntartást és védekezést biztosító agresszió és a fajfenntartást szolgáló szexualitás közötti szoros kapcsolatot. Kitért a történelmi, kulturális és érzelmi tényezőknél a szexualitás társadalmi megítélésében játszott szerepére, több példát – egyebek mellett a szexuális bűncselekményekkel kapcsolatos közvélekedés jellegét – említve. Az 1996. évi OKRI-kutatás eredményei alapján ismertette a magyar közvélemény szexuális bűnelkövetéssel kapcsolatos álláspontját, megállapítva, hogy a megkérdezettek az élet elleni bűncselekmények után az utóbbit tartják a legsúlyosabb bűncselekmény típusnak, továbbá, hogy mind az élet elleni, mind a szexuális bűncselekmények elkövetőire vonatkozóan kiszabható büntetéseket súlyosítanák.²

A konferencia megnyitását követően a Birminghami Egyetem igazságügyi pszichológia professzora, *prof. dr. Anthony Beech* tartott előadást a szexuális bűnelkövetők kezelésének legfrissebb tudományos vonatkozásairól, különös tekintettel a neurobiológiai perspektívára. A bűnelkövetők rehabilitációja legnépszerűbb modelljének, az ún. Kockázat-Szükséglet-Reszponzivitás (RNR) modell bemutatását követően Beech professzor a bizonyítékokon alapuló gyakorlat jegyében röviden összefoglalta a különböző módszerek hatékonyságára vonatkozó eredményeket, megállapítva, hogy eddig a kognitív viselkedésterápiák bizonyultak leghatékonyabbnak a bűnelkövetők kezelése, tehát a bűnismétlés megelőzése terén. Ismertette a szexuális bűnelkövetők főbb jellemzőit, a bűnelkövetés különböző szintű és jellegű kockázati tényezőit – így pl. a prenatális ártalmakat, a korai stressz hatásokat, a bántalmazást, a társadalmi rizikófaktorokat –, és a korábban említett kognitív viselkedésterápiák mellett létező különböző terápiás módszereket, így pl. a biofeedback és az EMDR módszereket.³

A közép-európai országok szexuális bűnelkövetőkre vonatkozó jogi szabályozásáról és kezeléséről szóló blokkban Csehország, Horvátország, Lengyelország

2 Kó J. & Virág Gy. (1998). Lakossági vélemények a szexuális erőszakról, in: Irk F. (Szerk.) Kriminológiai és Kriminológiai Tanulmányok 35. 250-275.

3 Az eredményekről lásd bővebben: Beech, A., Fisher, D., Beckett, R. & Scott-Fordham, A. (1998) An evaluation of the Prison Sex Offender Treatment Programme. Home Office Research, Development and Statistics Directorate 1998. Research Findings No. 79.

és Magyarország beszámolóí hangoztak el. *Dr. Anna Maria Getos* és *prof. dr. Mladen Knezevic* a Zágrábi Egyetemről a horvát helyzetet ismertette. Anna Maria Getos a horvát büntetőjogi szabályozásról és annak az elmúlt időszakban bekövetkezett változásairól számolt be, amelyek között említésre méltó a házastárs által elkövetett erőszakos közösülés büntetőjogi megítélésének jelentős átalakulása. Míg utóbbi 1997 előtt egyáltalán nem is számított bűncselekménynek, ma a családon belüli elkövetés minősítő körülmény. Dr. Getos a (szexuális) bűnelkövetők nyilvántartásáról és az ezzel kapcsolatos problémákról is beszélt. Kollégája, *prof. dr. Mladen Knezevic*, aki szociális munkás, antropológus, és 20 évig dolgozott börtönben, a szexuális bűnelkövetők büntetés-végrehajtási intézetbeli helyzetéről és kezeléséről osztott meg hasznos információkat. Elmondta, hogy mivel a nemi erőszak a háborúban elfogadott kommunikációs forma, és országa sajnos jelentős közelmúltbeli háborús tapasztalattal rendelkezik, Horvátországban a szexuális bűnözők nem a börtönhierarchia alján foglalnak helyet, tehát közel sem olyan kedvezőtlen a megítélésük, mint más országok börtöneiben. Horvátországban létezik speciális – kognitív viselkedésterápiás alapú – kezelési program a szexuális bűnelkövetők számára, amely a korábbi szociálterápiás megközelítést váltotta fel. A 10 hónapos programra, amelyben egyszerre 10 elítélt vehet részt, a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásának időtartama alatt kerül sor. Elsődleges célja a bűnelkövetők empátiás készségének fejlesztése, különösen a bűncselekményük sértettje(i) irányában.

A cseh és a lengyel prezentációk a szexuális bűnelkövetők kezelésének nemzetközi porondon is meglehetősen sokat vitatott módszereivel, a fizikai és a kémiai kasztrációval foglalkoztak. A Pilseni Egyetemről érkezett *dr. Petr Skvain* a hatályos jogi szabályozás rövid bemutatását követően – amelyből kiderült, hogy Csehországban nincsenek speciális szabályok a szexuális bűnözőkre vonatkozóan – felvázolta a műtéti (fizikai) kasztráció csehországi gyakorlatával kapcsolatos elméleti és gyakorlati problémákat. Az első műtéti kasztrációra 1966-ban került sor, amikor egy kisfiút megerőszakoló és megfojtó bűnelkövető önszántából jelentkezett a beavatkozásra. Az 1966-ban született törvényt új jogszabály váltotta fel 2011-ben, de ez is lehetővé teszi a műtéti kasztrációt, amelyet a szexuális bűnelkövető kérelmére egy szakmai bizottság által elvégzett orvosi vizsgálat eredménye alapján rendelhet el a bíróság. Az eddig kasztrált bűnelkövetők számára vonatkozóan nincs pontos adat, hivatalos statisztikák szerint 2000 óta 94 esetben alkalmazták a beavatkozást, de ennél feltehetően jóval nagyobb az érintettek létszáma, különösen a megelőző évtizedek vonatkozásában. Csehországot sok hazai és nemzetközi kritika érte a fizikai kasztráció súlyos egészségügyi kockázatai okán és amiatt, hogy a döntés önkéntes volta a cseh büntető igazságszolgáltatási rendszer jelenlegi gyakorlata fényében erősen megkérdőjelezhető. Továbbá a Kínzást és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmódot vagy Büntetést Megelőzni Hivatott Európai Bizottság (CPT) kifogásolja, hogy nem állnak rendelkezésre adatok a beavatkozás bűnmegelőzés terén való hatékonysága vonatkozásában, így nem tudni, hogy valóban van-e alapja e súlyos, visszafordíthatatlan következményekkel járó műtéti eljárás alkalmazásának. Jelenleg az alkotmánybíróság döntésére

várnak a beavatkozás alkotmányos normákkal való összeegyeztethetősége tárgyában. Ami a szexuális bűnelkövetők speciális kezelési programjait illeti, ilyen csak a kurimi börtönben működik, de ott is csak az ún. „protektív kezelés”, amelyet a CPT több kritikával illetett, ahogy a szexuális bűnelkövetőkkel szemben szintén alkalmazható ún. „preventív fogvatartás” intézményét is.

Dr. Wojciech Zalewski, a Gdanksi Egyetem oktatója és kutatója előadásában a kémiai kasztráció lengyelországi gyakorlatát mutatta be. Kémiai kasztráció ugyan számos – köztük több európai – országban létezik, Lengyelországban azonban nem az elkövető döntése eredményeként, hanem bírósági határozat alapján, kötelező jelleggel kerülhet alkalmazásra. A 2009-ben elfogadott törvényi rendelkezés szerint kémiai kasztráció gyermekek vagy az elkövető saját családtagjai sérelmére elkövetett szexuális erőszak esetén írható elő, különös visszaesők esetében pedig kötelezően előírandó intézkedés, amely nemcsak gyógyszeres beavatkozást, hanem pszichoterápiás elemeket is tartalmaz. A törvény betűi szerint nem alkalmazható kémiai kasztráció akkor, ha következményeként halálos vagy súlyos egészségügyi kockázatot jelentő mellékhatások várhatók, amely szabályt a kémiai kasztrációt elrendelő bírók rendszeresen figyelmen kívül hagynak, hiszen ez a beavatkozás minden esetben súlyos egészségromlással – pl. csontritkulással, elhízással, vérnyomásproblémákkal, a daganatos megbetegedések kockázatának jelentős növekedésével – járhat. A kémiai kasztráció mellé előírt pszichoterápiás kezelésre vonatkozó rendelkezések sem érvényesülnek a gyakorlatban, hiszen a megközelítőleg 3 000 lengyelországi szexuális bűnelkövetőre összesen 50 ágy jut a megfelelő terápiás intézményben. Mivel a kémiai kasztráció végrehajtására a lengyel jogszabályi rendelkezések értelmében csak a szabadságvesztés-büntetés letöltését követően kerülhet sor, és csak 2009 óta rendelhető el, még nem volt példa a kiszabására. Ezért sem a hatékonyságáról, sem a költségvonzatokról nincs információ.

A lengyel kolléga előadása komoly szakmai vitát generált a workshopon. A Hollandiából érkezett klinikai pszichológus, *Peter Braun* a kémiai kasztráció egészségkárosító hatásait hangsúlyozva megjegyezte, hogy mivel a szexuális bűncselekmények elkövetőinek nagy részénél nem szexuális, hanem impulzuskontroll-zavar, illetve az agresszivitás magas szintje áll a bűnelkövetés hátterében, a különös visszaesés megelőzésében nem lehet hatékony a kémiai kasztráció. Véleménye szerint – amelyet a szexuális bűnözők terápiás intézményeiben eltöltött hosszú évtizedek tapasztalataira alapoz – az ilyen szexuális bűnelkövetők esetében a kémiai kasztráció nem szükséges és nem is elégséges kezelési módszer, ráadásul a súlyos mellékhatások miatt nem folytatható hosszú éveken át. *Anthony Beech* professzor ugyanakkor megjegyezte, hogy a rendelkezésre álló tudományos eredmények szerint a kémiai kasztráció és a kognitív viselkedésterápiák együttes alkalmazása hatékonynak tűnik a szexuális bűnelkövetők kezelésében.

A magyarországi helyzetet bemutató *dr. Parti Katalin* és *dr. Szabó Judit* a szexuális bűnelkövetőket célzó speciális kezelési programok meghonosításának lehetőségeiről és akadályairól beszéltek a jogi szabályozás és egy 2011. évi, a hazai

büntetés-végrehajtás harmadlagos megelőzési gyakorlatát feltáró kutatás eredményei tükrében. Dr. Parti Katalin ismertette a szexuális bűncselekményekkel kapcsolatos tényállások közelmúltban történt változásait a 2013. július 1-én hatályba lépő új Büntető Törvénykönyv rendelkezései alapján, különös tekintettel a gyermekek védelmét biztosító tényállásokra. Felvázolta a fogvatartotti kezelési programok – beleértve a szexuális bűnelkövetőkre irányuló megelőző programok – hiányának fontosabb okait, és részletesen ismertette a 2011/93/EU irányelvben a szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatban megfogalmazott speciális követelményeket – így pl. a kockázatelemzés gyakorlatának bevezetését és a speciális terápiás programokat –, amelyeknek hazánk is hamarosan eleget kell, hogy tegyen. Ismertette továbbá egyebek mellett a szexuális bűnelkövetők hazai börtönnépességén belüli arányára, az egyes bűncselekmények számának évenkénti alakulására és a visszaesők arányára vonatkozó magyarországi statisztikai adatokat. Dr. Szabó Judit egy 2011-ben elvégzett kutatás eredményei alapján összefoglalta a hazai büntetés-végrehajtás harmadlagos prevenciók tevékenységének főbb jellemzőit, az egyes hiányosságok hátterében álló tényezőket, és felvázolta a harmadlagos megelőzési gyakorlat fejlesztése, illetve a nemzetközi jó gyakorlatok adaptálása érdekében szükséges változásokra vonatkozó javaslatokat.⁴

Dr. Richard Jones, az Edinburgh-i Egyetem kutatója elméleti témájú előadásában az elektronikus monitorozásnak a rehabilitációban és reintegrációban betöltött lehetséges szerepével, illetve az önként vállalt elektronikus monitorozás potenciális „önrehabilitációs” eszközként történő felfogásával foglalkozott, elsősorban az ún. dezisztancia-kutatás⁵ egyes eredményei tükrében. A szakember úgy véli, hogy – bár egyelőre nem állnak rendelkezésre kutatási eredmények az elektronikus monitorozásnak a rehabilitációban betöltött potenciális szerepével kapcsolatban – ez az eszköz akár segítheti is a volt bűnelkövetőket a jó útra térésben, amennyiben annak alkalmazása a saját döntésükön alapul.

A Hull-i Egyetemről érkezett *dr. Karen Harrison* a súlyos bűncselekmények elkövetőire vonatkozó angol jogszabályi rendelkezések változásairól beszélt. A veszélyes bűnelkövető kategóriája a 19. század vége óta létezik Angliában, és a vonatkozó szabályozás azóta rengeteg változáson ment keresztül. A 2003-ban létrehozott ún. Imprisonment for Public Protection (IPP, a köz védelme érdekében történő bebörtönzés) jogintézményét eredetileg a 18 év feletti súlyos és veszélyes, de életfogytig tartó szabadságvesztéssel nem sújtható bűnelkövetők szankcionálására találták ki. Ennek a határozatlan tartamú szabadságvesztésnek az volt a célja, hogy az eredeti szabadságvesztés-büntetés tartamának leletét követően az elkövetők a társadalom védelme érdekében ne kerülhessenek szabadlábra. Szabadon engedésük csak akkor volt lehetséges, ha egy testület a

4 Az előadás alapjául szolgáló kutatásról lásd: Borbíró A. & Szabó J. (2011). Harmadlagos megelőzés a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben a nemzetközi kutatások fényében, in: Vókó Gy. (Szerk.) Kriminológiai Tanulmányok 49., Budapest, OKRI, 158-192.

5 A dezisztancia-kutatás a bűnelkövetői karrierből történő kilépéssel összefüggő tényezők fel-tárásával foglalkozik.

kockázatértékelés eredményeként úgy határozott, hogy az elkövető már nem jelent veszélyt a társadalomra. 2012-ben az IPP megszűnt, de nem visszaható hatállyal, hanem csak az eltörlését követően elítélt bűnelkövetőkre nézve. Sok korábbi IPP-elítélt személy még börtönben van.

Peter Braun, egy mentális zavarban szenvedő bűnelkövetők kezelésével foglalkozó holland terápiás intézmény klinikai pszichológusa a veszélyes bűnelkövetők hosszú tartamú kezelésének (TBS) gyakorlatáról tartott előadást. Kiderült, hogy Hollandiában 13 intézményben – ebből kettő kórház és 11 alapítvány – végeznek ilyen jellegű tevékenységet. Peter Braun ismertette a TBS elrendelésének feltételeit, és közölt egyes releváns statisztikai adatokat. Bemutatott néhány rövid, ám informatív felvételt a speciális, hosszú tartamú TBS alatt álló szexuális bűnelkövetőkkel folytatott beszélgetésekről, illetve egy néhány perces felvételt egy, a TBS meghosszabbítása tárgyában folytatott bírósági meghallgatásról. Előadásában kitért a klinikákon alkalmazott terápiás módszerekre – így pl. farmakoterápia, pszichoterápia, szocioterápia – is. Bár az a klinika, amelyben ő dolgozik, sikeresen folytatja a mentális zavarban szenvedő veszélyes bűnelkövetők kezelését, Peter Braun nem tudta megmondani, mi a titkuk. Működik a módszerük, de hogy pontosan miért, annak megállapításához további kutatásokra van szükség.

A workshopon a resztoratív igazságszolgáltatási eszközök szexuális bűnelkövetők körében történő alkalmazásának lehetőségeiről és tapasztalatairól számolt be egy belga, egy brit, egy ír és egy dán szakemberből álló munkacsoport. *Dr. Estelle Zinsstag* a bevezetőben tisztázta a helyreállító igazságszolgáltatással kapcsolatos alapfogalmakat. *Dr. Marie Keenan*, a Dublini Egyetem kutatója ismertette a csoport kutatásának (Daphne) részleteit, a kutatás módszertanát, a megkérdezettek mintáját, az eredmények értékelésének módszereit és az eddigi eredményeket. A kutatás a resztoratív igazságszolgáltatási technikák bűnelkövetők körében történő alkalmazhatóságának vizsgálatára irányul. Az eddigi eredményekből az derül ki, hogy a bűnelkövetőknek van igényük a kompenzáció nyújtására, de szégyenérzetük vagy a megbélyegzéstől való félelmük miatt nem kérnek segítséget. *Vince Mercer* és *Karin Sten Madsen* – akik kollégáiktól eltérő módon gyakorlati, és nem elméleti szakemberek – a nemi erőszak elkövetői és sértettjei közötti mediációs tapasztalataikról számoltak be. Egy konkrét ügy kapcsán, illetve a sértettel készített kisfilmrészlet segítségével illusztrálták, milyen körültekintéssel kell egy ilyen mediációs ülést előkészíteni, mi játszódik, játszódhat le az áldozatban és mi az elkövetőben, illetve milyen pozitív eredménnyel járhat e resztoratív eszköz alkalmazása mindkét fél szempontjából.

A prezentáció kapcsán a workshop több résztvevője aggályokat fogalmazott meg a nemi erőszak elkövetői és sértettjei közötti újabb találkozás másodlagos viktimizációs veszélyei miatt. Az előadók ennek kapcsán hangsúlyozták, hogy hosszú és alapos előkészítő munkára van szükség, és hogy az esetek egy részében a fenti megfontolások miatt nem is javasolják a sértettnek a mediációt. A szakértők között kialakult egy rövid eszmecsere a szexuális bűnelkövetők jó útra téréséhez feltehetően szükséges, a szakirodalomban leírt és a gyakorlati szakemberek által is tapasztalt identitásváltozás természetére vonatkozóan.

A Rennes-i Egyetemről érkezett *dr. Astrid Hirschelmann* a franciaországi terápia és a kontroll-megközelítésekről tartott előadást. Bemutatta a francia jogi terminológia átalakulását, azt, hogyan lettek a francia jogi szabályozásban a „szexuális bűnözőkből” „szexuális bűncselekmények elkövetői”, majd „szexuális jellemzőkkel bíró bűncselekmények elkövetői”, és beszélt a bűnelkövetők kezelésének általános kérdéseiről és a gyakorlat egyes hiányosságairól. Felhívta a figyelmet a veszélyesség pszichológiai és kriminológiai fogalma közötti diszkrpanciára. Elmondta, hogy a kockázati tényezők felmérése helyett egyre inkább a protektív tényezők feltérképezésén van a hangsúly, és bemutatta azt a pszichodinamikus kezelési programot, amelyet a közelmúltban fejlesztettek ki kollégáival.

A Max Planck Intézet kutatói, *dr. Rita Haverkamp* és *dr. Gunda Wöbner* előadása a szexuális bűnelkövetésre adott újfajta németországi válaszokról, annak jogi és terápiás vonatkozásairól szólt. Dr. Rita Haverkamp az elektronikus tracking, a terápiás intézményben történő elhelyezés, a szociálterápiás intézményben történő elhelyezés és a preventív szankció végrehajtásának eszközeiről beszélt a jogi szabályozás változásai tükrében. Dr. Gunda Wöbner a kockázatelemzési gyakorlat és a bűnelkövetők kezelési módszereinek Németországban történő adaptálásáról, implementálásáról beszélt. Külön kitért az ún. szociálterápiás börtönre, amelyben a fogvatartottak 50–80%-a szexuális bűnelkövető, akik többsége gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények miatt tölti büntetését. Az eddig kutatási eredmények fényében a szociálterápiás kezelés hatékonyabbnak tűnik, mint az általános profilú börtönökben nyújtott rehabilitáció – 10%-kal csökkenti a bűnismétlés valószínűségét.

Prof. dr. Alexander Salagaev és *Rustem Safin*, az oroszországi Kazan egyetemének kutatói a szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos jogi szabályozás közelmúltban történt változásairól, a szexuális bűnelkövetőkkel kapcsolatos társadalmi reakciókról és az oroszországi börtönkörülményekről tartottak előadást. Két új jogintézményről számoltak be, amelyek a szexuális bűnözés szempontjából relevanciával bírnak. A kötelező orvosi kezelés a 14 éven aluli gyerekek sérelmére szexuális bűncselekményt elkövető személyekkel – pedofiliában szenvedőkkel – szemben alkalmazható, és keretein belül önkéntes alapon kémiai kasztráció is végezhető. A kötelező korrekációs tréning bizonyos – köztük szexuális – bűncselekményeket elkövetett fiatalokkal szemben alkalmazható, börtön helyett. E rendelkezéseken kívül nem vonatkoznak speciális szabályok az orosz büntető anyagi és eljárásjogban a szexuális bűnözőkre. Utóbbiak az orosz társadalomban, így a börtönökben is igen negatív megítélésben részesülnek, így gyakran az előadók által „jogon kívüli szankciónak” nevezett bántalmazásoknak vannak kitéve mind a börtönön belül, mind azon kívül. A prezentációban elhangzottak és az illusztrációként mutatott képek alapján megállapítható, hogy az orosz börtönökben nagyon rosszak a tárgyi és személyi feltételek, amelyek kétségessé teszik, hogy a 2020-ig befejezni kívánt büntetés-végrehajtási reform megvalósul, és hogy annak keretein belül megteremtik a bűnelkövetői kezelési programok működtetéséhez szükséges feltételeket.

A bolgár IGA elnevezésű,⁶ bűnmegelőzéssel foglalkozó alapítvány munkatársai, *Andrey Momchilov* és *Dimitar Rusinov* az alapítvány kutatásának eredményeit prezentálták, majd *Andrey Momchilov* egy másik, *a resztoratív körökkel* foglalkozó nemzetközi projektet mutatott be. Az előadásból kiderült, hogy bár Bulgáriában csak 2005-ben zajlott le a büntetés-végrehajtás és a pártfogó felügyelet reformja, a 2006-ban bevezették az Anglia és Wales által 2002 óta alkalmazott kockázatelemzési gyakorlatot (OASys), majd 2007-ben ugyancsak angol programokat adaptáltak a bűnelkövetők kezelésére. E fejlemények kapcsán merült fel a szexuális bűnelkövetők jellemzőit, szükségleteit és a kezelések hatékonyságát érintő kutatások szükségessége, amelynek megvalósításában az előadók is közreműködtek. E kutatás eredményein alapul az első, kifejezetten szexuális bűnelkövetőkre igazított bolgár program. A program az IGA saját fejlesztése, nem adaptáció, és bár rövid tartamú, eddig hatékonynak tűnik. Az utóbbi megállapításához természetesen utánkövetéses vizsgálatra van szükség, amely folyamatban is van. Az előadó prezentációja második felében a CIRCLES4EU nevű Daphne programot mutatta be, kitérve a resztoratív körök alkalmazhatóságára a szexuális bűnelkövetők vonatkozásában. *Albrecht* professzornak a módszerrel szemben megfogalmazott fenntartásai okán rövid eszmecsere alakult ki a workshop résztvevői között.

A workshopon számos fontos témakör merült fel, egyebek mellett a szexuális bűnelkövetők stigmatizációjának problémája, a „sötét oldal”-ként emlegetett kasztráció megoldása, a jog és a pszichiátria közötti kapcsolat, valamint a különböző bűnmegelőzési és kezelési politikák és elméleti megközelítések más országok által történő átvétele, adaptálhatósága. A résztvevők megállapodtak az eszmecsere folytatásában, melynek első állomása az Európai Kriminológiai Társaság 2013. szeptember 4–7. között Budapesten megrendezésre kerülő éves konferenciája, ahol a résztvevők két önálló panel keretében ismertetik meg a nagyközönséggel a felvetődött problémákat⁷. A budapesti konferencia mellett a jövőben szeretnénk megismertetni a szexuális bűnelkövetők kezelésének legújabb eszközeit és az ezekkel kapcsolatos tapasztalatokat, valamint az egyes országok jó gyakorlatait a hazai szakemberekkel, így a büntetés-végrehajtás, a kriminálpolitika, a bűnmegelőzés területén dolgozókkal, valamint az utógondozás-jellegű tevékenységet betöltő szervezetekkel.

6 Az alapítvány weboldala elérhető angol nyelven: <http://www.iga-bg.org/index.php?lang=en;> [2013. augusztus 31.]

7 A nemzetközi konferencia – és a szexuális bűnelkövetők kezelésével kapcsolatos két önálló panelszekció – sikeresen, nagy részvételi aránnyal lezajlott.

Hírek a börtönvilágból

Új intézet Észak-Walesben

Az Igazságügyi Minisztérium 2 ezer fő elhelyezésére alkalmas, az Észak-Walesben található Wrexham ipari területen felépítendő superbörtön tervét jelentette be. A bv. intézet létrehozása 250 millió angol fontot (kb. 85 milliárd forintot) igényel. A tervek szerint az új, 2017-ben átadandó komplexum felváltana néhány régi büntetőintézetet, azaz Readinget Berkshire-ben, Dorchestert Dorsetben, a Blundestont Suffolokban és a Northallertont North Yorkshire-ban. Felmerült még a londoni Feltham Fiatalkorúak Intézetének bezárása is, de erről még tárgyalások folynak.

Forrás: Matthew Richards: Site chosen for £250m super-prison. BBC Wales Today, 2013.09.04.

Börtönfelújítás Pozsonyban

A szlovák Igazságügyi Minisztérium a Pozsonyi Bv. Intézet épületének felújítását kezdeményezte. Az Igazságügyi Palota részét képező, 1934 és 1936 közt emelt épület kezdetől fogva börtönként funkcionált. A múlt század harmincas éveiben 300 személyt tarthattak ott fogva, a mostani kapacitás 604 fő. A felújítás tervezett költségvetése 19,86 millió euró (kb. 5,6 millió forint).

A rekonstrukcióra azért kerül sor, mert az épület műszaki állapota nem kielégítő. Javítani kell az elhelyezés körülményein, továbbá biztosítani kell a fogvatartottak egészségi állapotának fenntartását is. A börtönben az energiahatékonyságot javítani kell, így sor kerül az ablakok és ajtók cseréjére is. Modernizálni szükséges a biztonsági és felügyeleti funkciókat ellátó berendezéseket is. A felújítást több fázisban lehet csak megvalósítani, hogy a munkálatok ne zavarják meg az intézet működési rendjét.

Forrás: Justice Palace is under renovation in Bratislava, TrendRealitySk, 2013.07.16.

Egy macedón bv. intézet modernizálása

Macedónia legnagyobb büntetőintézetében, az Idrizovo börtönben 11 millió eurós (kb. 3 milliárd forintos) beruházást terveznek. A főváros, Skopje közelében lévő, 900 főt elszállásoló börtön megújításáról szóló szerződést az Igazságügyi Minisztérium már alá is írta.

Az épületek állagmegóvását a Chemkostav nevű szlovák építőipari cég fogja elvégezni. A két évig tartó modernizáció során új börtönszárnyakat is emelnek, az étkezőt, a tornatermet is átalakítják, és az adminisztrációt szolgáló központi épületet is átépítik. Az egészségügyi részleg új eszközökkel bővül, továbbá a kor követelményeinek megfelelő elektromos rendszert építenek ki.

Macedónia az Európa Tanács Fejlesztési Bankjától 46 millió eurós (kb. 12 milliárd forint) kölcsönt kapott, amely által megújulhatnak más bv. intézetek is. A támogatás révén később sor kerülhet a Tetovo, Kumanovo, Shutka intézetek korszerűsítésére.

Forrás: Makeover Awaits Notorious Macedonian Prison. Macedonia News, 2013.09.06.

Börtön Grönlandon

A 76 fő elhelyezésére alkalmas, öt lakóegységből álló grönlandi intézet terveit a Schmidt Hammer Lassen cég készítette. A Nuuk intézetet az egyedülálló környezeti adottságokat kihasználva tervezték meg.

A szakemberek alkalmazkodtak a Dán Börtönszolgálat igényeihez és előírásaihoz, továbbá a munkavégzést és a szabadidős programokat szolgáló részek egyaránt a legmodernebb építészeti irányzatot képviselik. A tervezők az épület-együttes vonalai és a belső terek kialakítása során a sziklás táj zordsága és a belső terek otthonossága közötti különbséget igyekeztek kihangsúlyozni. A közösségi teremben a panorámaablakok kitérítik a fogvatartottak életterét. Az épület berendezési tárgyai melegséget árasztanak, segítenek megelőzni a bezártság okozta depressziót.

Forrás: Unique and beautiful surroundings for Nuuk prison. Greenland Daily News, 2013.10.14.

Magas biztonsági fokozatú svéd intézetek

A svéd Kumla, Hall és Saltvik bv. intézetekben három magas biztonsági fokozatú egységet hoztak létre. Erre a fejlesztésre a 2004-es év négy megdöbbentő szökését követően került sor. 2009-ben és 2010-ben az újabb beruházások révén a legmodernebb technológiát kezdték alkalmazni az intézetekben.

A svéd Börtönszolgálat biztonságért felelős részlegének vezetője, Christer Isaksson ismertette a hivatalos álláspontot, mi szerint az említett részlegekben különösen veszélyes bűnelkövetők töltik a szabadságvesztés-büntetésüket, ezért az a cél, hogy az intézetben a telítettség alacsony szinten maradjon, mivel a konfliktusok megoldása, illetve elkerülése érdekében gyakori, hogy az elítélteket elkülönítik egymástól.

Forrás: The three safety devices in Swedish prisons built after four dramatic escapes. EIN News, 2013.02.03.

Fokozódó erőszak a venezuelai börtönökben

Két rivális banda között alakult ki harc az egyik venezuelai börtönben, a fegyveres összecsapás legalább 12 órán át tartott, az összecsapásban 16-an haltak meg. A fogvatartottak hozzátartozói a Sabaneta büntetőintézet épülete előtt tiltakoztak. A súlyos helyzet kialakulásában közrejátszott, hogy a maracaibói börtönt eredetileg ugyan 700 főre tervezték, de az intézetben jelenleg 3 700 elítélteket tartanak fogva.

A börtönügyekért felelős miniszter, Iris Varela az erőszak megszüntetésére hívta fel a figyelmet, ami azonban nehéz feladat, hiszen a kormány is elismerte még februárban, hogy az ország 30 bv. intézetéből csak 7 helyen tudják betartani a drogok és fegyverek tilalmára vonatkozó szabályokat.

A hatóságok szerint a legnagyobb probléma a túlszűfoltáson kívül a korrupció, amely nagyban hozzájárul ahhoz, hogy az elítéltek folyamatosan fegyverekhez és kábítószerhez jussanak. Így gyakran előfordul, hogy a fogvatartottak „a felügyeletük alá helyeznek” körleteket, intézeteket. 2013 januárjában 59 fogvatartott halt meg Venezuelában egy ehhez hasonló börtönön belüli összecsapásban.

Forrás: Violence in Sabaneta prison. BBC News, 2013.09.18.

Börtönökben működő neonáci hálózatot lepleztek le Németországban

Börtönökben működő szélsőjobboldali hálózatot lepleztek le Németországban. A titkos szervezet a legalább tíz ember megöléséért felelősnek tartott Nemzetiszocialista Illegalitás (NSU) elnevezésű neonáci terrorista sejt környezetével is kereste a kapcsolatot.

A szerveződés irányítói azt tervezték, hogy létrehoznak egy egyesületet, amelynek tagjai hivatalosan az elítéltek boldogulását és társadalmi beilleszkedését segítik önkéntes munkával. A közhasznú egyesületi forma leple alatt ugyanakkor a börtönbe került neonácik összefogása, a szélsőjobboldali eszmék iránti elkötelezettségük fenntartása érdekében, valamint az elítéltek és hozzátartozóik anyagi támogatása céljából akartak országos hálózatot létrehozni.

A Süddeutsche Zeitung és a Bild című újságok beszámolója szerint a hatóságok a Hessen tartományi bv. bukkantak a szerveződés nyomaira. A börtönfalak mögött már meglehetősen jól kiépült a hálózat. A szervezet tagjai rejtőzködve tevékenykedtek, például kerülték a neonáci szubkultúra jellemző ismertetőjegyeinek használatát. A külvilággal való kapcsolattartást konspiratív módon, többek között apróhirdetésekből elhelyezett kódolt üzenetek útján oldották meg. A titkos szerveződés – mint már említettük – az NSU környezetével is próbált kapcsolatot kialakítani. A hatóságok lefoglaltak számos bizonyítékot, köztük leveleket és propagandaanyagokat, a szerveződés tagjait pedig elkülönítették egymástól.

Jörg-Uwe Hahn, Hessen tartomány igazságügyi miniszter kihangsúlyozta: a hatóságok mindent megtesznek, hogy megakadályozzák a neonáci szervezkedést, mivel a Hessenben feltárt szerveződés nem az első próbálkozás a bebörtönzött neonácik összefogására.

Forrás: Neonazi-Netzwerk in Gefängnissen aufgedeckt. Bild, 2013.04.11.

Szexuális bűnelkövetők Portugáliában

Lusa Filipa Carrola a „Gyermek és a szexuális bántalmazás” c. könyvében – részben börtönökben végzett kutatótevékenysége alapján – elemezte a szexuális bűncselekmények elkövetőit. 62 olyan esetet dolgozott fel, amikor az elkövető gyermek sérelmére követett el szexuális bűncselekményt.

Az említett elítéltek a Guarda, a Covilhã, a Castelo Branco és a Carregueira büntetőintézetekben töltik a szabadságvesztés-büntetésüket. A kutató megállapította, hogy az elkövetők speciális rehabilitációjára lenne szükség, ami jelenleg gyerekcipőben jár, a visszaesést megakadályozó projektek pedig szinte nem is léteznek.

Forrás: Uma investigação sobre os presos cometido um crime sexual. Jornal de Notícias, 2013.09.14.

Anyák és gyermekeik a francia börtönökben

Évente közel 60 nő hozza világra a gyermekét valamelyik francia bv. intézetben. A szabadságelvontást végző intézetek általános kontrolljáért felelős független állami szervezet, a CGLPL nevében Jean-Marie Delarue jelezte, hogy a szervezet támogatja a bebörtönzött női fogvatartottak esetében a szabadságvesztés-büntetés alternatíváinak lehetőségét. A francia jog lehetővé teszi, hogy a bebörtönzött anyák a gyermekeikkel töltsék az időt a gyermek 18 hónapos koráig.

Jean-Marie Delarue úgy látja, hogy a szabályok elavultak, mivel a büntetőintézetek már eleve alkalmatlanok egy gyermek nevelésére. A szervezet álláspontja szerint sürgősen szükség lenne alternatív megoldásokra.

Forrás: CGLPL advocates alternatives to incarceration for mothers and their children. Humanite, 2013.09.04.

Csomagok a muszlim ünnep után

2013-ban számos londoni muszlim fogvatartott ún. Eid-csomagot kapott a ramadant követően. Az Eid al-Fitr a ramadan, a szent hónap végén kezdődő 2–3 napos vallási ünnep. Ezekben a napokban a muszlimok megünneplik, hogy véget ért a ramadan, és hogy ezzel együtt befejeződött a 30 napos böjt is. Ekkor a családok, barátok összegyűlnek, együtt imádkoznak, és hatalmas ünnepi lakomákat tartanak.

Az Iszlám Emberi Jogi Bizottság könyvesboltjának önkéntesei állították össze az Eid-csomagokat, amelyeket több mint 400 londoni muszlim börtönlakóhoz juttattak el. Minden csomag 2 angol fontba (kb. 700 forintba) került. Suleman Nagdi, a leicesteri Muszlim Szervezetek Szövetségének szóvivője úgy véli, hogy a csomagok rendkívül sokat jelentenek a fogvatartottak számára, mert segítenek megőrizni a mentális egészségüket az elszigetelt börtönkörnyezetben.

Az önkéntesek által összeállított csomagok a HMP Bronzefield, Wandsworth és Brixton börtönökbe, valamint a fiatakorúak számára fenntartott Feltham intézetbe jutottak el. A kezdeményezés vezetői szeretnék elérni a program kiszélesítését, de egyelőre anyagi erőforrások hiányoznak a tervek megvalósításához. Anglia és Wales Börtönszolgálatát támogatja a vallásgyakorlást elősegítő projektet.

Forrás: Ushma Mistry: London Muslim prisoners receiving Eid packs. BBC Asian Network, 2013.08.07.

Kabalabábu egy Japán börtönben

Az Asahikawa japán börtönben ember nagyságú szerencsefigurát készítettek. A cél az volt, hogy a civil lakosság fogvatartottakkal kapcsolatos hozzáállása átalakuljon, a kabalabábu segítheti a börtönlakókhöz fűződő, már rögzült asszociációk megváltoztatását. Az Asahikawa börtönnel kapcsolatban a lakosság körében különösen nagy az ellenszenv. Az intézet neve hallatán a közösség tagjai sötét, elszigetelt helyre gondolnak, ahonnan már nincs kiút, ahol minden emberi kapcsolat végleg megszűnik.

A Katakuri-chan névre hallgató figura 6 láb 6 inch (azaz 198 cm) magas, arca kerek, és egy hatalmas lila virágot visel a kalapjába tűzve. A fegyőr egyenruhát viselő bábu az állampolgároknak azt az üzenetet közvetíti, hogy a börtönök egyben rehabilitációs központok is, ahol a szabadságvesztés-büntetés letöltése mellett a társadalomba való beilleszkedés elérése is cél. A bábu már részt vett egy vásáron is, ahol több ezer ember megfordult, és amelyen a fogvatartottak által készített kézműves termékeket is meg lehetett vásárolni.

Az életnagyságú kabalabábuk népszerűek Japánban. A bábuk többnyire egy-egy várost vagy területet képviselnek, megjelenítve annak jellegzetes ételét, állatait vagy ipari termékeit. Az 1980-as években a tokiói metrórendőrség is saját bűnüldöző kabalát tervezett, amelynek a népszerűsége azóta is töretlen.

Forrás: Cuddly mascot in a Japanese prison. Sky News, 2013.09.19.

Falusi boltot nyitott egy angliai börtön

A 600 főt elszállásoló, az észak-angliai York közelében épült Full Sutton maximális biztonságu intézet falusi boltot nyitott. A civil lakosság és az elítéltek közötti szakadék áthidalását célozta meg a kezdeményezés, éppen ezért az üzlet a börtönobjektumon kívül található. Full Sutton és Skirpenbeck településeken már több mint száz éve nem volt egy bolt sem, az ott lakók számára most adott a lehetőség, hogy kenyeret és tejet vásároljanak az üzletben. A falusi bolt üzemeltetése egyelőre önkéntesek kezébe került. A börtön vezetése úgy látja, hogy az intézetben fogva tartott elítéltek munkája hasznos a civil lakosság számára. A két település lakói örömmel fogadták a bolt megnyitásának hírért.

Forrás: Village shop opens at Full Sutton maximum security prison. BBC News, 2013.09.14.

Elítéltek a paradicsomfeldolgozó-iparban

Elítéltek és börtönből szabadult munkavállalók egyaránt csatlakozhatnak ahhoz a nagyszabású foglalkoztatási programhoz, amely a dél-olasz régió paradicsomfeldolgozó-ipari tevékenységéhez kapcsolódik. Calabria Compañia, Puglia és Szicília megye vesz részt a programban. Az Igazságügyi Minisztérium által aláírt megállapodás értelmében először betanítják a fogvatartottakat, akiknek a büntetésük letöltése után is lesz lehetőségük a munkavégzésre. A program szervezői 2 800, köztük 1 200 fiatalokú fogvatartott részvételével számolnak.

Forrás: Ex detenuti nelle industrie conserviere. Corriere della Sera, 2013. 08.15.

Speciális nyomdai munkát végző elítéltek

Az észak-írországi Magherry intézetben Dave Cunningham és Brian Madden lelkész szervezték és felügyelték azt a programot, amelynek keretében a börtön fogvatartottjai vakok számára készített bibliák nyomdai munkálatait végezték el. A szervezők véleménye szerint a programban résztvevő tíz fogvatartott komoly erőfeszítéseket tett azért, hogy a 66 könyv elkészüljön.

A Helping Hands Alapítvány segítségével indulhatott el a projekt 8 hónappal ezelőtt. Az elkészült bibliák a Magherry Elim templomhoz kerültek, ahol Dave Cunningham lelkész gondoskodott a kötetek sorsáról.

Történelmi érdekesség, hogy Észak-Írországbán a Crumlin Road börtön elítéltejei voltak az elsők, akik Braille-írással készült könyveket készítettek még az 1920-as években. Napjainkban a fogvatartottak keze alól vakoknak készült gyermekkönyvek és Dublin várostérképek kerültek ki.

Forrás: Chris Page: Prisoners make braille Bible. BBC News, 2013.09.06.

Kerti szerszámok felújítása egy skót börtönben

Az Edinburgh-ben megrendezett Kerti Eszközök Kirakodóvásárán elítéltek által felújított kerti szerszámokat lehetett ingyen elvinni. A program szervezői előzetesen felhívták a skóciai iskolák és önkormányzatok figyelmét a lehetőségre. A Szerszámok Felújításáért Alapítvány szervezésével és irányítása alatt ment végbe az eszközök kiárusítása, amelynek során ásók, gereblyék, lapátok, vasvillák, kerti ollók és a palántázáshoz használatos szerszámok találtak új gazdára. A javításra váró elhagyott, hibás szerszámokat a New Hopetoun Gardens telephelyén gyűjtötték össze. A kertészet képviselőjében Lesley Watson és Dougal Philip is részt vett a kirakodóvásár megszervezésében.

A Saughton intézet, hivatalos nevén a HMP Edinburgh az első börtön, ahol a hétköznapi életben és a kertészkedés során használt szerszámok megmentésével foglalkoznak a fogvatartottak. Jim Shields, a projekt vezetője nagyon elégedett a résztvevők munkájával. Mint elmondta: „Ismét remek alkalom nyílt a HMP Edinburgh lakói számára, hogy bizonyítsák felelősségtudatukat, hiszen a közösségért tevékenykednek, és hasznos munkát látnak el” – utalva arra, hogy az intézet női elítéltejei a kirakodóvásárt megelőző évben is magas színvonalon újíttak fel számos szerszámot. David Shreeve, a Szerszámok Felújításáért Alapítvány elnöke szintén örömmel konstataálta a női elítéltek elkötelezett munkáját. Kiemelte, hogy az újrahasznosítás fontos része a környezetvédelemnek, és számos terület van, ahol szükség lenne hasonló programok megvalósulására.

Forrás: Tools fixed by prisoners given away free at Saughton Prison. BBC News, 2013.09.23.

Kertészeti projektek az amerikai börtönökben

Az USA egyre több börtönében indítanak kertészeti programot. Az intézetekben kialakított veteményeskertek a fogvatartottak étrendjét színesítik. További pozití-

vum, hogy a kertben végzett fizikai munka közvetlen eredményeként csökkenhet az erőszak, továbbá javulhat a résztvevők mentális egészsége. Fontos szempont, hogy az elítéltek megtanulják a kertészkedés gyakorlatát, és az új ismeretanyag elsajátítása révén a szabadultak körében kisebb lehet a munkanélküliség és a visszaesés aránya. Az értékesítés sajátossága, hogy a megtermelt többletet általában ún. élelmiszerbankok vagy más, a rászorulókat ellátását biztosító közösségi központok veszik át. A legelső programok közé sorolhatjuk például a Sneed Garden projektet.

Az Insight Garden projekt alapja egy 1 200 m²-es organikus virágoskert a közepes biztonsági fokozatú San Quentin börtönben, ahol a fogvatartottakat a kertészkedésre, a környezet fenntarthatóságára, illetve a közösség számára való termelésre oktatják.

A Kaliforniai Állami Női Börtönben egy organikus kert projekt megvalósításán dolgoznak. A friss zöldségeket egyenesen a börtönök konyhájába és kórházi konyhákba szállítják. Ezen kívül a női elítéltek és a lakosság kapcsolatának fejlesztésére is törekszenek.

A Greenhouse projekt a New York-i Riker-szigeten és a Wisconsin büntetőintézet hatalmas területén működik. Mindkét létesítmény évente több ezer font értékű zöldséget termel. 75 ezer angol font (kb. 25 millió forint) volt az eddigi legmagasabb hozam, amelynek egynegyedét a helyi élelmiszerbankoknak adományozták.

A Washington államban található McNeil Island büntetőközpont egy hektárnyi gyep közepén hozott létre kertgazdaságot, ahol paradicsomot, paprikát, sütőtököt és egyéb növényeket ültetnek, és egy komposztáló egységet is kialakítottak. Az állam számos más börtönében is kertek látják el terményekkel a helyi élelmiszerbankokat.

A New York-i Westchester megyében indították útjára a Greenleaf Gardens Börtönkertészeti Szakképző Programot, amelynek keretében az egyhektáros kertben megtermelt zöldséget és gyümölcsöt a környező területeken osztják szét.

Forrás: On-site gardens improving in prisons, ABC News, 2013.08.12.

Környezetvédő elítéltek

Az angliai North Sea Camp börtön lakói 2013 júliusa és szeptembere között 199 helyen végeztek hulladékgyűjtést. A fogvatartottak 53 út melletti, 69 gyalogösvény közelében levő területet, továbbá lovaglősvényeket és síkatorokat, 32 csatornapartot és 8 farmot tisztítottak meg. A szemét építkezési törmeléket, elektromos készülékeket, autógumikat, kerti szerszámokat is tartalmazott. Az újrahasznosítható háztartási hulladékot a Slippery Gowl Lane céghez szállították be.

Forrás: Clean up projekt for inmates. Guardian, 2013.10.05.

Visszaeső elítéltek Máltán

A La Valettában található Corradino büntetőintézet, Málta legnagyobb börtöne fogvatartottjainak 75%-a visszaeső. A bv. intézet újonnan kinevezett igazgatója szeretné az oktatás színvonalának emelésére helyezni a hangsúlyt.

A máltai kormány idén 29 tanfolyamot finanszírozott annak érdekében, hogy a fogvatartottak fel tudjanak készülni a szabad életben való munkavállalásra. 2013 júliusában nyolc elítélt alapszintű érettségi vizsgált is tett.

Forrás: New director to focus on educational services at the prison. Malta Independent, 2013.09.25.

Szótárak a francia börtönökben

A Les Arts Alapítvány szeretné felvenni a harcot a fogvatartottak írástudatlansága ellen. A civil szervezet az „Egy szótár minden zárkába” program keretében 28 bv. intézetbe juttat el szótárakat. Jacqueline Blanchy, az alapítvány létrehozója úgy gondolja, hogy ösztönző és bátor kezdeményezés áll az új projekt mögött.

Forrás: Des dictionnaires dans les prisons. Humanite, 2013.07.15.

Oktatási program Romániában

2012 szeptemberében a szatmárnémeti börtönben több mint húsz fogvatartott iratkozott be a 2012/2013-as tanévben zajló képzésekre, amelyek az Oktatásügyi Minisztérium által elkészített tantervet követve a Doamna Stanca Liceumban zajlottak le. A Szatmár Megyei Bv. Intézet szóvivője, Raluca Dimulescu hangsúlyozta, hogy a börtön elégedett az elítéltek teljesítményével.

A 2010. évi 83. törvény értelmében az iskolát legalább egy évig látogató fogvatartottak szabadságvesztés-büntetését 30 nappal csökkentik. Az intézet fontosnak tartja, hogy az elítéltek beiratkozzanak és részt vegyenek az Oktatási Minisztérium által indított speciális tanfolyamokon, ugyanis ezek elősegítik a társadalomba való beilleszkedésüket.

Forrás: New prospects for prisoners in Romania. FoxNews, 2013.07.08.

Színes graffiti egy lengyelországi intézetben

A Poznan bv. intézet graffiti művészeket kért fel a börtönudvar szürke falainak dekorálására. A projekt a „Poznan a vandalizmus helyett a művészetet támogatja” kampány keretében kapott teret a börtönben.

Jacek Wisniewski igazgató egyedül a piros szín árnyalatainak használatát nem engedélyezte, mivel a szakértők szerint a vörös felszínre hozhatja az agresszivitást. A graffitiken az elítéltek a mindenki által jól ismert csíkos ruhában szerepelnek. A rajzokon az uniformis mintázata sárga és fekete csíkos. A méhekre emlékeztető csíkozás és vidám sárga szín segít a sztereotípiákat feloldani.

Az USA-ban a 19. században még a fekete-fehér csíkos uniformist részesítették előnyben. Az ENSZ betiltotta az egyenruha teljes csíkozását, mert ez a fogvatartottak megbélyegzésével jár. Magyarországon a fogvatartottak csíkos ruházatát a 1979. évi trv. elfogadását követően vonták ki a forgalomból. Mivel a 20. században a büntetésen és elrettentésen túl a társadalomba való visszavezetés hangsúlyosabb szerepet kapott, így sok európai ország börtöneiben nem használnak egyenruhát.

Forrás: Poznan prison gets graffiti art makeover. Gazeta Wyborcza, 2013.05.08.

Rekordkísérlet egy perui intézetben

A limai Lurigancho börtönben egy aerobik előadás keretében az „Egy helyen egyszerre táncoló legtöbb elítélt” új rekordját igyekeztek felállítani a fogvatartottak. A bv. intézetben elhelyezett 1 200 fő megpróbált szünet nélkül egyszerre mozogni. A reggaeton és a meringue táncok pergő ritmusa segítségével kísérelték meg a csúcstartó Fülöp-szigeteki börtön elítélteit túlszárnyalni. A Guinness rekordok szerkesztősege még ellenőrzi a videófelveteleket.

Forrás: Prisoners show off dance moves in record bid. Guardian, 2013.06.15.

Futball és börtön

A Guernsey büntetőintézet futballcsapata belépett a Guernsey-szigeten folyó Sunday League bajnokságba. A börtön elítélteji számára csak akkor engedélyezett a mérkőzéseken való részvétel, ha a magaviselettel kapcsolatos szabályoknak megfelelnek. A Prison Lions FC csapat nemcsak az elítélteket, hanem a börtönszemélyzet tagjait is magába foglalja.

David White, a Guernsey bv. intézet testneveléstanára, aki nagyon elégedett az eredményekkel, úgy látja, hogy az elítéltek számára az élet minél több területén kell a siker és az ösztönzés. A csapatban végezhető sport csökkenti a fogvatartottak közötti konfliktusok számát. A mérkőzéseket a börtönben rendezik meg, ezért a vendégcsapatokat az előírásoknak megfelelő ellenőrzést követően engedik csak be az objektumba.

Forrás: Inmates entering in Sunday Soccer League. Guernsey News, 2013.09.12.

ESEMÉNYNAPTÁR

(2013. július 1-jétől szeptember 30-áig)

JÚLIUS 1.

A Semmelweis-nap alkalmából Magyarország belügyminisztere, illetve a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka a büntetés-végrehajtási szervezet több egészségügyi dolgozójának szakmai munkáját ismerte el. A miniszteri és az országos parancsnoki elismeréseket Schmechl János bv. dandártábornok, a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának biztonsági és fogvatartási helyettese adta át a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán megrendezett központi ünnepségen.

JÚLIUS 1-5.

A romániai Nagyenyedi Bv. Intézet tífós delegációja szakmai tapasztalatcsere céljából látogatást tett a Pálhalmi Országos Bv. Intézetben, a Tolna Megyei Bv. Intézetben, valamint és a Somogy Megyei Bv. Intézetben.

JÚLIUS 3-6.

Hatodik alkalommal vett részt a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön bűnmegelőzési bemutatóval a soproni VOLT Fesztiválon. A látogatók megtekinthették az intézet bemutató zárkáját és a zárka mellett felállított bv.-s sátrat, ahol kiállították a fogvatartottak által készített tiltott tárgyakat, illetve képzőművészeti alkotásokat. A bv. intézet a fesztivál külső helyszínéeként is szerepelt. Azokat a látogatókat, akik már betöltötték a 18. életévüket és kedvet éreztek a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön megtekintéséhez, rabombillal Sopronkőhidára szállították, ahol – egy 60 perces bűnmegelőzési látogatás keretében – testközelből is megismerhették intézetet.

JÚLIUS 4.

A Szombathelyi Országos Bv. Intézet, a Vas Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság és a Vas Megyei Rendőr-főkapitányság közös tűzvédelmi gyakorlatot hajtott végre a Szombathelyi Bv. Intézet területén.

JÚLIUS 5.

Kincsené Bak Erika bv. főörzszászlós, a tököli Fiatalkorúak Bv. Intézetének megbízott egészségügyi osztályvezetője nyerte – az

egyéni alapellátás kategóriájában – az Astellas Pharma Magyarország, a Magyar Egészségügyi Szakdolgozói Kamara, illetve az egészségügyi szakdolgozók képzésében érintett négy legnagyobb egyetem által kiírt, „Az év egészségügyi szakdolgozója 2013 Astellas-díj”-at. Az elismerést a Semmelweis Egyetem Egészségtudományi Karán rendezett ünnepségen dr. Major László, az Astellas Pharma Magyarország ügyvezetője adta át.

JÚLIUS 10.

A Hajdú-Bihar Megyei Bv. Intézetben ünnepélyes keretek között adták át az intézet újjáépített bástyafalát, átalakított sétálóudvarát és őrhelyét. Az ünnepség elöljárója dr. Tóth László gazdasági és informatikai helyettes államtitkár volt, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát Schmehl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese képviselte. Az eseményen részt vett Bodó Sándor, a Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat elnöke és Kulcsár József országgyűlési képviselő.

JÚLIUS 10–11.

A Magyar Honvédség pápai bázisrepülőterén rendezték meg a III. Katonai Túlélőfutó Bajnokságot, amelyen a büntetés-végrehajtás 11 csapattal vett részt. A versenyzők extrém fizikai és pszichikai terhelés alatt tehetők próbára állóképességüket, illetve koordinációs és feladatmegoldó készségüket. A 144 indulóból 109 fő tette meg szintidőn belül a 12 km hosszú, 33 akadállyal nehezített távot, a győztes Alexandre Nowakowski, a belga csapat versenyzője lett.

JÚLIUS 12.

A Fővárosi Bv. Intézet III., Venyige utcai objektumának színháztermében az árvízi védekezésben és helyreállításban kiemelkedő helytállást tanúsított személyi állomány tiszteletére ünnepi állományértekezletet tartottak, amelyen elismerő okleveleket adott át Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás megbízott országos parancsnoka.

Az eseményen részt vett Schmehl János bv. dandártábornok, biztonsági és fogvatartási helyettes, valamint Kossa György tűzoltó dandártábornok, országos iparbiztonsági főfel-

ügyelő. Az árvízi védekezésben és az azt követő helyreállítási munkálatokban részt vevő 29 bv. szervezet mintegy száz kolléga képviselte.

JÚLIUS 13.

Az International Police Association (IPA) Magyar Szekciójának Zala Megyei Egyesülete által szervezett II. nemzetközi vízi versenyen – amelyet a zalaegerszegi Gébárti tavon rendeztek meg, és amelyen 11 csapat vett részt – első helyezést ért el a Zala Megyei Bv. Intézet csapata. A versenyzők különféle vízi versenyszámokban – sárkányhajózás, gyorsasági és ügyességi kenuzás, kajakszlalomverseny – mérték össze tudásukat.

JÚLIUS 18.

A Magyar Evangéliumi Börtönmisszió ún. szenvedélymentes imánapot tartott a Tiszalöki Országos Bv. Intézetben a fogvatartottak és a személyi állomány tagjai számára. A rendezvényen részt vettek – többek között – a Kárpátaljai Református Egyház által működtetett Bethesda Szendélybetegeket Mentő Misszió munkatársai Pocsai Sándor lelkész vezetésével az ukrainai Csongorról, valamint Lippai Csaba, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bv. Intézet és Szűcs M. Klára a Tiszalöki Országos Bv. Intézet börtönlelkésze.

JÚLIUS 19.

A Pálhalmi Agrospeciál Kft. ünnepélyes keretek között kapta

meg a „Törzskönyvezett Holstein-fríz állomány, minősített tenyészállat előállító üzem” védjegyet a Kft. hangosi tehenészeti telepén megtartott rendezvényen; a gazdasági társaság tehenének, Süsünek pedig Aranytörzskönyvet adtak át. Süsü, a Kft. hangosi tehenészetének büszkesége, 11. születésnapján kapta meg az Aranytörzskönyvet, így hazánk első "excellent" minősítésű tehene lett, amely 100 ezer kg tejet termelt.

A Bv. Szervezet Továbbképzési és Rehabilitációs Központja is képviseltette magát a Police Coffee elnevezésű rendezvényen, amelyen a szervezet nevében Pesti Ferenc bv. őrnagy, a Fiatalkorúak Bv. Intézetének megbízott igazgatója válaszolt a kérdésekre. A TÁMOP által támogatott, bűnmegelőzési célú rendezvényre egy bevásárlóközpontban került sor, ahol az érdeklődők egy kávé elfogyasztása mellett tehettek fel a bűnmegelőzéssel kapcsolatos kérdéseiket a jelenlévő szakembereknek.

JÚLIUS 23.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka, valamint a BVOP

Nyugdíjasok Klubja nevében Ambrus Gyula ny. bv. ezredes, elnök és a klub elnökségének tagjai köszöntötték 85. születésnapja alkalmából Németh Ferenc ny. bv. alezredest. Németh Ferenc 1949 óta teljesített szolgálatot a büntetés-végrehajtás állományában. Kezdetben őrszolgálati szakterületen dolgozott, majd a Kistarcsai Őri Iskolában őrszolgálati és nevelési ismereteket tanított. 1976-ban főtanárnaként ment nyugdíjba. Hamarosan bekapcsolódott a BVOP Nyugdíjasok Klubjának tevékenységébe, kezdetben a vezetőség tagja volt, majd 1994-ben a klub elnöke lett. Ezt a tisztséget 2006-ig töltötte be, mikor is – addigi tevékenységének elismerésül – a klub tagjai tiszteletbeli elnökükké választották.

JÚLIUS 26.

A Szegedi Fegyház és Börtönben az Alföldi Bútorgyár területén 1988. július 28-án történt tüzeset miatt elhunyt két kollegára emlékeztek. Kovács Hegedűs Gábor bv. őrnagy, valamint Szalai Árpád bv. alhadnagy a tűz oltása során életét veszítette. A koszorúzásra az intézetben került sor a hősi halottak emléktáblájánál, ezt követően a megemlékezés a Belvárosi Temetőben folytatódott. Az eseményen a Szegedi Fegyház és Börtön, a Nagyfa-Alföld Kft. vezetői állományának tagjai, valamint a hősi halottak hozzátartozói vettek részt.

JÚLIUS 29.

Átadták Miskolcon a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bv. Intézet körletrészének megújult függőfo-

lyosóját. A felújítás során a meglévő fapallós járófelületet kibővítették, és vasbetonszerkezetre cserélték. A tartószerkezetek megfelelő tűzvédelmi felületkezelést kaptak, így már a teljes szerkezet megfelel a tűzvédelmi előírásoknak.

AUGUSZTUS 2.

Ünnepélyes keretek között átadták a Szegedi Fegyház és Börtön főépületének megújult homlokzatát, valamint a II. objektum személyi állománya öltözőjét. A rendezvény előljárója dr. Felkai László, a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkára volt. Az átadó ünnepségen részt vett Csóti András bv. vezérőrnagy, megbízott országos parancsnok, jelen voltak az intézettel együttműködő hivatalos szervek és gazdálkodó szervezetek képviselői, továbbá a bv. intézet és a Nagyfa-Alföld Mezőgazdasági és Vegyipari Kft. személyi állományának tagjai. Az ünnepséget követően a vendégek megtekintették az intézet Csillag-körletét, valamint a gazdasági társaság üzemcsarnokait.

AUGUSZTUS 15.

A Balassagyarmati Fegyház és Börtönben rendezték meg a TÁMOP 5.6.1.A-11/2-2011-0001 számú, az „Alkalmazkodó képesség fejlesztése a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben, valamint a Heves megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben elhelyezett fogvatartottak körében” című pályázati projekt szakmai konferenciáját. A rendezvényen a programot végrehajtó személyi állomány tagjai, a részt vevő civil szervezetek, és a BVOP képviselői vettek részt.

AUGUSZTUS 23.

Az Állampusztai Országos Bv. Intézet lőterén tartották meg az International Police Association Kaloocai Szervezete rendezésében a XVII. nemzetközi lövészversenyt. A versenyen 6 ország 13 csapattal, 100 fővel képviseltette magát. A résztvevők között volt az Állampusztai Országos Bv. Intézet csapata is. Az első helyezést Szlovákia csapata nyerte el.

AUGUSZTUS 24.

Az 1945–1956 közötti Magyar Politikai Elítéltek Közösségének tagjai, Gruber Rudolfné elnökségi tag vezetésével megkoszorúzták a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön falán lévő, a politikai elítéltek által elhelyezett emléktáblát. Az ünnepséget követően a börtönkápolnában igeliturgiára került sor, amelyet Hajdú Miklós börtönlelkész celebrált. Az 1945–1956 közötti magyar Politikai Elítéltek Közössége „Politikai Elítéltek Közössé-

géért” érdemkeresztet adományozott Rózsahegyi Tamás bv. alezredesnek, a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön parancsnokának.

AUGUSZTUS 24–25.

Szegeden első alkalommal rendezték meg augusztus 24-én a szegedi vízi szabadidősport fesztivált a Felső Tisza-parti vízitelepen. A sárkányhajó-versenyen, amelyen felnőttek és gyerekek és egyaránt nevezhettek, 12 csapat mérte össze tudását. A sportnapon, amely elsősorban a kikapcsolódást szolgálta, Szegedi Fegyház és Börtön népes küldöttséggel képviseltette magát.

A Balassagyarmati Fegyház és Börtön, valamint a Dunai Sárkányhajózási Vállalat Kft. meghívásos, amatőr sárkányhajóversenyt rendezett a Nógrád megyei Bánkon augusztus 25-én. A Bánki-tavon megtartott vetélkedőn a Balassagyarmati Fegyház és Börtön, az Ipoly Cipőgyár Kft., a BVOP, a Váci Fegyház és Börtön, valamint a Márianosztrai Fegyház és Börtön egy-egy csapata vett részt.

AUGUSZTUS 29–30.

A Bv. Szervezet Továbbképzési és Rehabilitációs Központjának igali telephelyén rendezték meg a „Büntetés-végrehajtás Hivatás Mestere” országos szakmai vetélkedő döntőjét. Az idén harmadik alkalommal meghirdetett versenyre hat bv. intézet csapata jutott be a regionális selejtezőkből. A feladatok a büntetés-végrehajtási szakma elméleti és gyakorlati területeit egyaránt érintették, a hatfős csapatok különböző szakterüle-

tek képviselőiből álltak. A versenyzőknek a feladatok végrehajtásához egyaránt jártasnak kellett lenniük mind a biztonsági vagy a nevelési szakterület, mind a bűnügyi nyilvántartás vagy munkáltatás kérdéseiben. A csapatok bemutatták tudásukat a szolgálati fegyverek kezelésében, a kényszerítő és mozgáskorlátozó eszközök jogszerű alkalmazásában, a szakszerű és célszerű intézkedések végrehajtásában. A verseny első helyezettje Állampusztai Országos Bv. Intézet csapata lett.

AUGUSZTUS 30.

Áder János köztársasági elnök a belügyminiszter javaslatára Cséri Zoltán bv. ezredest, a Fővárosi Bv. Intézet parancsnokát 2013. szeptember 8-ai hatállyal büntetés-végrehajtási dandártábornokká nevezte ki a Sándor-palota Tükörtermében.

A Zala Megyei Bv. Intézetben különféle fogvatartotti foglalkozások lebonyolítására alkalmas új tantermet adtak át. Az év folyamán több korszerűsítés is történt az intézetben: zöldség- és húsfeldolgozó helyiségeket és egy hűtőkamrát alakítottak ki, továbbá felújították a fogvatartotti fürdőket és a körlet lépcsőit.

SZEPTEMBER 3.

A Székesfehérvár megyei jogú város által meghirdetett Szent István év keretén belül ünnepi megemlékezést tartottak a Közép-Dunántúli Országos Bv. Intézet székesfehérvári objektumában. Az ünnepi eseményen a székesfehérvári Hermann László Zeneiskola tanulói, Zemlényi Eszter operaénekes, valamint az objektum fogvatartotti színjátszóköre adott műsort. A megemlékezést követően Szakáll Antal festőművész és a fogvatartottak által készített pályamunkákból nyílt kiállítást tekinthették meg a meghívott vendégek, köztük dr. Cser-Palkovics András polgármester, országgyűlési képviselő és a társszervek vezetői.

SZEPTEMBER 5.

A Szombathelyi Országos Bv. Intézetben Szent Adorján-napi ünnepi megemlékezés történt, amelynek keretében Szombathely Megyei Jogú Város önkormányzata csapatzászlót adományozott az intézetnek 5 éves jubileuma alkalmából. Az ünnepség előjárója Csóti András bv. vezérőrnagy, megbízott országos parancsnok volt, a rendezvényen részt vett dr. Veres András megyéspüspök. A

fogvatartotti műsort, ünnepi beszédeket és a kitüntetések átvételét követően Varga Valéria bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok gazdasági és informatikai helyettese nyitotta meg a fogvatartottak által készített kerámiákból, festményekből készült kiállítás, amelyen az alkalomra készült élethű intézeti makettet is bemutatták.

Püspökszilágyon a Magyar Honvédség vitéz Szurmay Sándor Budapest Helyőrség Dandár szervezte meg a XIX. Nemzetközi Járórbajnokságot. A büntetés-végrehajtási szervezetet egy női és egy férfi csapat képviselte. A férfi csapat a 4. helyezést érte el, a női csapat 3. helyezést ért el, valamint megkapta az országos rendőr-főkapitány különdíját is. A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának különdíját dr. Zakhar Tibor bv. ezredes, a Bv. Szervezet Oktatási Központja igazgatójának adta át a katasztrófavédelem csapata részére.

SZEPTEMBER 6.

A büntetés-végrehajtási szervezet napja, a 18. Szent Adorján-nap alkalmából megrendezett ünnepi állománygyűlést Balassagyarmaton, a Vármegyeház dísztermében tartották meg. A rendezvényen részt vett Balla Mihály és Kulcsár József országgyűlési képviselő, jelen voltak a fegyveres társszervek és az igazságügyi, illetve az egyéb együttműködő szervezetek képviselői. Az állománygyűlés során bejelentették, hogy Magyarország belügyminisztere 2013. szeptember 8-i hatállyal országos parancsnokká nevezte ki Csóti András bv. vezérőrnagyot, a büntetés-vég-

rehajtás megbízott vezetőjét. Ezután dr. Pintér Sándor és Csóti András kitüntetések és elismeréseket adott át a jutalmazottaknak, majd dr. Pintér Sándor csapatzászlót adományozott a Balassagyarmati Fegyház és Börtön személyi állománya részére. Az intézet állománya nevében a zászlót dr. Budai István bv. ezredes, intézetparancsnok vette át.

SZEPTEMBER 7.

Országszerte családi napok keretében ünnepelték a büntetés-végrehajtási dolgozók és családtagjaik a szervezet napját. Színes programokkal, koncertekkel és gyerekprogramokkal várták a nagyokat és a kicsiket. Budapesten a BVOP, a Fővárosi Bv. Intézet, a Budapesti Fegyház és Börtön, a szervezet Oktatási Központja és az IMEI dolgozói összevont családi napot tartottak, amelyet Csóti András bv. vezérőrnagy, országos parancsnok nyitott meg. Ezt követően a gyermekeket gyereksarok és légvár várta, míg a felnőtteknek koncertek, kutyás és akciócsoport bemutatók, sportolási lehetőségek nyújtottak kapcsolódást.

SZEPTEMBER 8.

A 28. Nike Budapest Nemzetközi Félmaratonon a Fővárosi Bv. Intézet is képviseltette magát egy nem mindennapi kezdeményezés keretében. Iváncsics Zsolt amatőr maratoni futó a fogvatartottak társadalmi reintegrációjának fontosságára kívánta felhívni a figyelmet, ezért egy speciális felsőt viselt, melynek az egyik fele fehér pamutpóló, míg a másik

fele hagyományos fogvatartotti formaruha volt. A kezdeményezés mellé állt az intézeten kívül a Budapest Főváros Kormányhivatala Igazságügyi Szolgálatának Pártfogó Felügyelői Osztálya is egy 3 fős csapattal, míg az intézet 8 fővel nevezett.

SZEPTEMBER 9.

A Bv. Szervezet Oktatási Központjában megtartották a moduláris képzésben részt vevő hallgatók ünnepélyes tanévnyitóját. Dr. Zakhar Tibor bv. ezredes, az Oktatási Központ igazgatója megnyitó beszédében köszöntötte a megjelenteket, majd ismertette a képzési programot. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka is, aki köszöntőjében kiemelte a büntetés-végrehajtási hivatással összefüggésben a szakmai ismeretek mind magasabb szintű elsajátításának szükségességét a jogszerű szolgálatellátás érdekében.

SZEPTEMBER 11.

A Bv. Szervezet Oktatási Központja szervezésében rendezték meg

a büntetés-végrehajtási szervezet 2013. évi országos lóbjajokságát, amelyen 30 bv. szerv csapata, 120 fővel vett részt. A helyezést elért csapatok részére a díjakat a rendezvény előljárója, Schmehl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese adta át. A verseny első helyezettje a Szegedi Fegyház és Börtön csapata lett.

SZEPTEMBER 14.

A Terrorelhárítási Központ második alkalommal rendezte meg a Budo és Küzdősport Gálát a SYMA rendezvénycsarnokban. A büntetés-végrehajtási szervezetet a Fővárosi BV. Intézet, a Tiszalöki Országos Bv. Intézet, a Fiatalokorúk Bv. Intézete és a Budapesti Fegyház és Börtön munkatársai képviselték szép eredményekkel.

SZEPTEMBER 19.

Az ORFK Rendészeti Szervek Kiképző Központja rendezte meg a BM Tanintézeti Kispályás Labdarugó Bajnokságot a Központ Vágóhid utcai sporttelepén. A versenyen a rendészeti szakközépiskolák, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, a BM Nemzetközi Oktatási Központ, a Bv. Szervezet Oktatási Központja, a Katasztrófavédelmi Oktatási Központ és a Dunakeszi Oktatási Központ tanulói, hallgatói állománya vett részt. A bajnokságon a Bv. Szervezet Oktatási Központja tanulói állományából szervezett csapat a 7. helyen végzett.

SZEPTEMBER 21.

A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bv. Intézet és a Rendezett Jövőért Egyesület szervezésében rendezték meg Szolnokon a IV. Triatlon versenyt az intézet személyi állománya, a társszervek és azok hozzátartozóik részére.

SZEPTEMBER 24–26.

A Váci Fegyház és Börtönben a csehországi Hermanicei Bv. Intézet nyolcfős csoportja sport- és kulturális programokkal egybekötött szakmai célú látogatáson vett részt a két intézet között fennálló együttműködési szerződés keretében.

SZEPTEMBER 25.

Nemzetközi szakmai konferenciát rendeztek az új magyar bv. kódex tervezetéről a Belügyminisztérium Márványaulájában. A tanácskozáson részt vett – többek között – a cseh, a román, a szlovák és a szlovén bünte-

tés-végrehajtás delegációja, valamint az Európa Tanács felügyelő szerve, a CPT képviselője. A bevezető előadást dr. Felkai László, a BM közigazgatási államtitkára tartotta, majd dr. Gáva

Krisztián, a KIM közjogi jogalkotásért felelős helyettes államtitkára az új bv. törvény kodifikációs folyamatáról beszélt. Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka előadásában mérőföldkőnek nevezte a törvénytervezetet. Schmechl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese az új szabályozás főbb szakmai elemeit ismertette. Varga Valéria bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok gazdasági és informatikai helyettese az új bv. kódex költségvonzatait elemezte. Ezt követően Mikola Gnatovszkij, a CPT alelnöke fejtette ki véleményét a törvénytervezetről. A konferencia délutáni programja a külföldi delegációk és a hazai szakemberek hozzászólásaival folytatódott. Csóti András zárszavában reflektált az elhangzottakra, és összefoglalta a tanácskozás eredményeit.

SZEPTEMBER 26–29.

Az ENSZ Emberi Jogi Főigazgatóságának a Jogellenes Fogvatartással foglalkozó Munkacsoportja – a Külügyminisztérium szervezésében – első ízben látogatott hazánkba, hogy a testület a szabadságtól való megfosztás magyarországi jogszabályi, bírói, adminisztratív és végrehajtási aspektusait vizsgálja. A szakértők a kormányzati szereplők, parlamenti bizottsági tagok mellett az igazságszolgáltatás és a civil szféra képviselőivel is találkoztak. A küldöttség tagjai látogatást tettek a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságán, ahol Csóti András bv. vezérőrnagy, országos parancsnok fogadta és

tájékoztatta őket, a következő napokban pedig felkeresték a Hajdú-Bihar Megyei Bv. Intézetet, a Békés Megyei Bv. Intézetet, a Szegedi Fegyház és Börtönt, a tököli Fiatalkorúak Bv. Intézetét, valamint az IMEI-t is.

SZEPTEMBER 27.

Varga Valéria bv. vezérőrnagy, az országos parancsnok gazdasági és informatikai helyettese állományértekezletet tartott a Kalocsai Fegyház és Börtönben. Az eseményen jelen voltak a Kalocsai Fegyház és Börtön, a Kalocsai Konfekcióipari Kft. dolgozói, valamint az Ábránd-Textil Kft. képviselői. Varga Valéria bejelentette, hogy a két Kft. összeolvadásával október 1-jei hatállyal megalakult az Adorján-Tex Konfekcióipari és Kereskedelmi Kft. A kalocsai székhelyű gazdasági társaság – Kovács László ny. bv. ezredes, ügyvezető igazgató vezetésével – négy fióktelepen látja el feladatait. Az összevonás következtében még hatékonyabban működhet a büntetés-végrehajtási szervezet gazdasági társaságainak textilipari tevékenysége.

SZEPTEMBER 28.

A Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálatát által megren-

dezett első igazságügyi kupát a Zala Megyei Bv. Intézet csapata nyerte el. A sportversenyen négy igazságügyi szerv – a Zala Megyei Kormányhivatal Igazságügyi Szolgálat, a Zala Megyei Főügyészség, a Zala Megyei Törvényszék és a Zala Megyei Bv. Intézet – vett részt. A csapatok asztaliteniszből, teremfociból, kosárlabdából és kislabda-hajításból mérték össze tudásukat.

SZEPTEMBER 30.

A Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet falán elhelyezett emléktáblánál dr. Szobolya Zoltán ügyvéd, '56-os forradalmár kivégzésének 55. évfordulója alkalmából a mártír hozzátartozói és további meghívott vendégek részvételével megemlékezést és koszorúzást tartottak.

Összeállította: D. F. I.

Híradás a Magyar Pszichológiai Társaság Hon- és Rendvédelmi Tagozata (L)ÉLEK című konferenciájáról

A Magyar Pszichológiai Társaság Hon- és Rendvédelmi Tagozata (L)ÉLEK címmel 2013. szeptember 3-án Budapesten, az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán rendezte meg egész napos konferenciáját. A konferencia levezető elnöke Virág László ny. határőr alezredes, a Tagozat tiszteletbeli elnöke volt.

Prof. dr. Oláh Attila, a Magyar Pszichológiai Társaság elnöke, az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar dékánja megnyitója után *dr. V. Komlósi Annamária* címzetes egyetemi tanár, az MPT Katasztrófapszichológiai Szekciójának társelnöke összefoglalta a „hivatásos” és az állományon kívüli szakmai segítők közötti együttműködés lehetőségeit a katasztrófaáldozatok pszichoszociális kezelésében. Ezt követően *Kovács Péter* tű. alezredes, a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság vezető pszichológusa a katasztrófaáldozatokban alkalmazandó krízisintervenciós tevékenységről számolt be. Az első szekciót *Nagy Ildikó* klinikai- és mentálhigiéniai szakpszichológus, pszichoterapeuta a sürgősségi lélektanról tartott előadása zárta.

A program folytatásában *Csomós István* r. alezredes, klinikai- és munkalélektani szakpszichológus a TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0001 pályázat „Viselkedés vész helyzetben” kiemelt kutatási területének keretében végzett extrémstressz-kutatásokat mutatta be. Ezután *Molnár László* m. alezredes, főpszichológus, a Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Védelem-egészségügyi Igazgatóság, Repülőorvosi, Alkalmasságvizsgáló és Gyógyító Intézet Pszichológiai Osztályának munkatársa „Azt mérjük-e, amit kell?, avagy a külszolgálatot teljesítő katonák alkalmasságvizsgálatának validitása” címmel tartott összegző prezentációt. A szekcióban – utolsó felszólalóként – *Gyurkó Pál* szociológus, tréner „Több, mint coach” című előadásában vázolta fel a coachok, a vezetők „személyes edzőinek” szerteágazó feladatait.

A tanácskozás büntetés-végrehajtási szekcióját *Tomasovszki László* bv. alezredes, a Fővárosi Bv. Intézet pszichológiai osztályvezetője indította a börtönbeli öngyilkosságok sajátosságairól, a prevenció lehetőségeiről szóló előadásával. A Közép-dunántúli Országos Bv. Intézet képviselőjében *Szucsáki Melinda* bv. hadnagy, pszichológus az első büntényes elkövetők reintegrációjának lehetőségeiről adott tájékoztatást, *Magyar Eszter* bv. hadnagy, pszichológus pedig „Folie a deux. Indukált pszichózis a bűncselekmények elkövetésében” címmel tartott prezentációt.

A továbbiakban *Kovácsné Vajger Éva* munka- és szervezet szakpszichológus, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkatársa beszámolt az MPT Hon- és Rendvédelmi Tagozat első négy évének tevékenységéről.

A konferenciát a „Hogy volt, hogy lesz? Vissza a jövőnkbe” című kerekasztal-beszélgetés zárta a pszichológiai élet aktuális kérdéseiről. A beszélgetést *Virág László* moderálta, a résztvevők *dr. Ritoók Magda* habilitált egyetemi docens, tanácsadó pszichológus, *prof. dr. Oláh Attila*, *dr. Boros János* egyetemi docens, a PPKE Pszichológiai Intézetének oktatója, *dr. Kaucsek György* munka szakpszichológus, a Magyar Ergonómiai Társaság elnöke, valamint *dr. Simon Péter* munka szakpszichológus, az MPT Etikai Bizottságának elnöke voltak.

Az magas színvonalú, egyben érdekesítő előadások nagy érdeklődést keltek, és a hallgatóság őszinte elismerését váltották ki. A konferencia jó alkalmat teremtett a pszichológus kollégákkal, illetve a rendvédelmi szakma prominens képviselőivel történő eszmecsereére is.

Ajánló

Beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek 2012. évi tevékenységéről. Budapest, 2013, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. 342 oldal + CD-melléklet.

2012-ben a Hivatal több vizsgálati projektje érintette a büntetés-végrehajtási szervezet munkáját. Az alapvető jogok biztosa külön hangsúlyt fektetett annak feltérképezésére, hogy az elítéltek a büntetés letöltése után milyen eséllyel illeszkedhetnek vissza a társadalomba. A vizsgálat alapvetően három területet érintett: a pártfogó felügyelet, az utógondozás, valamint a munkaerő-piaci lehetőségek kérdéseit, mindegyik területen külön figyelmet szentelve a fiatalok számára, különös tekintettel arra, hogy 2012-ben a gyermekbarát központú igazságszolgáltatás egyes kérdéseinek vizsgálata állt a Hivatal gyermekjogi projektjének középpontjában.

A Beszámoló jelzi, hogy „az elítéltek segítségre szorulnak a prizonizációs (börtönélet okozta) ártalmak, az elzárás miatti anyagi-szellemi hátrányok, a társadalmi elítéletek miatt. Jelentős részük eleve rosszul szocializált: az alacsony iskolai végzettség, a rossz lakáshelyzet, a biztos családi háttér hiánya, a baráti kör mind hozzájárul az ismételt bűnelkövetéshez, ráadásul e tényezők gyakran együtt jelennek meg. A szabadságvesztés-büntetés következtében szabaduláskor még azok is komoly problémákba ütköznek, akik korábban nem voltak hátrányos helyzetben.” A kiadvány külön kitér a büntetés-végrehajtás azon intézeteinek helyzetére, ahol fiatalok fogvatartottak vannak elhelyezve.

A kötet foglalkozik az IMEI helyzetével is, illetve ismerteti néhány fogvatartotti panasz kivizsgálásának eredményeit, továbbá önálló alfejezetet szentel az „Emberi jogok kint és bent” című fogvatartotti és ügyvédi projekt eredményei ismertetésének. A fogvatartotti projekt vezetője dr. Pajcsicsné dr. Csóré Erika főosztályvezető volt, aki a Börtönügyi Szemle legutóbbi, 2013. évi 3. számában írt a projektről.

„Emberi jogok kint és bent – ombudsmani szemmel”. A büntetés-végrehajtás fogvatartottjainak, a külföldiek idegenrendészeti és menedékjogi fogvatartásának alapjogi összefüggéseit, valamint az ügyvédek és a hozzájuk forduló jogait vizsgáló projekt. Szerk. Pajcsicsné Csóré Erika. Budapest, 2013, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. 151 oldal. (AJB Projektfüzetek 2013/2.)

A kötet elején a szerkesztő előszavát, prof. dr. Szabó Máté köszönetnyilvánítását, dr. Janza Frigyes, a Belügyi Tudományos állandó tagja, dr. Pallo József,

a BVOP főosztályvezetője, valamint Csóti András, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka előadását olvashatjuk.

A könyv hat fejezeten keresztül mutatja be a projektet. Az első fejezet a projekt kiindulópontjait, az alapjogi szempontrendszer, továbbá a hatásköri, vizsgálati alapvetéseket tartalmazza. A második fejezet a projekt éves tevékenységét részletezi. A harmadik anyagrészben a büntetés-végrehajtást érintő kiemelt vizsgálatok eredményeit tanulmányozhatjuk. A fejezet foglalkozik – egyebek mellett – a fogvatartottak egészségügyi ellátásával, a szabadságvesztésből szabadultak társadalmi visszailleszkedésével, beleértve az utógondozás és munkaerő-piaci elhelyezkedés kérdéseit. A negyedik fejezet az idegenrendészeti és menedékjogi fogvatartással kapcsolatos megállapításokat közli. Az ötödik gondolati egység a projektet érintő egyéb vizsgálati eredményeket veszi számba. A hatodik fejezet az ügyvédek helyzetét és az ügyvédek, valamint a hozzájuk forduló jogait vizsgálja. A kötet végén a projekt keretében készült jelentések, alkotmánybírósági indítványok felsorolását találhatjuk meg.

Gyermekközpontú igazságszolgáltatás. Gyermekjogi projekt. Szerk. Lux Ágnes. Budapest, 2013, Alapvető Jogok Biztosának Hivatala. 261 oldal. (AJB Projektfüzetek 2013/1.)

A nagyszabású projekt kiemelt vizsgálatai között szerepelt a fiatalkori bűnelkövetéssel és a bűnmegelőzéssel kapcsolatos vizsgálat. Az OKRI tájékoztatása szerint „az ismertté vált gyermekkorú bűnelkövetők által megvalósított bűncselekmények száma és a korcsoportjukban élőkhez viszonyított aránya kismértékű csökkenést mutat. Az elkövetések csökkenése ellenére mutatkoznak kedvezőtlen tendenciák az elkövetett bűncselekmények és az elkövetők körében. A leginkább aggasztó az erőszakos bűncselekmények arányának növekedése.” A felmérés a gyermeket érintő eljárásokban részt vevő „hivatásos személyek” felkészültségét, képzettségét is vizsgálta, tekintettel az esélyegyenlőség, a diszkrimináció és a nyelvhasználat szempontjaira.

Az alapvető jogok biztosa a szabadságvesztésből szabadultak társadalmi (re)integrációját is vizsgálta, ugyanakkor párhuzamosan a gyermekjogi projekttel, az ombudsman a fogvatartottak alapvető jogainak érvényesülését fókuszpontba állító projektet is indított 2012-ben, amely tartalmazta a fiatalok bv. intézeteinek is vizsgálatát is. A kötet részletesen tartalmazza az érintett négy intézetben végrehajtott vizsgálatok megállapításait – az ombudsman ajánlásaival együtt.

A könyv nemzetközi tendenciákat is felvázol, illetve tartalmazza a projekt műhelybeszélgetéseinek felkért szerzők írásait, így – többek között – dr. Fliegauf Gergely „Kognitív pszichológiai megfontolások a fiatalok büntetés-végrehajtásával kapcsolatban” című tanulmányát is.

Jogtörténeti Parerga. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére. Szerk. Máthé Gábor, Révész T. Mihály, Gosztonyi Gergely. Budapest, 2013, ELTE Eötvös Kiadó. 408 oldal.

A kötet elején található Laudatio-ban a szerkesztők ismertetik Mezey Barna gazdag életútját, majd ezt írják köszöntőjükben: „Mezey Barna professzor közösségteremtő ereje, személyiségének természetes kisugárzása minden bizonnyal a további évtizedekben is alakítja jogtörténet-tudományunk fejlődését. Nem gondoljuk, hogy a kerek évforduló bárminek a végét is jelentené: hisszük, hogy a java még hátravan!” Ezzel a kijelentéssel a Börtönügyi Szemle olvasói is csak egyetérthetnek.

A könyvben olvasható írások több mint egynegyede börtönügyi vonatkozású. Bódiné Beliznai Kinga a középkori kivégzési rituálékat foglalja össze, Béli Gábor a bebörtönzés középkori jogintézményéről, Gedeon Magdolna a XVIII. századi hazai bányamunkára ítéles szabályairól ír tanulmányában. Ruszoly József Eötvös József és Szemere Bertalan fiatalkori, a börtönügyet érintő munkásságának állít emléket a kötetben. Korsósné Delacasse Krisztina dolgozatának témája a királyi ügyészek börtönök feletti felügyeleti joga. Nagy Janka Teodóra Bali Mihály (1856–1926) állami ítélet-végrehajtó, a „faddi hóhér” életútjának jogi kultúrtörténeti és jogi néprajzi tanulságait vonja le tanulmányában. Horváth Attila dolgozata a szovjet típusú diktatúra büntetési rendszerének főbb jellegzetességeit vázolja fel. Gönczöl Katalin „A túlélő börtön” című írásában arra mutat rá, hogy a szociálpolitika helyett alkalmazott büntetőpolitika káros a társadalom fejlődésére nézve. Pap András László a közhatalmi feladatok, így a büntetés-végrajtás „kiszervezése” magánkézbe kerülésének problematikáját elemzi. Lévay Miklós az USA büntetőpolitikájának a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseit egyes konkrét ügyek kapcsán vizsgálja. Völgyesi Levente tanulmánya a börtönpasztorizációnak a fogvatartottak lelki gondozásában betöltött szerepét mutatja be.

Kriminológiai tanulmányok 50. Jubileumi kötet. (Főszerk. Vókó György.) Budapest, 2013, OKRI. 290 oldal.

A könyvhöz a szerkesztő, Tamási Erzsébet írt bevezető tanulmányt. Mint írja: „Az összeállítás célja az volt, hogy egyrészt kiválassza az elmúlt öt évtized anyagából a mai kutatók számára is tanulsággal szolgáló írásokat (...), a másik rendező elv tagadhatatlanul némi büszkélkedés volt.”

A kötet első fele tisztelgő, emlékező jellegű. Az újra közölt, a korábbi években megjelent írások aktualitásukból úgyszólván semmit sem vesztek. Gödöny József, az OKRI alapító igazgatója 1988-as tanulmányában a bűnözés új jelenségeit elemzi, Pusztai László 1990-es tanulmánya a bűnözés előrejelzésének lehetőségeit vizsgálja. Kránitz Mariann 1991-ben írott tanulmányának témája a

fiatalkorúak prostitúciója. Ezt követően Rózsa János 1979-es, az emberölésről készített tanulmányát, illetve Münnich Iván 1973-as, az emberölést elkövetők személyiségéről készült kutatásának eredményeit közlő anyagát olvashatjuk.

A könyv második felében napjaink kriminológusainak, ügyészeinek írásait találhatjuk. Pólt Péter és munkatársainak tanulmánya a magyar ügyészség jelenlegi jogállását ismerteti. Belovics Ervin tanulmánya a jogos védelem új rendszerét tárgyalja. Irk Ferenc dolgozata a szervezetkutatás közgazdasági és szociológiai eredményeit kapcsolja össze a kriminológiával. Virág György a szexuális erőszak különféle elméleteinek ellentmondásait elemzi. Vókó György, az OKRI jelenlegi igazgatója tanulmánya széles körű körképet fest az európai országok büntetés-végrehajtásának sajátosságairól, helyzetéről.

A gazdag tartalmú kiadvány a Kriminológiai tanulmányok ötven évének reptériumával, tartalmával fejeződik be.

Válogatás a 2012-ben tartott tudományos ülések előadásaiból. Szerk. Kiss Valéria. Budapest, 2013. Magyar Kriminológiai Társaság. 183 oldal. (Kriminológiai Közlemények 72. szám)

A kötet szerkesztője a Magyar Kriminológiai Társaság tavalyi tudományos üléseinek előadásaiból válogatott. A Társaság 2012-ben „kontroll és jogkövetés” címmel rendezett egész napos konferenciát, amelynek anyagát a Kriminológiai Közlemények előző, 71. száma adata közre. (A könyvről a Börtönügyi Szemle 2013/1-es száma ajánlóban írtunk.)

A fedett nyomozás témájában két tanulmányt találhatunk a könyvben. A „Csapda” című film bemutatása alkalmával rendezett kerekasztal-beszélgetés a bv. intézetek belső világába nyújtott betekintést – „a film készítéséről szóló rövid beszámolók a börtönlét élményének megragadásáról szólnak, arról, hogy hogyan lehet ezt a mai magyar társadalomban is erősen érvényesülő tabutémát megérteni és láthatóvá tenni.” A kötetben Schuckertné Szabó Csilla, a film előzményeivel kapcsolatos írását és Sipos András filmrendező beszámolóját olvashatjuk. Ezután „A pénzmosás elmélete és gyakorlata” c. tudományos ülés három tanulmánya, majd az átalakulóban lévő gyermekvédelem témájával foglalkozó ülés két anyaga következik. „A két közreadott tanulmány a gyermekvédelem problémáiról ad látleletet az ombudsman vizsgálatok által feltárt hiányosságok összefoglalásában, illetve a gyermekvédelem folyamatos változásában tetten érhető bizonytalanság tágabb kontextusban való értelmezésére tesz kísérletet.” A következő téma: a szakértő szerepe a büntetőeljárásban, majd két viktimológiai tanulmány után Vavró István: „A kriminálstatisztika helyzetéről” című írása olvasható a kötetben.

(Válogatás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Szakkönyvtára legújabb szerzeményeiből)

Megyery István műve az interneten

Nagyobb könyvtáraink, az Országos Széchenyi Könyvtár, Országgyűlési Könyvtár, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár digitalizálási programjának köszönhetően egyre több, a magyar büntetés-végrehajtás múltját felidéző kiadvány hozzáférhető a világhálón. Közéjük tartozik a hazai börtönügyi szakirodalom egyik legjelentősebb darabja, Megyery István „A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek” című, 1905-ben megjelent, közel 600 oldalas – statisztikai adatokban bővelkedő, képekkel és tervrajzokkal illusztrált – munkája. (Megyery István művét és munkásságát Estók József méltatta a Börtönügyi Szemle 2012/3-as számában.) A könyv az Országos Széchenyi Könyvtár elektronikus felületén, a következő linkre kattintva érhető el: <http://mek.oszk.hu/11600/11614/>

A fenti információt ki kell egészítenünk azzal, hogy Megyery István művét a Győr-Moson-Sopron Megyei Bv. Intézet fogvatartottjai digitalizálták. Az intézet 2012-ben indította el digitalizálási szakkörét, az ismereteket az Országos Széchenyi Könyvtár munkatársai egy rövid, tanfolyam jellegű előadás keretében adták át az érdeklődő fogvatartottaknak. A képzést követően Megyery István könyvének, amely az Összefogás a Börtönügyért Egyesület tulajdonát képezi, digitalizálása kezdődött meg, a mű 2013 júniusa óta olvasható az interneten. A digitalizálási munkálatok tovább folytatódnak az intézetben a megyei könyvtár közreműködésével.